Кол Гали

ЙОСОФ КЫССАҺЫ

Ҡол Ғәлиҙең үлемһеҙ әҫәре — дөйөм төрки әҙәби ҡомартҡы, башҡорт, татар, өлөшсә төрөкмән, үзбәк, төрөк әҙәбиәттәре тарихында урын алған уртаҡ хазина.

Ғ. Хөсәйенов

Ҡол Ғәлиҙең үлемһеҙ әҫәре — дөйөм төрки әҙәби ҡомартҡы, башҡорт, татар, өлөшсә төрөкмән, үзбәк, төрөк әҙәбиәттәре тарихында урын алған уртаҡ хазина.

Ғ. Хөсәйенов

Кол Ғәли

Ҡиссаи Йософ

Өфө
«Китап»
1993

ББК 84 Баш
F 81

Төркисәнән Зәйтүнә ШӘРИПОВА ҡайтармаһында

Рәссам Иван ФАЙРУШИН биҙәне

Ҡол Ғәли
F 81 Ҡиссаи Йософ.— Өфө: «Китап», 1993.
—272 бит.
ISBN 5-295-01075-9

Бынан ете быуат элек йәшәгән боронғо ҡәрҙәшебеҙ Ҡол Ғәлиҙең төрки халыҡтары араһында «Йософ китабы» исемендә таралған киң билдәле әҫәренең тулы варианты бөгөнгә башҡорт телендә тәүге тапҡыр нәшер ителә.

F $\frac{4702110200-117}{М\ 121(03)-93}$ 54—93 ББК 84 Баш

ISBN 5-295-01075-9
© Тәржемә Шәрипова З., 1993
© Һүрәттәре Файрушин И., 1993

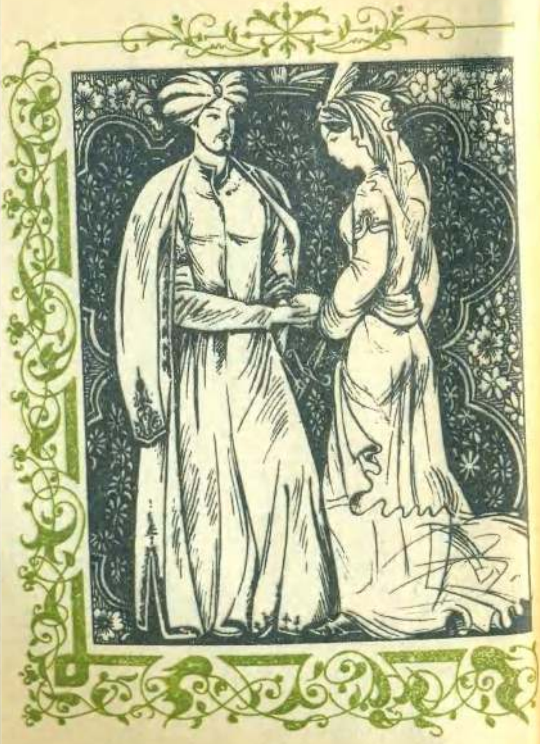

Аҫылдарҙан аҫыл ҡомартҡы

Һәр замандың үҙ заңы, үҙ көйө...

Тормошта һәр нәмәнең дә тәбиғәт ҡанундары билдәләгән самаһы, ғүмер үлсәме бар. Төрлө осорҙарҙа йәмғиәтте шаулатҡан, шанлы батырлыҡтарға әйҙәгән күпме ҡобайыр, күңелдәрҙең нескә ҡылдарын тирбәткән нисәмә йыр һәм һүҙ сәнғәтенең бихисап төрҙәре булған. Тик ваҡыт тигәнең аяуһыҙ: уларҙы кешелек хәтеренән әкренләп юя, билдәһеҙлек упҡынына этәрә килгән. Был — тәбиғи. Ниндәй генә дәүерҙә йәшәмәһен, әҙәм балаһының аҡылы, яңы заман тәьҫораттарына, яңы моңдарға, яңы күренештәргә урын әҙерләп, хәтер һандығын әһәмиәте кәмегән ваҡ-төйәктәрҙән арындыра тора. Ә инде күңеленә хуш килгән бик һирәк аҫыл ҡомартҡыларҙы киләсәк быуындарға ла етһен, улар бәхетенә-ырыҫына ла хеҙмәт итһен өсөн ҡәҙерләп йыя, туплай бара.

Халыҡ телендә «Йософ китабы», «Йософ — Зөләйха тарихы», «Йософ ғәлиәссәләм китабы» тип йөрөтөлгән атаҡлы китап — ана шулар исемлегендә.

Кем булған һуң ул Йософ?

Уның тураһындағы тарихи хикәйәттәр бик борон, беҙҙең эраға тиклем үк, Яҡын Көнсығышта таралғаны мәғлүм һәм һуңғараҡ Йософ исеме айырым диндәрҙең изге китаптарына — Инжил, Тәүрат, Библия, Ҡөрьән текстарына индерелә. Йософтоң аяныслы, ғибрәтле яҙмышына бик күп мәшһүр әҙиптәр мөрәжәғәт итә: иран — тажик әҙәбиәтенең күренекле вәкилдәре Фирдәүси (X б.), Ансари (XI б.), Джами (XV б.), грузин Ш. Руставели (XII—XIII бб.), үзбәктәр Хәмзә (XIV б.) һәм Дүрбәк (XV б.), әзербайжан Физули (XVI б.), төркмән Ғәндәлиф (XVIII б.), немец Томас Манн (XX б.), латыш Ян Райнис (XX б.), төрөк Назым Хикмәт (XX б.) һ. б. ун тиҫтә быуаттан ашыу ваҡыт эсендә төрлө телдәрҙә йөҙҙән күберәк шиғри һәм сәсмә әҫәрҙәр яҙған.

Йософ тормошон тасуирлаған ҡисса төрки телле халыҡтарҙа ла ижад ителә. 1212—1233 йылдар араһында яҙылған иң тәүге поэтик ҡомартҡының авторы — бөйөк Ҡол Ғәли. Әҙиптең шәхесе, тормош баҫҡыстары хаҡында һаран мәғлүмәттәр тик ике генә сығанаҡта — әҫәрҙең үҙ текстында һәм XIX быуат уҡымышлыһы, шағир Тажетдин Ялсығол әл-Башҡордиҙың «Тауарихы Болғарийа» тигән хеҙмәтендә һаҡланған. Уларҙа әйтелгәнсә, Ҡол Ғәли — Әйле ырыуы башҡорто, Урта Азия яҡтарында ҡырҡ биш йыллап мө-

ҙерислек итә һәм ғүмере аҙаҡтарында Зәй буйына әйләнеп ҡайта була.

Һигеҙ быуатҡа яҡын арауыҡта Ҡол Ғәли ижад иткән ҡомартҡы быуындан быуынға онотолмаҫ аманат итеп тапшырыла килгән һәм Урал — Волга регионында, йәғни башҡорт менән татар халыҡтары күпләп йәшәгән төбәктәрҙә, киң таралған. Уҡый-яҙа белгәндәр кистәрен сыра яҡтыһында, күҙ нурҙарын түгеп, ҡауырый ҡәләмдәрен ҡыштырҙата-ҡыштырҙата, аҡ ҡағыҙ биттәренә үлемһеҙ шиғыр юлдарын теҙгән, ҡалын-ҡалын ҡулъяҙмалар ҡалдырған. Зирәктәр, тотошлай ятлап алып, үҙенә генә хас көйгә һалып, көйләгән һәм тыңлаусыларҙы арбаған, ә ишеткән-тыңлағандар әлеге ҡиссаны үҙҙәренсә ябайлаштырып, үҙгәртеп тә ебәргеләгән. Шулай, Ҡол Ғәлиҙең үҙ һүҙҙәре менән әйткәндә, «башҡа хикмәттәрҙән күрклерәк, тыңламаҡҡа татлыраҡ» был ҡисса халҡыбыҙҙың рухын, зауыҡын байытҡан, художестволы фекерләүен үҫтергән, үҙен дә ижадҡа сәмләндергән. Төрлө яҡтарҙа йөкмәткеһе ҡиссаныҡына оҡшаш тиҫтәләрсә варианттар тыуған, хатта Йософ китабына ҡағылышлы легенда ла уйлап сығарылған.

...Имеш, бер башҡорт тарханының еткән ҡыҙы, үтә холоҡһоҙланып, бер кемде лә һанға һуҡмай икән. Ҡыҙының яҙмышына ҡайғырған тарханға бер ҡарт хажи кәңәш бирә: Мысырға кеше ебәртеп, бер ғәжәйеп китап алдырт, ти. Ата кеше ни эшләһен — Ырыҫбай атлы мулланы алыҫ сәфәргә оҙата. Ырыҫбай китап һаҡланған ерҙе табыуын таба, тик хужалары китапты һис биреп

ебәрмәйҙәр икән. Зирәк мулла көндөҙ уҡый ҙа төндә йәшеренеп кенә ятлағанын яҙып ҡуя. Күсереген тамамлап, имен-аман алып ҡайтып, ҡыҙға тотторған был. Ҡыҙ йотлоғоп бер тынала уҡып сыға ла татлы йоҡоға тала, төшөндә матур егет күреп, уға мөкиббән ғашиҡ була. Шулай итеп, мөғжизәле китап ҡартайып барған тарханды ла, ҡыҙын да, уларҙың ырыуҙаштарын да сикһеҙ хисләндергән, күңелдәрен ирепкән, барыһын да бәхетле иткән.

Халыҡ тарафынан Зөләйха менән Йософтоң ғишҡы өмөтһөҙ сирҙәрҙән арындырыр, күңелдәргә йән өрөр ғәжәп дауа, тормошҡа йәшәү сәме өҫтәр хикмәтле өлгө һымаҡ ҡабул ителгән. Йософ яҙмышы халыҡ өсөн яҡшылыҡҡа, гүзәллеккә, тоғролоҡҡа өндәүсе тәрбиә сараһы ла, аҡ хыялдарына яуап бирер рухи аҙыҡ та булып хеҙмәт иткән.

Хәйер, ҡиссаның ҡайһы яғы, ысынлап та, ылыҡтырғыс көскә эйә — был турала фекер төйнәүҙе китап уҡыусының зауығына ҡалдырабыҙ. Һәр хәлдә, Ҡол Ғәли юҡҡа ғына:

Йософ сәүче ҡиссаһынан аҡыл артыр,
Тыңлаусыла фәһем артыр, йәше тамыр,
Эске боҙоҡлоҡтары сәселеп сығыр...
Был назымдың ҡәҙерен ахмаҡ белмәҫ.
Аҡыллы тыңлар, аңлар, табыр имде,—

тип яҙмағандыр.

XIII быуаттан бирле «Ҡиссаи Йософ» ҡулъяҙманан ҡулъяҙмаға күсерелеп тә, 1839 йылдан

һуң баҫма китап рәүешендә лә киң тарала. Хәҙерге көндә Ҡол Ғәли ҡиссаһының йөҙҙән ашыу, шул иҫәптән, егермеләп тулы күсермәһе барлығы мәғлүм. Уларҙың бөтәһе лә тиерлек һуңғараҡ дәүерҙә, XVIII—XIX быуаттарҙа яҙылған. Беҙ уларҙы төрлө ҡалаларҙағы фондтарҙа осрата алабыҙ.

Ҡиммәтле күсермәләр өлөшләтә Дрезденда, Берлинда, Санкт-Петербургта, Ҡазанда һәм Өфөлә һаҡлана. Башҡортостан фәнни үҙәгенең Тарих, тел һәм әҙәбиәт институтындағы өс тиҫтәгә яҡын ҡулъяҙма тик һуңғы егерме йыл эсендә —70-се йылдар башында — башҡорт әҙәбиәтенең тулы тарихын яҙыу маҡсатында ойошторолған археографик экспедициялар тарафынан йыйылды. Фондта тупланған ҡулъяҙмалар эсендәге Йософ ҡиссаһы текстары бер-береһен һүҙмә-һүҙ ҡабатламай. Был, бер яҡтан, ҡиссаның Башҡортостанда таралған боронғо ҡулъяҙма сығанаҡтарының мул булғанлығына ишаралаһа, икенсенән, егерменсе быуат башында ла әле башҡорттар араһында ҡулъяҙма китаптың абруйы кәмемәүен раҫлай һәм дә китап күсереү маһирлығының юғары кимәлен күрһәтә.

Хәҙер һеҙ уҡыясаҡ мәшһүр әҫәрҙең тексы Илеш районы Һеңрән ауылында табылған ҡулъяҙманан ғибәрәт. Ул 1834 йылда Сәйфулла бине Ҡаранай тарафынан күсерелгән. Китапты 1974 йылда экспедиция етәксеһе профессор Ғайса Хөсәйеновҡа Мөхәммәтғәли бабай Бикмөхәммәтов тапшырған. Күсермәнән юғалған дүрт бит текст башҡа ҡулъяҙма сығанаҡтан —1834 йылда Ибн

Әмин бин Мәһди тарафынан күсерелгән ҡулъяҙманан алынды. Ул Пермь өлкәһенең Ҡайынауыл ауылында Шәрип ағай Мостаевта һаҡланған һәм фольклорсы Ниғмәт Шоңҡаров Башҡортостан фәнни үҙәгенең Ғилми архивына тапшырған.

Ике ҡомартҡы ла ғәрәп хәрефтәре менән яҙылған һәм фәндә «төрки тел» тип йөрөтөлгән, ғәрәп, фарсы, төрки һүҙҙәре уҡмашып ойошҡан яҙма әҙәби телдә ижад ителгән. Текстың күләме — 1257 строфа, 5028 юл.

Сағыштырығыҙ:

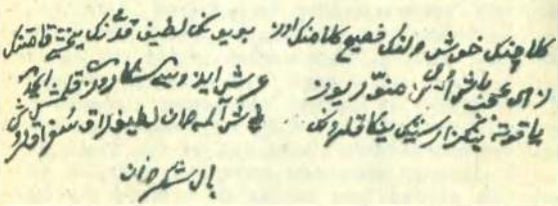

Кәлачең хуш, делең фәсих, кәламең үз,
Буйың латиф, ҡаддың яхшы, ҡамәтең төз.

Зәһи ғәжәб баш-әл, менәүүәр йөҙ,
Ғарш изүсе сәңа рузи ҡылмыш имде...

(Кәлач, кәлам — телмәр, әйткән һүҙ. Дел — тел. Фәсих — дөрөҫ, килешле. Латиф — гүзәл. Ҡадд, ҡанәт — буй, һын, кәүҙә. Зәһи — бик. Әл —

ҡул. Меңәүүәр — яҡты, асыҡ. Ғарш — күк, Изү — эйә. Рузи — яҙмыш.)

Тәржемәлә:

Әйткәнең хуш, телең асыҡ, ағымлы күҙ.
Буйың матур, үҙең яҡшы, һының төп-төҙ.
Тағы ғәжәйеп баш-ҡул, меңәүүәр йөҙ
Күк эйәһе һиңә яҙмыш иткән имде.

Боронғо төрки поэзияһын әһәңен уҡыусыға тулыраҡ еткереү һәм автор ижад иткән осор поэтикаһының үҙ асылын ентеклерәк күрһәтеү маҡсатында төп тексттың үҙенсәлектәрен, йөкмәткенең бөтә нескәлектәрен һаҡларға тырышылды. Йөкмәтке еңелерәк иҫтә ҡалһын өсөн текст беҙҙең тарафтан егерме ике өлөшкә бүленде һәм һәр бүлеккә атама ҡуйылды.

Эш барышында нигеҙҙә К. Хәмзин, Р. Мәхмүтов, И. Сәйфуллиндарҙың «Ғәрәпсә-татарса-русса», В. Миллерҙың «Фарсыса-русса», Х. Барановтың «Ғәрәпсә-русса» һүҙлектәренән файҙаланылды. Сағыштырыу һәм ҡайһы бер хаталы һүҙҙәрҙе асыҡлау өсөн Ф. Фасеев тарафынан әҙерләнгән 1983 йылғы Ҡазан баҫмаһына, ҡайһы бер сетерекле һөйләмдәрҙе асыҡлар өсөн ғәрәп телен белгән уҙамандарға мөрәжәғәт ителде.

***ЗӘЙТҮНӘ ШӘРИПОВА**, филология*
фәндәре кандидаты

Һәҙа китаб Йософ ғәлиәссәләм

Бисмиллаһи әр-рәхмани әр-рәхим

Әлхәмду шөкөр вә дан булһын аллаға[1],
Мәңге йәшәй торған зөләлжәләлгә.
Бөтә йыһанда тиңдәш юҡ ул хоҙайға,
Уны баҡый һәм бөйөк тип белдек имде.

Унан аҙаҡ — алла дуҫы Мөхәммәткә[2],
Пәйғәмбәрҙәр араһындағы Әхмәткә,
Ике йәйә араһы ҡалған Әхмәткә[3] —
Маҡтау-данлау яуып торһон даим имде.

Унан ололайыҡ мәғәрә әйәһен[4],
Тау эсендә лә туҡтатманы һөйөүен,
Дуҫлыҡҡа әҙер торҙо, тыйҙы асыуын,
Тоғролоғо әллә кемдән артыҡ имде.

Унан аҙаҡ Хаттаб улы Ғүмәр тыуҙы[5],
Ғәләмдә ғәҙеллеге менән мәшһүр булды,
Йөҙ мең ирҙән изгелекте артыҡ ҡылды,
Дүрт мең дүрт йөҙ мәсетте һалдырған имде.

Унан да һуң шаһит булған изге Ғосман[6],
Сифаттарын төшөндөргән изге Ҡөрьән,
Алла уға оло диҡҡәтен ныҡ бүлгән —
Ҡөрьәндең йыйылмаһын төҙөгән имде.

Унан инде — ғәскәр башы батыр Ғәли[7],
Йөҙ меңдәргә етә, имеш, уның ғәскәре,
Мәшһүрлектә сағыштырғыһыҙ зөлфәкәре,
Ғәлиҙән дә батырыраҡ юҡтыр имде.

Уның күңелендә йөрөй ике егет,
Дин юлында йөрөгәндер үҙе кеүек,
Хәсән менән Хөсәйендер — ике шаһит[8],
Иәшләй йәннәт эйәһе булдылар имде.

Унан тағы ла ихтыяр ирәндәргә,
Хаҡ һөйгәне Мостафаны күргәндәргә[9],
Һис кәм түгел — утыҙ өс мең ирәндәргә —
Һәммәһен дә өлгә итеп беләм имде.

Унан ары — бөтә тоғро хәлифтәргә,
Уҡымышлы, эшен дауам итеүселәргә,

Дингә ышанған изгеләргә, әүлиәләргә —
Барыһы менән алла риза булһын имде.

Унан күренде бер ир — ғилем шишмәһе,
Зиннәтләнде уның менән ислам дине,
Ап-асыҡ белерһегеҙ һеҙ ҙә уны —
Сабит улы Ноғман[10] тип әйтерҙәр имде.

Унан аҙаҡ — дин сәрүәре имамдарға,
Иман нигеҙе, ислам нуры булғандарға,
Хаҡ оло рәхмәтен белдерә уларға —
Әллә күпме афариндар яуһын инде!

Алла мәрхәмәтенә һыйынмайыммы?
Ярлыҡауҙарына өмөт итмәйемме?
Унан әллә ярҙамдар ҙа көтмәйемме? —
Моратҡа еткереү уға еңел имде.

Мин — бер зәғиф — һиңә һыйынырмын,
мәүләм,
Тәүфиҡҡа ла өйрәнермен һинән, аллам,
Күңелде балҡытып ебәр, оло әйәм,—
Фәһем менән зирәклелек биргел имде.

Ярҙам итсе, үтенәмен мин — зәғиф ҡол,
Һин — етәксе тотҡандарға иң тоғро юл.

Тәүфиҡ бирәмен тиһәң, ҡөҙрәтең ҡыл,
Бәндәләргә юл башлаусы булғыл имде.

Мин зәғифте хикмәткә табан йүнәлдер,
Өгөт-нәсихәт өйрәнмәгә илһамландыр,
Күкрәгемдә морат шәме һин тоҡандыр,
Хәтеремде нурың менән яҡтырт имде.

Күңелемә ғәм вә фәһем һыуы һин бир,
Камиллығың менән хикмәт ҡеүәһе бир.
Тағы миңә илһам, тәүфиҡ ҡеүәһе бир,
Ҡөҙрәтең бар: ни теләһәң, булыр имде.

Хәтеремдән хата, арыуҙарҙы юйғыл,
Күңелемә рәхмәт орлоҡтарын һалғыл,
Мин меҫкенгә тәүфиҡ ҡапҡаларын асҡыл,
Аҡылым саф, телем татлы ҡылғыл имде.

Хикмәткә төшөнөргә бир һин ҡеүәт,
Ҡол хәтерен байыталыр аҡыл-һиммәт.
Йософ сәүче[11] әхүәлдәрен бел тиҙерәк,
Аҡылым пак, телем асыҡ ҡылғыл имде.

Йософтоң ниндәй хәлдәр үткәргәнен,
Ҡәрҙәштәре Йософҡа ни күрһәткәнен,
Мысырҙа батша булып көн иткәнен
Назым менән әйтәйем — тыңла имде.

Йыһанға килде, ниһәйәт, Йософ нәби,
Атаһы — хаҡтың һөйгәне Яҡуп[12] нәби[13],
Дәдәһе — Исхаҡ[14] сәүче, дин табибы,
Алла дуҫы Ибраһимдың[15] улы имде.

Бынан ары хикмәттәргә күсмәксемен,
Гөл һәм рәйхан, ынйы-мәрйен сәсмәксемен,
Йософ сәүченең хәлдәрен асмаҡсымын —
Мөъминдәргә файҙалылыр, тыңла имде.

Ҡиссаларҙан хикмәтлерәк вә күрклерәк,
Тыңлағанда ла ҡолаҡҡа ятышлыраҡ,
Китаптарҙың барыһынан мәшһүрерәк
Ошо ҡисса икәнлеге мәғлүм имде.

Йософтоң төш күреүе, атаһының юрауы, ағаларының илауы

Ғәзиз Йософ тамам ун бер йәштә ине,
Яҡуп сәүче итәгендә йоҡлар ине,
Йоҡлағанда ғәжәйеп бер төш күрҙе лә
Мәғәнәһен атаһынан һорар имде:

«Нурлы ҡояш, тулған ай һәм ун бер йондоҙ
Сәждә[16] ҡылдылар төшөмдә миңә төп-төҙ.
Төшөмдә шулай күрҙем — һис бер ялғанһыҙ.
Йә, атайым, төшөмдө һин юра имде.

Төшөмдөң мәғәнәһен аңлат имде,
Һуңынан ни булырын да белгерт имде,
Төшөмә дөрөҫ аңлатма биргел имде,
Алда ниндәй изгелек бар — белдер имде».

Мәшһүр бер риүәйәттер ул жаббарҙан:
Бер йәһүҙә бар ине — аты Бостан.
Һораны ул йәһүҙә хак-рәсүлдән,
Дөрөҫ яуап, асыҡ һүҙен көтөр имде:

«Йә Мөхәммәт, ошондай төш Йософ күрҙе:
Ай, ҡояш, ун бер йондоҙ сәждә ҡылды,
Йондоҙҙарҙың исемдәре ни белдерә?
Һәр береһен дә яҡшылап аңлат имде.

Ысынлап та, һин хаҡ рәсүл булһаң әгәр,
Мөғжизиәт көсөнә таянһаң әгәр,
Ун бер йондоҙ атамаһын белһәң әгәр —
Шикһеҙ, пәйғәмбәрлек һиңә»,— тиер имде.

Унан һуң Мөхәммәт оҙаҡ уйға ҡалды,
Һәм Ябраил хәҙрәт[17] тә шунда уҡ килде,
Етеү менән үҙе башлап сәләм бирҙе,
Йондоҙ атамаларын аңлатыр имде.

Мөхәммәт әйтер: «Йәһүҙә, атың Бостан,
Әйтермен һиңә ошондай һүҙ-аман:
Инанып, булырһыңмы һин мосолман?
Йәһүтлектән биҙеп, ошоно тыңла имде».

Бар йәһүттәр ошо һүҙгә ризалашты[18],
Мөхәммәт ул йондоҙҙарҙың серен асты.

Иэһүҙә быны ишетеп бик яратты —
Матур тел аныҡ иман килтерер имде.

Рәсүл әйтер: «Тәүге йондоҙ — Жәрйан[19]
булды,
Икенсеһенең исеме Тариҡ ине,
Өсөнсөһөнөң исеме Бирйан ине,
Дүртенсеһенең исеме Куфтар ине,

Бишенсе йондоҙ исеме Кабәс ине,
Алтынсыһыныҡы инде Ҫабит ине,
Етенсе йондоҙҙоң аты Ғомуд ине,
Һигеҙенсе (юл төшөп ҡалған — З. Ш.)

Туғыҙынсыһыныҡы Ҡылыҡ ине,
Унынсы йондоҙҙоҡо — Жарих ине,
Ун беренсе йондоҙ Фәрғ атала ине»,—
Һәммәһенә асыҡ бәйан ҡылды имде.

Унан Яҡуп Йософтоң төшөн юраны,
Бәхетле бөтөр тип эштең аҙағы:
«Мәүләнең тейер мотлаҡ һиңә ярҙамы;
Ҡәҙер-хөрмәт вә бөйөклөк килер имде.

Өмөттәр бар: мәүлә һиңә бирер мөлкәт,
Өҫтәүенә насип итер бик күп ниғмәт,

Ҡәрҙәштәрең дә күрһәтер һиңә хөрмәт,
Ун бере лә һиңә хеҙмәт итер имде.

Бар ғәләмдә һинең исемең мәшһүр булыр,
Мәшриҡ — Мәғриб ололары һине белер,
Ҡиәмәткә ҡәҙәр исемең мәңге ҡалыр,
Хәлил ҙәбх дәүләте күренер имде.

Пәйғәмбәрлек рисаләте[20] аласаҡһың,
Һәм мәмләкәт эйәһе лә буласаҡһың,
Рәхәт тормош, һөйөнөскә сумасаҡһың —
Донъя әхирәт дәүләте күренер имде.

Эй, уғланым, инанғыл — ышан һин миңә:
Төшөңдә солтанатлыҡ күренгән һиңә.
Шөкөр ҡыл, рәхмәттәр уҡы мәүләңә —
Хоҙай һиңә яҡшылыҡтар ҡыла имде.

Вә ләкин аманат әйтәйемсе, улан:
Был төшөңдө һис бер кемгә һөйләп ҡуйма.
Башҡалар һиңә кенә тотмаһын, һаҡлан —
Әҙәмигә шайтан дошман булыр имде.

Күрербеҙ: ошолар раҫ вә мәғлүм булһа,
Ҡәрҙәштәрең төшөндөң асылын белһә,
Юрағандар өсөн улар һиңә асыу йыйһа,—
Тәү баштан уҡ беҙгә михнәт була имде.

Әй, уғылым, мин бәндәңә һин инанғыл,
Һүҙҙәремде башҡаларға белдермәгел,
Был төшөңдө һис бер кемгә лә әйтмәгел —
Ошбу серҙе хоҙай белһә еткән имде».

Бар ине Яҡуптың бер үгәй ҡыҙы.
Ул ишетте, тыңлап тороп, ошо һүҙҙе.
(Ошаҡсынан һаҡлай күрһен хоҙай беҙҙе!)
Барыһын ҡәрҙәштәренә һөйләр имде:

«Ҡәрҙәшегеҙ Йософ бөгөн бер төш күрмеш,
Ун бер йондоҙ, ай-көн уға сәждә ҡылмыш,
Атайығыҙ төшөн изгегә юрамыш,
Мин ишеттем: изгелеккә юрар имде».

Быны ишеткәс, ҡәрҙәштәрен борсоу баҫты,
Көнсөллөгө, асыуҙары баштан ашты,
Һәммәһенең күңеленә ҡайғы ятты —
Бергәләшеп яуыз ниәт ҡорҙо имде:

«Әгәр ҙә төш еренә етер булһа,
Йософ әгәр оло батша булыр булһа,
Һәммәбеҙ ҙә уға хеҙмәт итер булһаҡ —
Бөтәбеҙгә ниндәй ғәрлек булыр имде!

Йософто эргәбеҙгә саҡырайыҡ,
Ниндәйерәк төш икән — һорашайыҡ,

Уға ҡаршы берәй сараһын табайыҡ,—
Был хәбәрҙең раҫлығын беләйек имде».

Алдарына Йософто килтерҙеләр —
Унаулашып илашып ултырҙылар —
Түбәнселек менән генә үтенделәр:
«Ни төш күрҙең? Беҙгә лә белдер имде!»

Йософ төшөн ҡәрҙәштәренә һөйләмәҫ,
Ата һүҙен боҙорға ул һис тә ҡыймаҫ,
Ялғанды әйтергә бер ҙә теле бармаҫ —
Сараһыҙҙан ни эшләргә белмәҫ имде.

Ун ҡәрҙәштең барыһы ла үрә торҙо,
Нисек тә әйттерергә икешәрләп барҙы,
Сер белергә тырыштылар, бик ялбарып,
Һәр береһе түбәнлеккә төшөр имде:

«Күргән төшөңдө һин беҙҙән һис йәшермә,
Шикләнеп һәм ғәжәпләнеп һин ҡарама,
Эй, ҡәрҙәшем, беҙҙе һин дошман күрмә:
Төшөң нисек юралды — һөйлә имде.

Туғандары хәтерен Йософ һаҡланы,
Өндәшмәне, ни тиергә һүҙ тапманы,
Тоғро ине, алдарға теле барманы —
Сараһыҙҙан барыһын һөйләне имде.

Тыңлағас, баяғылай ҡыланманылар,
Иософҡа хәҙер ышаныс һалманылар,
Иософ төшөнә лә ышанманылар:
Хәҡиҡәт түгел был, тиерҙәр имде.

«Әйҙә, барып атабыҙға баш орайыҡ,
Иософто атабыҙҙан һорап алайыҡ,
Алып китеп берәй төрлө эш ҡылайыҡ:
Үлтерәйек йә йыраҡҡа олаҡтырайыҡ.

Атабыҙ уны беҙҙән дә артыҡ һөйә,
Уның йөҙөн күрмәһә лә янып көйә,
Мираҫ инселәһә, уға беҙҙән артыҡ бирә —
Уны, ысынлап, ныҒыраҡ һөйә имде».

Килделәр вә сәләм-хөрмәт күрһәттеләр,
Асыҡ сырай менән яғымлы өндәштеләр,
Иософ тураһында оҙаҡ һөйләштеләр:
«Беҙҙең менән барһын! — тип һорарҙар
имде. —

Эйе, Иософ беҙҙең менән бергә барһын,
Уй ҡатында беҙҙең менән бергә йөрөһөн,
Фәһеме артһын, күңелдәре күтәрелһен,
Кискелеккә хеҙмәтеңә ҡайтыр имде.

Төрлө ерҙәр, ағар һыуҙар — барыһын
күрһен,
Сәхрәләрҙә төрлө гөлдән сәскә тирһен,
Күргәндәрен килеп тасуирлап бирһен,—
Һеҙ тыңлағыҙ, ул һөйләһен»,— тиҙәр имде.

Яҡуп, быны ишеткәс, бик һағышланды,
Бәлә килгәндәй ҡайғырҙы, бәғере янды,
Кәнде бер төш күргәйне — хәтере ҡабынды:
Йософто ебәрергә һис ризалыҡ бирмәҫ имде.

Яҡуп әйтте: «Тәнә бер төш күргәйнем,
Төшөмдә, имеш, ун бер бәрәс көтә инем,
Һаҡлай алманым, береһен шунда юғалттым,
Ҡулымдан бүреләр алып китер имде.

Улар әйтте: «Йософто беҙ ныҡ һаҡларбыҙ,
Ҡәрҙәшебеҙҙе ҡорт[21] ауыҙына бирмәбеҙ,
Ғәләм ҡорттарын ҡырырбыҙ, үлтерербеҙ,
Валлаһи, Йософ өсөн!» — тиерҙәр имде.

Яҡуп әйтер: «Уйлағанығыҙса эш сыҡмаҫ,
Йософом һеҙҙең менән бара алмаҫ,
Үҙемдең дә был эшкә күңелем ятмаҫ,
Йософһоҙ йәнем һис тынғы тапмаҫ имде».

Ахырҙа улар Йософто ҡоторттолар:
«Атабыҙҙан ризалыҡ ал,— тип әйттеләр,—
Беҙҙең менән тамашаға сыҡ,— тинеләр,—
Гөлгә ҡунып, ҡоштар унда һайрар имде».

Йософ әйтте: «Риза булһаң, рөхсәт бирһәң,
Ағаларым менән бергә ҡырҙа йөрөһәм,
Йөрөгән урындарын күҙҙәрем күрһә,
Кис етеүгә хеҙмәтеңә ҡайтам имде».

Исраил[22] Йософҡа һис тә ризалашмаҫ,
Аҙға ғына унһыҙ ҡалыуҙы башына алмаҫ,
Ә улының күңеле ҡупҡан, һаман тынмаҫ,
Муйынына һарылып ялбарыр имде.

Ҡаза килһә, күҙеңдә ул һуҡырайтыр,
Ҡаза килһә, мөмкинлектәр ҡулдан китер,
Илаһиҙың хөкөмө булһа, сараһыҙ итер —
Һис шикһеҙ, шулай килеп сығыр имде.

Зарлы Яҡуп сараһыҙҙан риза булды,
Уландарынан да ныҡлы вәғәҙә алды,
Йософто ебәрергә ул ҡарар ҡылды:
«Иртәгәһен һеҙҙең менән барыр имде».

Әйтер: «Иртәгә һеҙ уны алырһығыҙ,
Икешәрләп нәүбәтләшеп күтәрерһегеҙ,

Ҡәҙер-хөрмәт күрһәтеп йөрөтөрһегеҙ:
Нәфесе пак, күңеле шат булһын имде».

Исраилдың ҡарарына һөйөнөштөләр,
Икәү-икәү йыйылышып һөйләштеләр,
Йософто үлтерербеҙ, тип антлаштылар,
Бәләһенән ҡотолорбоҙ, тиҙәр имде.

«Һуңынан атабыҙға йүгерербеҙ,
Илашып, ах-вах килеп, өҙгөләнербеҙ,
Йософто ҡорт ашаны, тип әйтербеҙ,
Атабыҙҙан арттырып иларбыҙ имде.

Унан һуңыраҡ хатабыҙҙы беҙ танырбыҙ,
Тәүбә ҡылып, гонаһыбыҙҙан арынырбыҙ,
Бер туҡтауһыҙ хаҡҡа доғалар ҡылырбыҙ —
Тәүбәбеҙҙе хоҙай ҡабул итер имде».

Ул төн үтте, иртәгәһе килеп етте,
Әҙерләнеп ун ҡарындаш ваҡыт көттө,
Йософто һорап, өҙмәйенсә өмөттө,
Исраилға сәләм бирҙе барыһы имде.

Быларҙы күреп Яҡуп ризалыҡ бирҙе,
Үҙе иһә илай-илай үрә торҙо,
Үҙ ҡулы менән Йософтоң башын йыуҙы,
Тарай-тарай оҙон сәсен үрер имде.

Аш ейҙерҙе, ҡулы менән һыу эсерҙе,
Өҫтәренә төрлө-төрлө тун[23] кейҙерҙе,
Тундарын йофар менән сыландырҙы,
Күҙҙәренә уның һөрмә тартыр имде.

Ибраһимдың сәлләһен башына һалды,
Исмәғил ҡәмәрен биленә алды,
Исхаҡ-аусы кәрзиненә аҙыҡ һалды,
Бардуғына[24] эсер һыу ҙа ҡойор имде.

Күндерҙе Йософто ла ул үбә-ҡоса,
Тапшырҙы һәр береһенә устан усҡа:
«Иртә ҡайтығыҙ бөтәгеҙ ошбу кистә,
Ах, ул кис ҡасан етер! — тиер имде.—

Аманат: Йософто яҡшы һаҡлағыҙ һеҙ,
Нәүбәтләшеп, икешәрләп күтәрегеҙ,
Һәммәгеҙ ҙә изге тәрбиә күрһәтегеҙ!» —
Ошолайтып быларҙы күндерер имде.

Бәс, Яҡуп юлға ҡарап ултырып ҡалды,
Йософто күтәреп улар юлдан барҙы,
Барыһы ла һөйөнөшөп атлай бирҙе,
Динә меҫкен илай-илай йүгерер имде.

Яҡуп әйтер: «Йә, ҡыҙым, ҡайҙа бараһың,
Ни сәбәптән илай-илай әйәрәһең?

Ҡабаланып та Йософҡа етә алмаһың —
Ҡәрҙәштәре тамашаға илтер имде».

Динә меҫкен төңөлмәне, етте ҡыуып,
Етеү менән Йософ ҡулын тотто ныҡлап:
«Йософом, кире ҡайт!» — ти ялбарып,
Ҡәрҙәштәре, йәне көйөп, бошонор имде.

Ялбарыр зарлы Динә — кире дүнмәҫ,
Ағалары бошоноуын да һис күрмәҫ,
Йософ ҡулын ныҡлап тотоп, һис ебәрмәҫ:
«Йә, Йософом, төңөл!» — тип илаулар имде.

Ағалары Йософто күтәрҙеләр,
Бер ҡалҡыулыҡ арҡаһына ашырҙылар,
Бахыр Яҡуп, яңғыҙ ҡалып, зарлы илар,
Динә өйгә һыҡтай-һыҡтай ҡайтыр имде.

Динә әйтер: «Мин дә йоҡлап ята инем,
Төш аралаш ҡапыл илап килеп торҙом,
Эй атайым, төшөмдә ун ҡорт күрҙем,
Алдыбыҙҙа Йософто ҡабырҙар имде».

Быны ишетеп, Яҡуп та өнһөҙ ҡалды,
Ҡайғы уттары бәғеренә тоҡанды,
Йәнә бөтә күңелен бошоноу алды —
Икәүләшеп үкенеп иларҙар имде.

* * *

Улар Йософто түбә аша ашырҙылар,
Шунда инде этеп ергә төшөрҙөләр,
Аҙыҡтарын этҡә биреп ейҙерҙеләр,
Бардуғынан эсер һыуын түгер имде.

Зарлы Йософ унан ары йәйәү барҙы,
Ҡәрҙәштәренең яуыз уйын белеп алды,
Унын күңелендә шөбһәләр яралды,
Икеләнеп, үҙ хәлдәрен һорар имде.

Йософ әйтер: «Ҡәрҙәштәрем-өмөттәрем,
Ник былай ҡыланаһығыҙ, ағаларым?
Ниңә һеҙ өндәшмәйһегеҙ, ғәзиздәрем?
Мин һуң һеҙгә ни ҡылдым?» — тиер имде.

Улар әйтер: «Һин бер ялған төш күргәнһең,
Төшөң менән беҙҙән һөйкөмлө булғанһың.
Атабыҙҙан ул төшөңдө юраҡанһың —
Бөгөн бына шунын язаһын ал имде».

Зарлы Йософ илап: «Мин арыным,— тине,—
Һыуһыҙлыҡтан тамам йонсоу алды мине,
Аяҡтарым ауырта, талдылар»,— тине.
Ҡәрҙәштәре һис кенә баҡмаҫ имде:

«Бөгөн файҙа ҡылдырмаҫлыҡ төш
күргәнһең,
Атабыҙҙан төшөңдө юраттырғанһың,
Үҙең генә беҙҙән һөйкөмлө булғанһың,—
Бына шуның мәкере тейҙе имде».

Шәмғунға һыйынһа инде, кире ҡағыр,
Рауил тотоп төртөп йыҡты, сәсен тартып,
Башҡалары, яуызланып, унан артыҡ,
Ҡыуа-ҡыуа төрлөсә туҡмар имде.

Рауил, сәсенә йәбешеп, ергә һөйрәр:
«Килтерегеҙ Йософто — үлтерең»,— тиер,
Йәнә әйтер: «Йәлләмәйек, бөтөрәйек»,—
тиер,
Икәүләшеп туктамай һуғырҙар имде.

Шул сәғәттә килеп етте ләғин Иблес,
Өҫтәп тағы хөсөт ҡыла яуыз Иблес,
Ун ҡәрҙәштең йәнен ҡылды артыҡ хәсис,
Һәммәһен дә боҙоҡ юлға тартыр имде:

«Был ялғансы уғлансыҡты үлтерегеҙ,
Ошбу ялған төш тәғбирен бөтөрөгөҙ,
Алдашыуҙың яҙаһын белдерегеҙ!»—
Иблес һаман ҡотҡоһон һалыр имде.

Уны ишетеп, былар тамам ярһыны,
Асыуҙарын сәсә Йософҡа барыһы.
Эш нисек бөтәрен Йософ тоҫмалланы,—
Татлы йәндән инде өмөт китер имде.

Йософ әйтер: «Яуыз ниәт ҡылдығыҙмы,
Ләғин шайтан һүҙенә ойоноғоҙмо?
Минең ғәзиз йәнемдән туйҙығыҙмы,
Ҡәрҙәшлекте оноттоғоҙҙамы имде?

Боҙоҡ уйҙы еренә еткерерһегеҙ,
Тулған айҙай нурлы йөҙөм һулытырһығыҙ,
Атабыҙға был әхүәлде белдерерһегеҙ:
Һораһа, яуап бирергә кәрәк имде.

Исраилды ҡалдырырһығыҙ мәхрүм итеп,
Хөсөт менән ағыуларһығыҙ, бәгерен өтөп,
Ҡурҡмайһығыҙмы, ҡәрҙәштәр,
ул бөйөктән?—
Былдай хәлде һис кенә хуп күрмәҫ имде.

Хәлем насар, тәнем яна, зарлы күңелем,
Ниңә төштөм был михнәткә мин — бер
мәзлүм?
Эй дәриға![25] Атам Яҡуп ҡалды мәхрүм,
Аҙаҡтан мине ҡайҙа күрер имде?!

Үҙем ситдыҡ[26], атам Яҡуп, бабам Исхаҡ,
Ун ҡәрҙәшем яфаһынан ҡалдым мин саҡ.
Боҙоҡ уйҙарына тура килдем бит тап,
Бөтәһендә лә яуыз ниәт имде».

Быны ишетеп, Шәмғун тамам асыуланды,
Бысаҡ тартып, Йософҡа табан ташланды,
Бысаҡ менән үлтермәккә ул ынтылды,—
Уны күреп, Йософ кет-кет көлөр имде.

Шәмғун әйтер: «Әйт, Йософ, ниҙән көлдөң?
Үткер бысаҡ күреүгә әллә шат булдың?
Әле генә хәсрәтләнеп илай инең,
Көлөүеңдең сәбәбе ни — аңлат имде».

Йософ әйтер: «Ҡәрҙәштәрем, эйе, көлдөм,
Өйҙә элек яуыз эшкә ниәт ҡылдым,
Әле бына шул эшемдән кире дүндем —
Ҡәрҙәштәрем ҡасан ҡабыр икән имде?

Әйттем: ун оранлы ҡәрҙәштәрем,
Ун шәриф вә ун зариф[27] серҙәштәрем,
Минең ғәйрәтле арыҫландарым —
Былар менән ниндәй дошман йотор имде?

Аһ, иң ҡаты дошман миңә һеҙ булдығыҙ,
Нахаҡ бәлә, ауыр яра һеҙ һалдығыҙ,

Иәнәһе, ауыр хатамды белдегеҙ —
Был ғибрәтте аңларға кәрәк имде.

Бына хәҙер ул яҙығым булды асыҡ,
Бөтә тәнем өҙгәләнә, рәнйеүем ҡаты,
Изгеләргә ошондай эш түгел лайыҡ.
Яманлыҡты эшләмәһәң һәйбәт имде.

Әгәр барығыҙ ҙа мәслихәт күрһә,
Мин үлеп, моратығыҙ еренә етһә,
Минең тағы йөҙ мең йәнем булһа —
Бөтәһен дә һеҙгә фиҙа ҡылам имде».

Быны ишетеп, Иәһүҙәнең йәше тамды,
Аяу уты ҡайнаны, бәғере янды,
Яуыз эштән, тәүбә ҡылып, кире дүнде,
Үлтермәйек Йософто, тиер имде.

Ҡәрендәшлек шәфҡәтен ул күрһәтте,
Йософтоң, үрелеп, ҡулынан тотто,
Һыйындырып, итәктәре менән япты,
Ҡәрҙәштәре яфаһынан ҡаплар имде.

Зарлы Йософ Иәһүҙәнән шәфҡәт күрҙе,
Халиҡ шулай Йософҡа ярҙам бирҙе.
Туғыҙ ҡәрҙәше Йософто яман күрҙе,
Иәһүҙә менән дәғүәләшеп торор имде:

«Эй Йәһүҙә, шартыбыҙҙы ниңә боҙҙоң?
Ни сәбәптән антыбыҙҙы юкка сығарҙың?
Йософто йәлләп, йомшаҡлыкҡа барҙың —
Вәғәҙәгә хилаф ҡылдың»,— тиҙәр имде.

Йәһүҙә әйтер: «Эшегеҙ дөрөҫ булмаҫ,
Ҡәрҙәш ҡәрҙәште бер ваҡытта үлтермәҫ.
Ундай эшкә тәңренән рәхмәт булмаҫ,
Иң яҡшыһы — тәүбә ҡылып, төңөләү имде.

Тәңренән ҡурҡайыҡ, яуыз ғәмәл ҡылмайыҡ,
Әхирәттә гонаһлы булып ҡалмайыҡ,
Ожмах биреп, тамуҡты һатып алмайыҡ,
Тамуҡ эстәренә мәңгегә төшмәйек имде.

Ошбу эште, ай, ҡәрҙәштәр, һеҙ ҡылһағыҙ,
Атағыҙға, һөйләшкәнсә, аңлатһағыҙ —
Мәүлә рәхмәтенән айырылаһығыҙ.
Яман уйҙан төңөләү яҡшы булыр имде.

Быларҙың оло бабаһы — данлы хәлил,
Уттарға атты уны Нәмруд яһим[28],
Ут эсендә лә һаҡланы уны йәлил:
Хәлил өсөн утты бакса ҡылды имде.

Унан аҙаҡ хәбәр ебәрҙе изге йәлил.
Ибраһимға йәлил әйтер: «Йә, хәлил,
Минең өсөн яратҡан улыңды ҡорбан ҡыл —
Һөйөклө Исмәғилеңде!»[29] — тиер имде.

Бәс, бысаҡ Исмәғилде һис киҫмәне,
Хәлилгә лә ут яҡын да килмәгәйне.
Яҡуп тәңрегә һис бер гонаһ алманы —
Һеҙ ҙә шулай тәңренән ҡурҡығыҙ имде.

Йәһүҙә һүҙҙәрен улар ишетмәҫтәр,
Өҙгәләнеп, тәүбәгә һис тә килмәҫтәр,
Әхирәт ғазабынан да ҡурҡмаҫтар —
Һәммәһе Йософҡа асыу тотор имде.

Йәһүҙәнең имде дарманы ҡалманы,
Өгөтләп тә бер ҙә булдыра алманы,
Ҡулдарынан Йософто ала алманы —
Аптыранып, ни эшләргә белмәҫ имде.

Әйтер: «Үлтермәгеҙ, йәлләгеҙ, тип,
Ҡәрҙәшегеҙ ҡанын ҡоймағыҙ, тип,
Һис булмаһа, бер ҡойоға ташлағыҙ, тип,
Йә үлер, йә йыраҡҡа китер имде».

Был фекер уларға бик оҡшап төштө,
Ошо тәҡдимгә улар тиҙ килеште,
Бөтәһе бер-береһенә ҡараштты —
Меҫкен Йософ һаман да инәлер имде.

Ағаларының Йософто ҡойоға һалыуҙары, аталарын ҡайтып алдауҙары

Ул ҡойо элек-электән ҡалған ине,
Уны үҫал Ғад[30] ҡафыр ҡаҙған ине,
Төбө тәрән, һыуы үтә әсе ине,
Һыуын уның һис берәү ҙә эсмәй имде.

Тора-бара уның һыуы өҫкә ҡалҡҡан,
Йылан-саян — барыһы унда урын тапҡан,
Хәшәрәттәр уҡмашышып бергә ятҡан,
Әллә ҡайҙан йыйылғандар бында имде.

Ул заманда бер зәһид[31] тә булмыш ине,
Китап аша Йософ менән таныш ине,
Башҡаларға ла мәғлүмәт ҡылмыш ине —
Ишеткәндәр ғәжәйепкә ҡалмыш имде.

Ул заһид был хәлдәрҙе алдан уҡ белде,
Халиҡтан бик үтенде, доға ҡылды,
Йософто бер күреренә өмөтләнде,
Мәүләнән оҙон ғүмер һорар имде.

Ул заһидтың Йософто күргеһе килде,
Ниһәйәт, доғаһы уның ҡабул булды,
Халиҡ уға оҙон ғүмер насип ҡылды,
Йософто күреү көнө лә етер имде.

Халиҡ заһидҡа: «Ваҡытың етте һинең,
Бар әйҙә, Ғад ҡойоһона кергел, тине,
Йософ ситдыҡ матурлығын күргел, тине,
Йософ унда килгәнсе, көтөп тор имде».

Килде, төштө ул заһид был ҡойоға,
Бер өҙлөкһөҙ сәждә ҡылды ул мәүләгә.
Араһында доға ҡылды ул мәүләгә,
Йософто күреү теләге менән имде.

Һәр кистә ризығы уның анар[32] ине,
Уң яғында нурҙан кәндил яныр ине,
Уның йәше мең ике йөҙ йыл ине,
Ахырҙа ул Йософто күрер имде.

Йософтоң биленә бер еп таҡтылар,
Үҙҙәренең йөрәгенә ут яҡтылар,

Ҡойо эсенә һалырға уй тоттолар,
Ялбарыуын Йософтоң ишетмәҫтәр имде.

Йософ әйтер: «Һис бер яҙыҡ эш ҡылманым,
Һеҙ ҡурҡҡан буталсыҡ төш тә күрмәнем,
Бер ерҙә лә оятлы кеше булманым»,—
Ярлы Йософ меҫкенләнеп ялыныр имде.

Улар Йософ зарына ҡолаҡ һалманы,
Хәсрәтләнеп илауына аптыраманы,
Иәһүҙәнең кәңәшен дә тыңламаны —
Барыһының да асыуы ташыр имде.

Йософ әйтер: «Яуызлыҡты уйламағыҙ,
Шайтан ҡотҡоһона төшөп ойомағыҙ,
Шәрә итеп, тундарымды һалдырмағыҙ,
Ата хаҡын, туған хаҡын һаҡла имде.

Бөгөн үлһәм, аҙаҡ миңә кәфен кәрәк,
Әй дәриға! Кәфен булһын ошо күлдәк».
Уларҙағы һыуыҡ бәғер, ҡаты йөрәк —
Күлдәген иңенән һуйып алырҙар имде.

Биленә бер еп тағып килтерҙеләр,
Йософто шул ҡойоға төшөрҙөләр,
Шәфҡәтһеҙҙәр! Йөҙҙәрен сөйөрҙөләр,
Берәһе килеп арҡанын киҫер имде.

Йософ әйтер: «Әй илаһым, бөйөк аллам,
Бисаралар өләшә — рәхимле аллам,
Һис өмөтөм ҡалманы ағаларға,
Миңә үҙең ярҙам күрһәт», — тиер имде.

Уны ишетеп, ҡәрҙәштәре шаштылар,
Барыһы ла хаҡҡа төбәп олоштолар,
Йыйылышып, бергәләп һөйләштеләр,
Илаһым, үҙең ярҙам бир, тиҙәр имде.

Бисаралар таянысы — мәлик-рахман,
Ҡөҙрәте менән Ябраилға ҡылды фарман:
«Иә, Ябраил, Йософҡа күрһәт һин ярҙам! —
Рисаләт мишуратын бирер имде.

Алланың хәбәрсеһе — Ябраил хәҙрәт,
Хоҙай уға биргән икән шундай ҡөҙрәт:
Ҡауышты Йософ менән шул уҡ сәғәт —
Йософто һыуға теймәҫтән үк тотор имде.

Ябраил әйтер Йософҡа: «Әй һин, уғлан,
Мәүлә һиңә ебәрҙе изге сәләм,
Пәйғәмбәрлек бүләк итә, әйҙә, ҡыуан,
Рисаләтең мөбәрәк булһын имде!»

Йософ янына Ябраил килеп еткәс,
Ябраилды Йософ үҙе лә таныған,

Хаҡтың сәләмен-ҡотлауын ҡабул ҡылғас,
Һүнгән күңеле шатланып китер имде.

Ҡойоноң иң төбөндә бер таш бар ине,
Ябраил ул ташты өҫкә сығарҙы,
Һыу өҫтөндә батмайынса был таш торҙо,
Йософ килеп таш өҫтөнә ултырыр имде.

Таш өҫтө ебәктән дә йомшаҡ булды —
Йософ шулай халиҡтан шәфҡәт алды,
Йософтоң нуры менән ҡойо тулды,
Балҡып, нуры хатта тышҡа сығыр имде.

Йәлилдән Ябраилға килде тағы фарман,
Сәфәргә сыҡты унан, ожмахҡа табан.
Ожмахтан алып килде кейем, тәғәм,
Өҫтөнә кейеп, Йософ ашҡа тотонор имде.

Кейем кейҙе, тәғәм ейҙе, шөкөр ҡылды,
Йөҙө төрлө-төрлө нурҙар менән тулды,
Ябраилдың нуры менән бергә ҡушылды,—
Ерҙән күккә нурҙан күпер үтер имде.

Шунда ғына заһид урынынан торҙо,
Йософтоң матурлығын күҙҙәре күрҙе,
Иреште ул моратына күпме йылғы!
Күрешеп, ул хаҡҡа шөкөр әйтер имде.

Заһид әйтер: «Эй Йософ, бер ҙә ҡайғырма,
Ҡәрҙәштәреңдән күңелеңде айырма,
Уларға яуыз доғалар һис тә ҡылма!
Йософ һорар: «Үҙ хәлеңде һөйлә имде».

Заһид әйтер: «Китап аша тәүләп күрҙем,
Ҡарағас та йөҙөңә ғашиҡ булды.
Мең ике йөҙ йыл буйы доға ҡылдым,
Иншалла, моратыма еттем имде».

Йософҡа заһид күп кенә өгөт бирҙе,
Йософ иһә өгөттәрен бик хуп күрҙе,
Шул саҡта ғына заһидҡа әжәл килде —
Йософ тағы ҡайғыға батыр имде.

Бойорҙо Ябраилға мәүлә йәлил:
«Йософ янына тиҙ барғыл, йә, Ябраил,
Сәләмдәремде һин еткер, өгөтләгел,
Хәтеренән ҡайғы-хәсрәтен юй имде.

Ҡойонан сығарылғас, һатыласаҡ,
Һуңынан төрлө ғәйбәткә юлығасаҡ.
Артабан зинданға ла ябыласаҡ,—
Был хәлдәргә минең әмер булыр имде.

Һуңынан бәләләрҙән дә ҡотҡарам,
Атаһына, ниһәйәт, юлыҡтырам.

Дәүләтен дә, мөлкәтен дә мин арттырам —
Таж вә тәхет, мәмләкәт бирәм имде.

Көнләшкәндәр хеҙмәтеңә киләсәктәр,
Оятсылыҡ, хурлыҡ кисерәсәктәр,
Үкенестә, хәсрәттә йөрөйәсәктәр,—
Йософ — бик шат, улар һыҡтап торор имде».

Шул уҡ сәғәт Ябраил Йософҡа килде,
Сәләмде, әйткән һүҙҙәрен еткерҙе,
Йософ, киләсәген аңлап, шөкөр ҡылды,
Ҡазаларға ризалығын бирер имде.

* * *

Ҡәрҙәштәре ҡайтырға ыңғайланы,
Береһе кәзә бәрәсен боғаҙланы,
Ҡанын Йософ күлдәгенә буяғыланы,
Башҡалары илай-илай ҡайтыр имде.

Юл буйында яңғыҙ ағас үҫә ине,
Яҡуп шуның төбөндә көтә ине,
Һауанан, алыҫтан бер өн ишетелде,
Тыңлаһаң, «етмеш» тигән һымаҡ имде.

Яҡуп әйтер: «Әллә етмеш көнгә микән,
Әллә тағы бары етмеш айға микән,

Әллә инде хатта етмеш йылға микән
Йософомдоң кисегеүе?» — тиер имде.

Зарлы Яҡуп илай-илай юлға сығыр,
Йософтан айырылыу уты бәғ(е)рен яғыр.
Яҡуп баҡты шул тарафҡа — ауаз сығыр,
Йософто күрһәм, тип көтөп торор имде.

Күңеле зарлы, илай-илай өйгә керҙе,
Улдарының һөйләгәнен шикле күрҙе,
Йософто юҡ иткәндәрен һиҙҙе,
Намаҙ ҡылыр, үҙе илай-һыҡтай имде.

Уғландары үҙ араһы антлаштылар,
Өйгә етә үкерешеп илаштылар,
«Аһ дариға! Йософ!— тип иңрәштеләр,
Йософобоҙҙо юғалттыҡ»,— тиҙәр имде.

Яҡуп өйҙә намаҙын уҡыр ине,
Уландарының иңрәүе ишетелде,
Ҡолағына илау тауышы ярып керҙе,
Тороп, шундуҡ ҡаршыларына сығыр имде.

Уны күреп, үҙҙәре лә үкенделәр,
Тундар йыртып, сәстәр йолҡоп, бөтөнделәр,
Йософ! тип барыһы ла һыҡтанылар,
Йософобоҙҙо алдырҙыҡ, тиҙәр имде.

Уны ишетеп, Яҡуптың аҡылы шашты,
Ҡысҡырҙы, һуштан яҙып, ергә төштө.
Уны күреп, уландары ҡайғырышты,
Аһ дәриға! Хата ҡылдыҡ!— тиерҙәр имде.

Ул төн үтте, тағы ла иртә булды,
Шунда ғына меҫкен Яҡуп аңға килде,
Уландарын саҡыртып, һорау бирҙе:
«Ҡайҙа минең Йософом?» — тиер имде.

Уғландары илай-илай яуап тотто:
«Барыбыҙ күмәкләшеп берәр уҡ аттыҡ,
Уҡтарыбыҙҙы алырға тип киткән саҡта,
Йософ әйбер һаҡларға ҡалыр имде.

Кире килгәнсе әйләнеп, ҡаза килгән,
Шул ерҙә бер яуыз бүре йөрөгән,
Хәҡиҡәт, шул бүре Йософто ейгән,
Ләғнәт төшһән уға!» — тиерҙәр имде.

Яҡуп әйтте: «Әгәр шулай булған икән,[33]
Бүре уны ашап һәләк иткән икән,
Ағзаларынан берәй нәмә ҡалған икән,
Табып алып, килтерегеҙ шуны имде!

Кәфенләп, мин уны гүргә һалыр инем,
Өҫтөнә матур ҡоролма ҡуйыр инем,

Үҙем Йософом эргәһендә калыр инем,
Ғүмеремде шунда үткәрермен имде».

Улар әйтте: «Эй атабыҙ, күп ҡараныҡ,
Унаулашып ҡайҙарға әҙләргә барманыҡ,
Унда-бында һис нәмә таба алманыҡ.
Һәммәһен дә бүре ашап бөткән имде».

Берәүһе ҡуйынынан ҡанлы күлдәк алды,
Яҡуптың алдына шуны йәйеп һалды.
Төртөп күрһәткәс тә күлдәктәге ҡанды,
Яҡуп тағы һуштан яҙып ҡолар имде.

Иҫенә килгәс, күлдәкте тотоп ҡараны,
Үбә-ҡоса, илай-илай тотҡоланы,
Бер ерендә лә йыртығын табалманы,
«Ниндәй шәфҡәтле бүре һуң? — тиер имде.—

Ҡанын эсеп, итен бөткәнсе ашағас,
Йософомдан мине шулай мәхрүм ҡылғас,
Өҫтәүенә, күлдәге лә йыртылмағас,
Берәй хикмәт барҙыр бында,— тиер имде.—

Бәс, шулай булған бит һеҙҙең теләгегеҙ,
Йософто ебәрергә үтенеүегеҙ,
Алып китеп, шунда һәләк иткәнһегеҙ!
Былай илап тороуығыҙ ялған имде.

Һүҙҙәремә бөтәгеҙ ҙә буйһоноғоҙ,
Тотоп ҡортты, бында алып килтерегеҙ,
Ҡушҡанымды үтәгеҙ һис бер һүҙһеҙ,
Был хәлдең хәҡиҡәтен беләйем имде.

Юғиһә, мин сәждә итеп, доға ҡылам:
Һеҙгә ҡаты яза бирер олуғ хоҙам;
Ул һәр ваҡыт ҡабул итә минең доғам,
Мин мәзлүм доғаһынан ҡурҡығыҙ имде».

Быны ишетеп, улар йәнә ҡуҙғалдылар,
Тауҙа бер гонаһһыҙ бүре ауланылар,
Яҡуп эргәһенә тотоп килтерҙеләр;
«Йософто ашаған бүре!» — тиҙәр имде.

Меҫкен Яҡуп ул бүрене шунда күрҙе,
Илай-илай хәсрәт менән ҡаршы барҙы.
«Йософом ҡайҙа? — тип, әсенеп һораны,—
Ниңә ейҙең Йософомдо, әйтсе имде.

Эй бүре! Ниңә ашаның, әйт, йәшермә:
Нисек бөтөн ҡалды күлдәк — аңлат миңә?
Халиҡтан ҡурҡмайынса, мин нәбигә
Хәсрәт һалып, улын һәләк иттек имде?»

Халиҡтан бүрегә шунда әмер килде,
«Исраилға һөйләп бир һин,— тине,— хәлде».

Телгә килеп, бүре ни булғанын әйтте,
Әҙәп һаҡлап, йомшаҡ һүҙен һөйләр имде.

Бүре әйтте: «Валлаһи, Йософто күрмәнем,
Уның ҡайҙа икәнен дә белмәнем.
Алла шаһит, ул тирәлә йөрөмәнем,
Мин гонаһһыҙ, ышанығыҙ миңә имде.

Һин бит үҙең алланың бер рәсүлеһең,
Хаҡ ебәргән илселәрҙең береһеһең,
Тәңре аша һин бит үҙең дә белерһең:
Пәйғәмбәрҙәр ите беҙгә харам имде.

Теләһәң, бойороҡ бир, мин барайым;
Ошо тирә бүреләрен мин йыйнайым,
Барыһын да ҡаршыңа хәҙер туплайым,—
Дөрөҫлөктө әйҙә раҫлаһындар имде.

Улар ҙа Йософто бер күрмәгәндәр,
Валлаһи, уға хаслыҡ ҡылмағандар,
Тәңрегә һис гонаһлы булмағандар,
Пәйғәмбәрҙәр ите беҙгә харам, тиҙәр имде.

Мин үҙем Мысырҙан яңы килдем,
Бер ҡәрҙәшем бар ине, шунда үлде.
Ризыҡ ҡапмағаныма ун ете көн тулды,
Хәсрәтемдән ауыҙым аҙыҡланмаҫ имде.

Хайран булдым: бер ерҙә мине тоттолар,
Золомлоҡ менән эргәңә һөйрәттеләр,
Ауыҙыма ҡайһылары ҡан һөрттөләр,—
Гонаһһыҙмын, асылын бел һин имде».

Яҡуп ҡорт һүҙенең раҫ икәнен белде,
Үҙ ҡулы менән бүрегә аш ейҙерҙе.
Әйтер: «Был ҡазаны бирҙе тәңре»,—
Доға ҡылып, ҡортҡа рөхсәт бирер имде:

«Был ҡазаны бирҙе миңә хоҙай-мәүлә,
Сабырһыҙлыҡтан бөйөктәр төштө түбән.
Шуға булырмын мин сабыр-күркәм,
Сабырлыҡтан морат хасил булыр имде».

Йәһүҙә ул урынға көн дә сығыр,
Ҡойо эргәһенә барып, көн дә бағыр,
Йософ менән хәбәрләшеп, күңел баҫыр,
Үҙ хәлдәрен дә һөйләп ҡайтыр имде.

Малик Дуғырҙың төш күреүе, Йософто ҡойонан сығарыуы, ағаларының һатып ебәреүе

Мысыр эсендә бер бай сауҙагәр йәшәй ине,
Уның исеме Малик ибне Дуғыр ине.
Дуғыр улы Малик бер төш күргән ине,
Төш мәғәнәһен юраусынан һорар имде.

Юраусыға Малик әйтер: «Күрҙем бер төш,
Төшөмдә Ҡәнғанға китеп барам, имеш.
Ғад ҡойоһона барып етеүем булмыш —
Ҡояш, ысын, күктән ергә инер имде[34].

Ҡояш, хәҡиҡәт, күктән ергә һеңде,
Яғамдан сыҡты, ҡуйынымдан керәп,
Күктән яуҙы ямғыр ише ынйы-мәрйен,
Уларҙы мин итәгемә йыйҙым имде.

Бик һөйөнөп, уларҙы алдым йыйып,
Һандығыма бергә-бергә һалдым ҡуйып.
Төшөмдөң мәғәнәһен аңлауы ҡыйын.
Юраусым, йә, аңлат миңә шуны имде».

Төш юраусы саҡырҙы; «Ултыр яныма,
Мәғәнәһен асып бирәм һорауыңа.
Ике ҡыҙыл алтынды ҡуй был яғыма:
Төшөң бик мөбәрәк булһын имде.

Әгәр ҙә шундай төш күргәнһең икән,
Төшөңдә ул урынға барғанһың икән,
Хәҡиҡәт, унда дәүләткә эйәһең икән —
Бер шәриф ҡол ҡулыңа төшәр имде.

Ул ҡолдо һин шунда һатып аласаҡһың,
Аҙаҡ һатып, күп ниғмәттәр табасаҡһың,
Дәүләт-мөлкәт эйәһе буласаҡһың,
Шул сәбәптән алда рәхәтлек көтәр имде.

Ошоларҙан олуғлыҡҡа ирешерһең,
Һәм халиҡтың берлегенә төшөнөрһөң,
Кафырлыҡ михнәтенән ҡотолорһоң.
Донъя — әхирәт дәүләте — күренер имде».

Быны ишетеп, Малик Дуғыр сәфәр ҡылды,
Ҡәнған иленең эсенә килде, керҙе,

Ғад ҡойоһона еткәс, йөгән төшөрҙө,—
Төшөндә күргәнен иҫтә тотор имде.

Ҡолдарына бойорҙо — тыңланылар,
Ул ҡойоноң тирә-яғын ҡараныләр,
Ҡабат-ҡабат эҙләй торғас, арынылар,
Малик Дуғыр үҙе лә эҙләшер имде.

Әллә ҡайҙан һауанан бер өн килде,
Дуғырҙың ҡолағына ишетелде,
Әйтте: «Теүәл илле йыл ваҡыт ҡалды
Ул уғланды алыуыңа һинең имде!

Икеләнмәй тап илле йыл ҡайтып тор һин,
Унан инде был мәҡәмгә тағы кил һин,
Ул уғланды кәм баһаға һатып ал һин,
Күп байлыҡҡа аҙаҡ үҙен һатырһың имде».

Был хәтәрҙән Малик кире ҡайтып китте,
Шунан теүәл илле йыллап ваҡыт күсте.
Дуғыр улы был ерҙәргә йәнә килде,
Вәғәҙә етте, тип бик һөйөнөр имде.

Бер нисә фәрештә килгән булған икән,
Шунда ҡоштарға улар әүерелгән икән,
Ошолайтып Йософҡа иш булған икән,
Ҡоштар булып ҡойонан сығалар имде.

Малик Дуғыр ул ҡоштарҙы унда күрҙе —
Фәрештәләр икәнен һис белмәҫ үҙе.
Был мәлдә Малик әле кафыр ине,
Уҡ алып ҡоштар атырға барыр имде.

Яҡын килгәс тә ул ҡоштар юҡҡа сыҡты,
Быны күреп, Малик Дуғыр хайран ҡалды,
Баҡты: ҡойо эсенән бер нур ағылды —
Малик һушын йыя алмай торор имде.

Шул уҡ сәғәт урынына килде йәнә,
Аңһыҙ түгел — һиҙенде был: зирәк ине.
Ике ҡолона бойорҙо: «Барың, ана
Шул ҡойонан һыу килтерең»,— тиер имде.

Бәшир менән Бөшрә биҙрә алдылар,
Ҡойоноң эргәһенә яҡын барҙылар,
Биҙрәгә бау бәйләп, ҡойоға бәрҙеләр,—
Йософ барыһын күреп ултырыр имде.

Икәүләшеп биҙрәһен һыуға батырҙы,
Тиҙ генә мөлдөрәмә итеп тултырҙы,
(Хаҡ Йософҡа барырға Ябраилды күндерҙе:
Өҫкә сығырға рөхсәт еткерер имде:

«Йә, Йософ, һин көҙгөгә баҡманыңмы?
Көҙгөлә күркең күреп, маҡтанманыңмы?

Мин һатылыр ҡол булһам, тип әйтмәнеңме,
Минең хаҡты бирәү ҙә түләй алмаç,
тимәнеңме?,

«Йәшермәйем, көҙгөгә мин ҡарағайным,
Күркем күреп көҙгөлә, маҡтанғайным.
Һатыла торған ҡол була ҡалһам, тигәйнем,
Баһамды түләй алмаçтар, тигәйнем имде».

Ябраил әйтте: «Йә, Йософ, баç аяҡҡа,
Биҙрә тотҡаһына йәбеш, сыҡ һин тышҡа,
Күрерһең — һатырҙар һине күпме хаҡҡа.
Һатып алыусылар килгән, әҙер имде».)

Икәүләшеп Бәшир, Бөшрә бауҙы тартты,
Ғәзиз Йософ шул ваҡытта өçкә ҡалҡты,
Ҡадир мәүләм тәҡдиргә шулай ҡушты,
Ни эшләйһең, уның хөкөмө шулдыр имде.

Ҡойонан бөтөнләйгә сыҡты үҙе,
Тулған айҙай балҡый ине уның йөҙө,
Малик күргәс тә бер аҙға һушын юйҙы,
Ниндәй шатлыҡ — ошо уғлан, тиер имде.

Малик күп йылдар даими әйтә килде,
Ҡолдарына исемен дә белдергән ине:

«Ҡайһығыҙ арағыҙҙан тәүҙәрәк күрә,
Азат итеп, шуға ҡыҙым бирәм имде».

Бәшәр ҡайтып Маликка хәбәр һалды,
Малик Дуғыр һөйөнөп ҡаршы барҙы,
Ҡаршы барып, Йософтоң ҡулынан алды,
Алып килеп, сатырына йәшерер имде.

Йософ ҡәрҙәштәре шул саҡ тауҙа йөрөгән.
Ҡараһалар — теге урынға каруан килгән.
Күмәкләшеп, ашығып шунда йүгергән,—
Ә Йософ ҡойола булмай сыҡҡан имде!

Шунда уҡ Малик Дуғырҙың алдына барған,
Бергәләшеп каруанын уратып алған,
Әйткәндәр: «Беҙҙең бер ҡолобоҙ юғалған.
Бер шик юҡ, һеҙ алғанһығыҙ!» — тиҙәр имде.

Рауил әйтте: «Берегеҙ яҡшылыҡ менән,
Юғиһә оран һалам бөтә көс менән,
Һәммәгеҙ ҙә һәләк булыр михнәт менән:
Тауышымдан кешеләр йән бирер имде».

Малик ҡарышманы — аҡыллы ир ине —
Йософто ҡәрҙәштәренә кире бирҙе.
Тегеләр ҙә ошо эштән файҙа күрҙе,
Ҡол итеп һатайыҡ үҙен, тиҙәр имде.

Ниәттәрен улар ошолай атҡарҙылар:
Иософҡа ғәрәп телендә аңлаттылар,
«Үлтерәбеҙ, әгәр әйтһәң,—тип ҡурҡыттылар,
Ҡол итеп һатабыҙ—буйһон»,—тиерҙәр имде.

Малик Дуғыр зирәк ине — быны белде,
Эстән генә күңеленә шатлыҡ тулды,
Һатып алырға Иософто риза булды,—
Быны күреп, Иософ түгелеп илар имде.

Иософ әйтте: «Һеҙ мине һатаһығыҙмы?
Ҡайғы-хәсрәт утына атаһығыҙмы?
Яуыз эште әйтер, тип ҡурҡаһығыҙмы?
Серҙе асмайым, ант итәм,— тиер имде.

— Мине һатмаң: кафыр ҡоло була алмам,
Бер нисек тә кафыр ҡоллоғонда ҡалмам,
Атам Яҡупты хәсрәткә ҡуя алмам —
Дәдәм хәлил хөрмәтен һаҡлағыҙ имде!»

Улар әйтте: «Беҙ һине әле тыңланыҡ.
Атабыҙға Иософто ҡорт ейҙе, тип аңлаттыҡ.
Исраилға ауыр хәбәрҙәр ауҙарҙыҡ.
Иософ, был инәлеүеңде туҡтат имде».

Бәс, Йәһүҙә лә Иософто өгөтләне,
Әйтте: «Был ҡазаны һиңә бирҙе тәңре.

Ҡәрҙәштәрең һаман да үс тота,— тине,—
Улар аҙаҡ, һине үлтерерҙәр имде.

Иң яҡшыһы — риза булып, һатылып тор,
Ҡәрҙәштәрең яфаһынан ҡотолоп тор,
Исраилдан хәсрәт менән айырылып тор,
Ҡауыштырыуҙы халиҡ үҙе белер имде».

Улар әйтте: «Һатабыҙ был ҡолдо һеҙгә,
Шартыбыҙ бар: һатабыҙ беҙ йыраҡ ергә,
Ниндәй баһа бирерһегеҙ икән беҙгә,
Икеләнмәй һатасаҡбыҙ»,— тиҙәр имде.

Малик һорай: «Ниндәй ҡол һуң был —
әйтегеҙ,
Ниңә һатаһығыҙ уны — аңлатығыҙ?
Ни ҡылды, ниңә ҡасты — һөйләп бирегеҙ.
Аҡылы, күрке һеҙҙән артыҡ»,— тиер имде.

Әйттеләр: «Атабыҙ элек һатып алды,
Тора-бара беҙгә һәр саҡ юлдаш булды.
Ахырҙа, ниңәлер тамам яуызланды,
Ҡасып килеп был ҡойоға төшөр имде».

Малик әйтте: «Уның хәлен асыҡлағыҙ,
Нисә төрлө ғәйебе бар — аныҡлағыҙ.

Бер ниндәй шөбһә ҡалмаһын, тырышығыҙ,
Һатыу-алыу шарты дөрөҫ булһын имде».

Улар әйтте: «Шикләнмәгеҙ, ысын, ул — ҡол,
Ҡолобоҙҙоң өс төрлө ғәйебе бар шул:
Уғры вә ялғансы, өҫтәүенә, ҡасҡын.
Өс төрлө ғәйебе менән алғыл имде».

Малик әйтер: «Ни әйтһәгеҙ, мин аңланым,
Ысынлап та, был ҡолдо һатып алырмын,
Ғәйептәре булһа ла, ҡабул ҡылырмын,
Ниндәй хаҡ ҡуяһығыҙ, һорағыҙ имде.

Әммә ләкин бында һис алтыным юҡ,
Төрлө-төрлө туҡымам бар, атласым күп.
Бер нисә йармаҡ тәңкәм бар, ҡиммәте юҡ.
Һатыуҙы нисек ҡылырбыҙ?» — тиер имде.

Йософ уйлар: «Эштәре уңмаһа ине,
Ҡәрҙәштәр ризалашмаһалар ине,
Алыусы ҙур хаҡ бирә алмаһа ине,
Мин бисара ҡол булмаһам...» — тиер имде.

Улар әйтер: «Бер ни ҙә ҡыла алмайбыҙ,
Был сауҙаға һис кенә риза булмайбыҙ.

Ҡулығыҙҙан ебәк-атластар алмайбыҙ,
Күпме йармағың бар, шуны бир»,— тиерҙәр
имде.

Малик әйтер: «Йармағым бар, теүәл ун
һигеҙ,
Хәҡиҡәт, алтыным юҡ, шуны белегеҙ.
Ошо ун һигеҙ йармағымды алығыҙ,
Ҡалғандарын миңә бағышлағыҙ имде».

Улар әйтер: «Ун һигеҙен дә алабыҙ,
Шулайтып һатыулашыуҙы тамамлайбыҙ,
Барыбыҙ был сауҙаға риза булабыҙ,
Ҡалғандарын һеҙгә бағышлайбыҙ имде».

Аҙаҡ инде Малик Йософҡа һүҙ ҡатты:
«Былар һине ҡол тип миңә бит һатты.
Ошо хәл дөрөҫмө, ошо һүҙҙәр раҫмы?
Дөрөҫлөгөн асыҡлап әйт»,— тиер имде.

Улар әйтте: «Ҡол! Ҡоллоҡҡа ризалыҡ бир!
Үҙеңдең телең менән дөрөҫләп ебәр.
Юғиһә, ысынлап һине үлтерербеҙ
барыбер!» —
Йәшерен генә уны ҡурҡытырҙар имде.

Ысынлап та, Йософ үҙе ҡурҡып ҡалды,
Ҡурҡышынан ҡоллоҡҡа ла риза булды,
«Мин — ҡол» тине, күҙҙәренә йәштәр тулды,
«Алла ҡоло» тип эстән генә уйлар имде.

Улар әйтте: «Йә, Малик, һин беҙгә инан,
Ҡол булыуына шик тотма, беҙгә ышан.
Бау-быҒауын сисмәгеҙ һис аяғынан,
Мысырға хәтле быҒаулы барһын имде.

Бик ялғансы — һүҙенә һис ышанмағыҙ,
Йәлләп-аяп, миһырбанлыҡ күрһәтмәгеҙ,
Бер ваҡытта яҡшы һүҙ ишеттермәгеҙ,
Аҙығы тик арпа икмәге булһын имде».

Малик әйтер: «Һүҙҙәрегеҙгә ышандым,
Риза булып, колоғоҙҙо һатып алдым.
Өс төрлө ғәйебе менән ҡабул ҡылдым —
Был турала берәй яҙыу кәрәк имде».

Тегеләр ҙә был үтенесте хуп күрҙе,
Бетеү яҙып бирергәрәк ҡарар ҡылды,
Бөтәһе лә яуыз эшкә тоғро ҡалды —
Ҡул ҡуйырға барыһы ла риза имде.

Шәмғун үҙ ҡулдары менән яҙыу яҙҙы,
Шуны яҙып, фетнәгә ныҒыраҡ аҙҙы,

Йософтан йөҙ дүндереп, тамам биҙҙе.
Пәйғәмбәрҙе бәндәлеккә һатыр имде:

«Барыбыҙ ҙа был сауҙаға риза булдыҡ,
Ҡолобоҙҙо һатыуҙы лайыҡ күрҙек,
Ул үҙе лә риза булғас, яҙыу яҙҙыҡ.
Ҡолобоҙҙо һиңә тапшырабыҙ имде».

Быларҙы ишетеп, Йософ ҡан иланы,
Бәғере көйөп, хәсрәттә эсе янды.
Илай-илай халиҡтан рөхсәт һораны:
«Кире барам, рөхсәтең бир»,— тиер имде.

«Ризалыҡ бир, яндарына кире барам,
Күҙҙәренә туйғансы бер ҡарап ҡалам.
Яҙығымды ғәфү итеүҙәрен һорап,
Бәхилләшеп айырылам»,— тиер имде.

Маликтың был һүҙҙәрҙән эсе өҙөлөр,
Йософтан артығыраҡ йәше түгелер.
Йософтоң ҡыланышы аңларлыҡ түгелдер —
Был ғибрәткә ғәжәпләнеп торор имде.

Малик Дуғыр Йософҡа яуабын бирҙе:
«Күрмәйһеңме, улар һиңә низәр ҡылды?
Миңә бит бик осһоҙ ғына хаҡҡа һатылдың.
Ниңә бараһың? Улар һине һөймәй имде.

Улар һаттылар бит ун һигеҙ йармаҡҡа,
Теләнеләр, шикһеҙ, һинән айырылмаҡҡа,
Бер ҙә улар лайыҡ түгел һин бармаҡҡа.
Ҡәҙерең әллә күпмегә артыҡ имде!

Бер йармаҡтың ҡимммәте — бел хаҡын, —
Мең дүрт йөҙ йармаҡ тора беҙҙә бер алтын.
Шул баһаға ғына алдым һине һатып».—
Малик Йософҡа хәлен аңлатыр имде.

Йософ уға илау аша яуап бирҙе:
«Улар шулай эшләргә кәрәк тип белде,
Теләктәре, мораттары шундай ине.
Уларҙан шәфҡәт өмөтөн өҙмәм имде!»

Унан Малик Йософҡа рөхсәт итте,
Меҫкен Йософ хәсрәт менән кире китте.
Ун ҡәрҙәшен, ниһәйәт, ул ҡыуып етте,
Һәр береһен үбә-үбә илар имде.

Әйтер: «Беләм, минән тамам һеҙ биҙҙегеҙ,
Ожмах биреп, тамуҡ һатып һеҙ алдығыҙ,
Мине Исраилдан мәхрүм һеҙ ҡылдығыҙ —
Хоҙай нисек кенә ҡауыштырыр имде?

Аһ дәриға! Ғәзиз башым түбән булды,
Ҡәрҙәштәрем быдай яфа миңә ҡылды,

Атам Яҡуп, бахыр, минән мәхрүм ҡалды.
Ҡауышыуҙар оҙаҡ алыҫ ҡалды имде.

Бынан һуң мине кемдәр тәрбиә итер?
Илаһам, кемдәр күҙемдең йәшен һөртөр?
Мин ҡайғылы меҫкенде кем иш итер,
Өҫ-башымды минең кемдәр йыуыр имде?

Оҙон сәсем тарай-тарай кемдәр үрер,
Мәхрүмлегем, меҫкенлегем кемдәр күрер?
Мин — ҡайғылыға иптәш булып кем йөрөр?
Азат инем — бәндәлеккә төштөм имде.

Атам мине үҙ иңенә ала ине,
Йоҡом килһә, яҫтығына һала ине,
Торғоҙоп, төрлө аш-ризыҡ бирә ине —
Шул рәхәттән был михнәткә төштөм имде.

Аһ дәриға! Был ҡоллоҡта ни ҡылайым,
Нисек кафыр ҡоллоғонда мин торайым?
Ҡәрҙәштәр йыраҡ ҡала, нисек күрәйем?
Айырылырға тәҡдиребеҙ ҡушты имде.

Был тәҡдирҙе тәңренән тип белеү кәрәк,
Хаҡ хөкөмөнә ҡол ризалығы кәрәк.—
Яҙаһына сабыр, риза булыу кәрәк —
Ҡазаһына ла башымды эйҙем имде».

Зарлы Йософ ҡайғыһынан ҡан-йәш түгер —
Илағанын ағалары күрмәмеш булыр —
Барыһын үбә-ҡоса ул бәхилләшер.
Малик Дуғыр һушһыҙ булып илар имде.

Ҡәрҙәштәре лә түҙмәйенсә илашты,
Хәсрәтләнеп вә ҡайғырышып аһлашты,
Ысын күңелдән өҙгөләнеп иңрәште —
Ҡылыҡтары эсен эсе бошор имде.

Әйтерҙәр: «Беҙ һине кире алыр инек,
Ҡулыңдан етәкләп тәүбә ҡылыр инек,
Һатыу уйынан кире ҡайтҡан булыр инек —
Бигерәк тә ғәрләнәбеҙ! — тиҙәр имде.—

Атабыҙға тағы ялған әйтә алмайбыҙ,
Һине кире уға илтә лә алмайбыҙ,
Был эштә бер сара ла ҡыла алмайбыҙ.
Михнәттәргә һин сабырлыҡ күрһәт имде».

Йософ әйтер: «Һөйләгән һүҙ кире килмәҫ.
Хаҡ тәҡдире ниндәйлеген кемдәр белмәҫ!
Уға ҡол теләге һис тә ҡаршы булмаҫ,
Хаҡ фарманына буйһоноу кәрәк имде.

Был тәҡдирҙе тәңрем бирҙе — һеҙгә мәғлүм.
Хәсрәтләнеп, атам Яҡуп ҡалды, мәхрүм,

Айырылып ҡалды Ибне Йәмин энем,
Мине аҙаҡ ҡайҙа ғына күрер имде?»

Ҡәрҙәштәре туҡтап тормай һаман китте,
Йософ өсөн айырылыр мәл дә етте.
Ҡанлы йәштәр эркелеп, бәгерен өттө,
Үҙе һаман артҡа боролоп ҡарай имде.

3 Заказ 554

Малик Дуғырҙың Йософто Мысырға алып китеүе, юлда төрлө мажараларға осрауы

Бахыр Йософто юлға кейендерҙеләр,
Балаҫ түшәп, бер дөйәгә мендерҙеләр.
Бау менән ҡулдарын ныҡлап бәйләнеләр,
Бушап, юлда ҡасмаһын, тиерҙәр имде.

Бер хәбәши[35] ҡол бар ине, Ҡылыс атлы,
Барлыҡ ҡолдар араһында иң ғәйрәтле.
Йөҙө ҡара, үтә ҡаты тәбиғәтле,
Йософто шул ҡолға тапшырҙылар имде.

Шул уҡ сәғәт каруан ҡуҙғалып китте,
Каруан юлы бер гүрстан аша үтте.
Йософтоң бер ҡәбергә күҙҙәре төштө —
Үҙ анаһы Рәхиләнең ҡәбере имде.

Илай-илай һөйләнер: «Рәхилә анам,
Ниндәйерәк хәлгә төштөм, күҙеңде һал!
Ҡәрҙәштәрем һатты мине, һин белеп ҡал,
Азат инем, бәндәлеккә төштөм имде.

Хөсөт ҡылып, атамдан да айырҙылар,
Ғазаптарҙа бәғеремде яндырҙылар.
Мәхлүк тунын иңдәремә кейҙерҙеләр,
Ҡул-аяғым сынйыр менән бәйле имде.

Ҡәрҙәштәрем миңә ҡылды рәнйеү, зәхмәт,
Бәләкәйҙән төштө миңә шундай михнәт,
Ҡөҙрәт менән алла бирһен инде шәфҡәт,
Минең өмөт — тик хоҙайҙа,— тиер имде.—

Әй, анам, минең хәлемде күр, зинһар,
Бәндәлеккә һатып алды мине кафыр,
Мәүләм генә бирҙе миңә былдай тәҡдир,
Һуңынан, бәлки, шәфҡәтен ҡылыр имде.

Әй дәриға! Ғәзиз анам, ятаһыңмы?
Минең хәлем нисегерәк — беләһеңме?
Миңә ҡарап хәлдәремде күрәһеңме:
Ҡул-аяҡтарым минең бығаулы имде!»

Анаһының гүренән бер тауыш килде:
«Ғәзиз улым, Йософом, әйт, ниҙәр булды?

Ҡәрҙәштәрең нимә уйлап, улай булды?
Йософ, һинме был хәлдәргә төштөң имде?

Йәнем-уғлым, был яфаға ниңә индең,
Яфаға һалырлыҡ ул тиклем нимә ҡылдың?
Нисек минең ҡәбер эргәһенә килдең?!
Гүр аша ла йәнем өҙгөләнә имде.

Атаң Яҡуп был хәлеңде белмәнеме?
Ул меҫкенгә хәлең мәғлүм булманымы?
Ибне Йәмин һинең менән килмәнеме,
Был бәләгә вайымһыҙ нисек ҡалдың имде?

Һинең атайың — Яҡуп, бабаң — Исхаҡ,
Оло бабаң ҡарышманы хаҡҡа бер саҡ.
Һин үҙең дә уның рәхмәтенә бул хаҡ!
Өмөтләнә, тиҙҙән шатлыҡтар килер имде.

Әй хоҙайым! Был хәжәтем һиңә мәғлүм,
Һәр ваҡытта өмөт тотор барса мәзлүм.
Залимдарға һатылған бит минең уғлым —
Ҡөҙрәт менән уға шәфҡәт күрһәт имде».

Йософ уны ишетеп һушын юйҙы.
Хаҡ Рәхилә мөнәжәтен ҡабул ҡылды,
Уның доғаһы Йософҡа тура килде:
Таж вә тәхет һәм солтанат бирҙе имде.

* * *

Ҡылыс баҡты — Иософ бер ҙә күренмәне,
Эҙләһә лә, ҡайҙалығы беленмәне,
Тырышһа ла, бер яңғыҙы табалманы,—
Хужаһына хәлде барып әйтер имде.

Ҡылыс әйтер: «Хужам! Туҡтаһын каруан!
Һис шикһеҙ, беҙҙән ҡасҡан теге уғлан!»
Каруан туҡтаны, барыһы ла шунан
Күмәкләшеп Иософто эҙләрҙәр имде.

Ҡылыс шунда бер сапҡы ат табып менде,
Эҙләүселәрҙең барыһынан алда ине,
Атын ҡыуып, шәп-шәп итеп саба ине,
Иософ торған урынға бара имде.

Йыраҡтан уҡ Иософтоң яңғыҙын күрҙе,
Меҫкен Иософ, уны күреп үрә торҙо,
Аяғын һөйрәп илай-илай юлға керҙе,—
Ҡылыс һүгер, туҡмар, ерҙән һөйрәр имде.

Иософ әйтер: «Эй илаһым, ни ҡылайым,
Был михнәттән нисек кенә ҡотолайым?
Залимдарҙан ҡотолорға ни уйлайым?
Эй хоҙайым, ярҙамыңды күрһәт имде!»

Йософ йәнә ялбарҙы: «Эй хоҙай, тип,
Рәхимдәрең менән мине ярлыҡа, тип,
Минең хәлде үҙең беләһең бит,
Һиңә генә һыйынайым хәҙер имде.

Олуғ бабам Ибраһим — дуҫың ине,
Һинең әмереңде һәр саҡ тыңлай ине,
Улы Исмәғил дә һиңә ҡорбан ине,
Һинең хөрмәтеңә арналғайны имде.

Эй хоҙайым, әгәр хата ҡылған булһам,
Әмереңде тыңламай, гонаһлы булһам,
Атам Яҡуп хеҙмәтенән ҡалған булһам,
Үкенәм, тәүбә ҡыламын,— тиер имде.—

Падишаһым, әгәр мин гонаһһыҙ булһам,
Хаталар менән юлдан яҙмаған булһам,
Был бәләгә һис гонаһһыҙ төшкән булһам,
Был ҡәүемгә бер ғәләмәт күрһәт имде».

Бәс, ул Ҡылыс Йософто тиҙ алып килде,
Килтереү менән Маликтың ҡулына бирҙе.
Малик төшөп бер-ике рәт яңаҡланы,
Дөйәгә мендереп бәйләп ҡуйыр имде.

Шул ваҡытта тәңренән фарман булды,
Ҡөҙрәт менән күктә ҡара болот ҡупты,

Ел сыҡты, ҡарлы-боҙло ямғыр яуҙы,
Шул ҡәҙәр ҡаты ғәрәсәт ҡубыр имде.

Баштарына ҡундырһа, моғайын, ярыр,
Тәндәренә тейһә, ғәрип булып ҡалыр.
Бөтәһе, аҡырышып, ярҙамға саҡырыр,
Тик берәү ҙә ярҙам итмәҫ ине имде.

Бындағылар берен-бере күрмәҫ булды,
Ҡайһылары зөлмәт эшкә хайран ҡалды,
Күк күкрәне, йәшен дә йәшнәп торҙо.
Быны күреп Малик ҡаты ҡурҡыр имде.

Малик әйтер: «Хәлебеҙ бигерәк яман,
Иә рабби, ниҙән ҡупты ошо туфан?
Әй дәриға! Барҙыр бында бер ғәзиз йән,
Шуның ярлыҡауын беҙ һорайыҡ имде».

Әйтер: «Был ғазап — күктән: белегеҙ,
Золом-йәбер ҡылыусылар — сафланығыҙ!
Яҙыҡлы кешеләр тәүбәгә килегеҙ!
Юҡһа, бөтәбеҙ ҙә һәләк булабыҙ имде.

Әгәр берәү беҙҙән золом күргән булһа,
Ул мәзлүмдең доғаһы күктәргә ашһа,
Күк әйәһе яфа-бәләләр яуҙырһа...
Тәүбә ҡылың! Юҡһа, һәләк булдыҡ имде!»

Ҡылыс, быны ишеткәс, шунда уҡ килде,
Хатаһын-гонаһтарын раҫ тип әйтте:
«Белегеҙ: гонаһ минән»,— тип дөрөҫләне,
Шул ҡол уғлансыҡты туҡмағайным имде».

Малик Дуғыр бойорҙо ул ҡара ҡолға:
«Бар, Йософтоң аяғын үп, ғәфү һора,
Иң тәүҙә күңелен күр, өҫтән ҡара,
Мәгәр беҙгә изге доға ҡылһын имде».

Бәс, Йософтоң ҡаршыһына Ҡылыс барҙы,
Бик ҡаты илап, үкенеп, башын орҙо,
Хата-гонаһ ҡылғанлығын әйтеп бирҙе,
Төшөп, Йософтоң аяғын үбер имде.

Малик тағы уның менән бергә барҙы,
Теҙгә сүгеп, алдарында ҡул ҡаушырҙы,
Малик та Йософҡа инәлеп ялбарҙы,
Хатабыҙҙы кисерә күр, тиер имде.

Быны күреп, Йософ миһырбанлыҡ ҡылды,
Ҡулын күтәреп, хоҙайға доға ҡылды,
Йософтоң доғаһы шунда ҡабул булды,
Михнәт үтеп, ҡар-ямғырҙар кәмер имде.

Шул сәғәттә ҡар-ямғыр ҙа туҡтап ҡалды,
Яуа торған ямғырҙар ҙа яумаҫ булды.

Боҙҙар иреп, һыуҙар ҡоро ергә һеңде,
Көн асылып, йыһан шатлыҡҡа тулыр имде.

Быны Малик ғибрәт сифатында күрҙе,
Бау-быҒауҙарын аяҡ-ҡулдан систерҙе,
Малик һәм ҡолдары ысынлап ялбарҙы,
Малик үҙе барыһынан уҙҙырыр имде.

Насар кейемен алып, күлдәк кейҙерҙе,
Дөйәһенән төшөрөп, атҡа мендерҙе,
Олоһо-кесеһе Йософҡа ялбарҙы,
«Эй хоҙай, каруан — Йософтоҡо имде.

Барығыҙ ҙа Йософҡа буйһоноғоҙ!
Оло-кесе — барығыҙ ҙа ҡол булығыҙ!
Бынан ары уны батша тип белегеҙ!
Уның әмеренән һис сыҡмағыҙ имде!»

Һуңынан Йософ хөкөмө булды ыңғай,
Оло хөрмәт бирҙе уға мәлик хоҙай.
Һис берәү сыҡмаҫ булды бойороғонан,
Малик Дуғыр үҙе лә тыңлар имде.

Һөйләгән һайын Йософтоң фәһеме артты,
Аҡылы теүәл, теле матур, һүҙе татлы.
Йөҙөн асһа, йыһан үҙе нурға батыр,
Кеше матурлығын күреп туймаҫ имде.

Унан Белүс шәһәренә каруан керҙе,
Шәһәр халҡы барыһы ла кафыр ине,
Йософтоң матурлығын улар күрҙе —
Һәммәһе был хәлгә таң ҡалыр имде.

Йософтоң эргәһенә йыйылдылар,
Хаҡтың шундай сәнғәтенә таң ҡалдылар,
Йософ менән әңгәмә лә ойоштторҙолар,
Хәл-әхүәлен яҡшылап һорарҙар имде:

«Әйт асығын: кем һине былай бар итте,
Йөҙөңдө күркәм итеп кем яратты?
Биҙәктәрен кем һалды шулай шул хәтле?
Беҙ ҙә уға ҡол булыр инек имде!»

Йософ әйтте: «Алла — мине бар һалыусы,
Ерҙә, күктә беҙ — ҡолдарҙы туйҙырыусы,
Был эштәргә лайыҡ бары уның көсө.
Беҙҙе, һеҙҙе ул яратты — белегеҙ имде!

Был һүҙҙәргә барыһы ла инандылар,
Бер аллаға барыһы ла табындылар,
Йософтоң пәйғәмбәрлеген танынылар,
Ысынлап та мөъмин булдылар имде.

* * *

Улар тағы Бәйан шәһәренә керҙе,
Халыҡ Йософтоң йөҙ күркәмлеген күрҙе,
Ҡайһы берәү Йософҡа тәре бирҙе,
Улар шул тәрегә табыналар имде.

* * *

Аҙаҡ каруан Ҡоддос шәһәренә керҙе,
Ҡоддос бәге уны төштә күргән ине,
Бөтә шәһәр халҡына әйткән ине:
«Каруан килә, сығып ҡаршылағыҙ имде!»

Ғәскәр йыйып, Ҡоддос бәге ҡаршыланы,
«Был каруандың хужаһы кем була?» — тине.
Каруандыҡылар уға яуап бирҙе:
«Малик Дуғыр каруан хужаһы имде».

Ҡоддос бәге быға бик ныҡ ғәжәпләнде,
«Малик Дуғыр бынан йыл да үтер ине,
Моғайын, быйыл берәй хикмәте барҙыр —
Ҡаршыларға бойороҡ булмаҫ имде!

Хаҡ бойороп, фәрештәләр килгән ине,
Был хәлдәргә Йософҡа иш булған ине,

Һәр ваҡытта уның эргәһендә йөрөгән ине,
Тел-күҙҙән Йософто ныҡ һаҡлайҙар имде.

Әҙәм, уның менән бергә пәрей булған,
Йософ менән дә шулай бер пәрей тыуған,
Һәр кем менән парлап пәрей тыуа торған,
Әгәр үлһә, пәрей ҙә үлә торған имде.

Фәрештәләр бәккә былай яуап биргән:
«Дөрөҫ, ошоно ҡаршыларға әмер ҡилгән,
Бар әйҙә ҡаршыларға ғәскәрең менән,
Һин төшөңдә күргән уғлан — шулдыр имде».

Был уғланды күреп, бәк бик хайран ҡалды,
Фәрештәләр һөйләгәс тә аңлап алды:
«Һәммәгеҙ ҙә хөрмәтләгеҙ был уғланды,
Ҡәҙере — бөтәһенән артыҡ!» — тиер имде.

Шул уҡ сәғәт каруан эргәһенә килде,
Хөрмәт менән Йософҡа ул сәләм бирҙе,
Әҙәп менән Йософҡа: «Әйтсе беҙгә,— тине,—
Кем икәнең беҙгә мәғлүм булһын имде».

Йософ уға ошолай тип яуап бирҙе:
«Һин төшөңдә күргән кеше шул мин инде.
Ҡаршылағыҙ, тип бойороҡ килгән ине,
Хәҡиҡәт, мин тап шул кеше булам имде».

Малик ишетеп был һүҙҙе гәжәпләнде,
Ҡунаҡ итеп, үҙенә саҡырып алды,
Йософто һәм юлдаштарын ололаны,
Һәммәһенә ҡәҙер-хөрмәт ҡылыр имде.

Ҡоддос бәге әйтте: «Миңә ни әйтерһең?
Миңә ниндәй өгөт-нәсихәт бирерһең?
Эй Йософ! Миңә ниҙәр тип бойорорһоң?
Ни ҡушһаң да, мин үтәргә әҙер имде».

Йософ әйтте: «Эй мәлик, һүҙемде тыңла,
Минең һүҙҙе тотоп, кер әйҙә тоғро юлға,
Һиңә нишләп утҡа, потҡа[37] табынырға?!—
Мөъмин булып, уттан, поттан баш тарт имде.

Ул бәк әйтте: «Һүҙҙәреңде ҡабул ҡылдым,
Һин һөйләгән тәңрегә лә мин буйһондом,
Хаҡ пәйғәмбәр тип һине генә белдем,
Шулай ҙа потханаға инәйек имде».

Әгәр ул пот сәждә ҡылып, телгә килһә,
Һине күргәс, һорауыңа яуап бирһә,
Пәйғәмбәр тип, һинең менән иҫәпләшһә,
Мин, һис шикһеҙ, мөъмин буламъ»,— тиер имде.

Йософ әйтер: «Риза булдым. Беҙ торайыҡ.
Икәүләшеп потханаға беҙ керәйек.
Сәнамдан хәл-әхүәлен бер һорайыҡ,
Тыңлайыҡ: ниндәй яуап бирер имде?»

Йософ менән потханаға мәлик керҙе,
Шул ваҡытта Йософто был сәнам күрҙе.
Ынтылды Йософҡа табан, сәләм бирҙе,
«Хәҡиҡәт, һин пәйғәмбәрһең!» — тиер имде.

Тағы ул сәнам Йософҡа сәждә ҡылды,
Ҡоддос мәлиге үҙе күреп ышанды,
Халиҡтың берлегенә лә ул инанды,
Мөъмин булып, тар билғауын[38] сисер имде.

Йософҡа төрлө ниғмәт — аш килтерҙе,
Йософ, һонолоп, берәр киҫәк алып ейҙе,
Өс йөҙ туҡһан кеше тағы ейҙе, туйҙы,
Ә ниғмәттәр һис кәмемәй ҡалыр имде.

Унан Ҡоддос мәлик әйтер был Маликка:
«Ошбу беҙгә лайыҡ булыр сәрүәрлеккә,
Бер бәхәсһеҙ лайыҡ ул оло хөрмәткә,
Унан артығыраҡ кем генә булыр имде?»

Малик Дуғыр был мәликкә яуап бирҙе,
Әйтте: «Беҙҙең сәйетебеҙ[39] — Йософ имде.

Сәйетлеккә Йософ беҙҙән лайыҡ инде,
Мин — Йософтоң ҡоломон»,— тиер имде.

Ҡоддос мәлиге Йософ янына килде,
Малик Дуғыр был мәликтән рөхсәт алды,
Ул шәһәрҙән күсенмәккә ниәт ҡылды,
Өгөтләп, Йософто ла күндерер имде.

Каруандар ҡыбырланы, юлға китте,
Ҡоддос мәлигенең башына етте:
«Уғлан бит ҡулыбыҙҙан ысҡынып китте,
Тиҙ ҡыуып етеп ҡулға алайыҡ имде!»

Ун ике мең кеше аттарға атланды,
Ҡыуып етеп, алып ҡайтырға ниәтләнде.
Мәлик әйтер: «Йә, Йософ, етәләр инде,
Йософ әйтер: «Һис ҡурҡма, килһендәр имде»

Бына ғәскәр Йософҡа яҡынланы,
Йософ, туҡтап, уларға ҡараш ташланы,
Уны күреп, барыһы шунда туҡтаны,
Һушын юйып, аттарынан төшөр имде.

Ун ике мең ир атынан ауып төштө,
Бөтәһенең, һушы китеп, аҡылы шашты.
Каруан күсте. Ул арала өс көн үтте,
Тегеләр һаман һушһыҙ ятырҙар имде.

Быны күреп, һәммәһе лә хайран ҡалды,
Йософ иһә күрке менән ғорурланды,
Матурлығына Йософ шөкөрҙәр ҡылды,
«Миңә оҡшаш кеше юҡтыр,— тиер имде.—

Тыуманы һәм тыумаясаҡ оҡшаш миңә.
Һәр кемдең аҡылы шашыр, мине күрһә,
Бер күреүгә мохтаж була, бик үтенә,
Бер күрергә йәнен фиҙа ҡылыр имде».

Шул сәғәттә Ябраил да торҙо әҙер,
Шулай ҡушты Ябраилға мәлик ҡадир:
«Иә, Йософ, ялбарып ни тинең хәҙер?
Ғорурландың, халиҡ сәнғәтен күр имде».

Унынсы көн Гурус шәһәренә керҙе,
Ул шәһәр халҡы бөтәһе ен-пәрей ине,
Йософ, ниһәйәт, уларҙың йөҙөн күрҙе,—
Һәр береһе Йософтан күрклерәк имде.

Ҡол уйлаған һәр саҡта ла тура килмәҫ,
Ул шәһәрҙә Йософто һис бер кем белмәҫ,
Матурлығын күрһә лә, ҡабул ҡылмаҫ.
Төҫкә-башҡа бөтәһе бик матур имде.

Һәр береһенең Йософтан йөҙө нурлы,
Һындары мәнәүүәр, нурҙар төрлө-төрлө,

Бетәһенең аҡылы камил, үҙе ғәрле:
Быны күреп, Иософ бик үртәлер имде.

Халиҡтан шунда Иософҡа хәбәр килде,
«Йә, Иософ, ҡеҙрәтемде күр һин, тине,
Сабыр бул, үҙ хәлдәреңде бел һин, тине,
Күрк биреүсе, хәҡиҡәт, мин бит имде!»

Шулай, Иософ үҙ хәлен асыҡ белде,
Маһайып йөрөүенә бик үкенде,
Өҙгөләнеп, мәүләгә сәждә ҡылды,
Тәүбә ҡылып, йә раббым, тип илар имде.

Тағы ла халиҡтан ныҡлы ярҙам булды —
Иософтоң матурлығын кире бирҙе,
Тышҡы-эске күркәмлеген бергә ҡушты,
«Йә, Иософ, башыңды ҡалҡыт», — тиер имде.

Бәс, Иософ сәждәнән башын күтәрҙе,
Ул шәһәр халҡы Иософтоң йөҙөн күрҙе,
Бөтәһе лә ғәжәпләнеп үрә торҙо,
Нурын күргән ихтыярһыҙ ҡалыр имде.

* * *

Каруан был шәһәрҙән алыҫлашты,
Ниһәйәт, юл Мысырға ла яҡынлашты,

Каруан Нил диңгеҙенә яҡын төштө,
Малик Дуғыр Йософҡа ялбарыр имде.

Малик әйтер: «Йә, Йософ, инде һин бар,
Нил йармағы ошолор, барып һин күр,
Мәслихәт булыр, шунда һыуға һин кер,
Өҫтөндәге туҙан-тупраҡ китер имде».

Йософ Маликтың әмеренә риза булды,
Торҙо, Нил тармағына яҡын килде,
Ҡул күтәреп, халиҡҡа доға ҡылды:
«Ҡөҙрәт менән берәй пәрҙә биргел имде».

Йософ нәбиҙең доғаһы ҡабул булды,
Шул уҡ сәғәт күктән көмбәҙ пәйҙә булды,
Йософ нәби шуның эсендә һыу ҡойондо,
Уның тәнен һис бер әҙәм күрмәҫ имде.

Һыу эсендә бер балыҡ булыр ине,
Башҡа балыҡтарға ул бойороҡ бирҙе:
«Халиҡтың ятҡаны һыуыбыҙға керҙе,
Әҙәп һаҡлаң, бер кем күҙ һалмаһын имде».

Уны ишетеп бөтә балыҡ тиҙ-тиҙ ҡасты,
Оялыһы ояһына кереп ятты,
Һис береһе күҙ ҙә һалмай көтөп ятты,
Барыһы Йософҡа хөрмәт һаҡлар имде.

Ул оло балыҡ Йософҡа йәнә килде,
Үҙенең хеҙмәтен уға тәҡдим итте,
Йософ шунда ул балыҡҡа менеп алды,
Арҡаһына кирә баҫып торор имде.

Шул балыҡтың өҫтөндә ғөсөл алды,
Нуры артты баяғынан мең ҡәҙәре,
Шул сәғәттә Ябраил да килеп етте,
Хаҡ сәләмен, затлы хөллә[40] бирер имде.

«Бына, Йософ, халиҡ һиңә ҡылды сәләм,
Әйтте: «Йософҡа һәр саҡ ярлыҡаусы булам,
Һуңынан уны олуғ мәлик тә ҡылам,
Әммә ләкин сабыр булһын»,— тиер имде.

Йософ нәби йыуыныуҙы тамамлағас,
Арыуланып, таҙарынып, һыуҙан сыҡҡас,
Хөллә кейеп, күңеле шатлыҡ менән тулғас,
Йософҡа балыҡ үтенес әйтер имде.

Йософҡа әйтер һәм шунда һорар балыҡ:
«Миңә дәүләт, байлыҡ бирҙе оло халиҡ,
Ҡөҙрәте менән тағы бирҙе батшалыҡ,
Балыҡтар солтаны булам,— тиер имде.—

Балыҡтарҙың солтанымын, дәүләтлемен,
Бала өсөн, Йософ, бик тә хәсрәтлемен,

Берәй бала биреүҙе бик үтенәмен,
Шуның өсөн берәй доға ҡылһаң имде.

Халиҡ та һинең доғаңды ҡабул ҡылыр,
Ҡөҙрәте менән, бәлки, бер уғыл бирер,
Минән һуң ул уғлан һиңә доға ҡылыр,
Үлеп, мин донъялыҡтан киткәс имде».

Йософ ҡулын күтәреп доғаһын ҡылды,
Халиҡ тарафынан доға ҡабул булды,
Ул балыҡтың аҙаҡ ике улы тыуҙы,
Икеһе лә дәүләт эйәһе булыр имде.

Икеһе лә кирәмәтле булып тыуҙы:
Бере — Юнысты ҡабып йотоусы булды[41],
Икенсеһе йөҙөктө йотоусы булды —
Йөҙөк Сөләймән пәйғәмбәрҙеке имде[42].

Балыҡ шунда Йософ менән хушлашты,
Икәүләшеп алҡышлашып айырылышты,
Балыҡ һаубуллашып һыуға кире төштө,
Йософ Малик эргәһенә килер имде.

Йософ килде: шатланған һәм көләсләнгән,
Нуры меңҡат арта төшкән элеккенән,
Нурҙар балҡыр өҫтөндәге кейеменән,
Ерҙән күккә нурҙан терәк ҡойған имде.

Йософтоң кире килгәнен Малик белде,
Шул уҡ сәғәт ҡолдарына әмер бирҙе,
Һандығынан етмеш төрлө кейем алды,
Йософ кейһен, тип алып бирер имде.

Малик Дуғыр Йософҡа ҡаршы барҙы,
Уның иңендәге кейемдәрҙе күрҙе,
Һорар: «Бындай кейемдәрҙе кем кейҙерҙе?!»
Матурлығына таң ҡалып торор имде.

Йософ әйтер: «Кейемде бирҙе мәүләм,
Шулай миңә тәңрем бүләк итте дәүләт,
Унан инде күңелемә булды рәхәт,
Серемде ул минең асыҡ белә имде».

Йософтоң Мысырға килеүе, бөтә шәһәр халҡының таң ҡалыуы

Малик Дуғыр ул урындан күсеп китте,
Мысырға яп-яҡын бер ергә барып етте,
Мысыр халҡы һауанан тауыш ишетте:
«Бер ғәзиз шәхес Мысырға килә имде!

Малик Дуғыр һарайына йүгерегеҙ,
Ул уғланды бөтәгеҙ барып күрегеҙ,
Әҙәмигә оҡшамаған — һеҙ белегеҙ,
Изге фәрештәгә бик оҡшаған имде.

Унын килеүе һеҙҙең өсөн булыр ҡотло,
Аҡылы теүәл, һәр бер әйткән һүҙе татлы,
Йөҙө нурлы, холоҡтары мөрәүүәтле —
Барып күреү өсөн ашығығыҙ имде!»

Мысыр халҡы ишетеп бик һөйөнөштө,
Мотлаҡ күрергә кәрәк, тип килеште.
Оло-кесе, ир-ҡатындар йыйылышты,
Һәр береһе ҡаршы барып һорар имде.

Күп тә үтмәй, бик күп атлы ғәскәр ингән,
Барыһы ла изге фәрештәләр икән,
«Йософҡа иптәш булығыҙ» тип хаҡ әйткән,
Шуға ла Йософҡа иш булғандар имде.

Араһында Йософ килә, хөллә кейеп,
Йөҙө балҡый, тирә-яҡҡа нурын һибеп,
Килтерҙеләр Йософто шулай итеп.
Йософ уларҙан айырылып тора имде.

Мысыр халҡы, уны күргәс, булды хайран,
Әйтерҙәр: «Был түгелдер ҙә әҙәмиҙән.
Берәй изге фәрештәлер төшкән күктән».—
Барыһы ла уға сәждә ҡылыр имде.

Улар ҡасан Мысырға яҡын килде:
Төрлө аш-һыу, тәғәм — барыһы тәмләнде.
Йософ еҫе тирә-яҡтарға таралды,
Бөтә ерҙән ғәнбәр[43] кеүек аңҡыр имде.

Малик Мысыр эсенә кереүе менән,
Һарайға Йософто индереүе менән,

Япмаһын алып, йөҙөн асыуы менән,
Һарайҙан нурҙары балҡып сығыр имде.

Уны күреп, Мысыр халҡы йыйылышты,
Һарай алдына бөтәһе өйөлөштө,
Теләктәрен Маликка еткереште:
«Ҡолоңдо сығар, күрәйек»,— тиҙәр имде.

Малик әйтер: «Моратығыҙ ҡабул булмаç,
Һарайыма берегеҙ ҙә керә алмаç,
Йософтоң матурлығын да күрә алмаç,
Берәр динар[44] бирмәһәгеҙ миңә имде».

Риза булып, берәр динар килтерҙеләр,
Рөхсәт алып, һарайына уҡ керҙеләр.
Йософтоң ғәжәп матурлығын күрҙеләр,
Ҡарап-күреп һис кем туя алмаç имде.

Икенсе көн Мысыр халҡы йәнә килде,
Ике динар ҡыҙыл алтын тотҡан ине,
Йософ йөҙөн күрергә теләйҙәр ине,
Күргәндәре хайран ҡалып торор имде.

Өсөнсө көн, дүртенсе көн, бишенсе көн...
Арттырҙылар көн һайын берәр алтын,
Йософҡа бер ҡарау — уйы бар халыҡтың,
Күрһәләр ҙә, матурлыҡҡа туймаç имде.

Шулай итеп ун көн ваҡыт үтеп китте,
Унынсы көн унар алтын улар бирҙе.
Оло-кесе — барыһы күрергә килде,
Күргәндәре һушһыҙ булып ятыр имде.

Бер нисәһе һыны матурлығын күрҙе,
Бер нисәһе эске күркәмлеген тойҙо,
Бере рәсүлийәт[45] һыҙаттары һиҙҙе —
Һәр төркөм үҙенсә генә күрер имде.

Һүрәтен күргәндәр малын фиҙа ҡылды,
Булмышын күргәндәр йәнен фиҙа ҡылды,
Егерме биш меңләп кеше шаһит булды,
Рәсүлийәтен күргән — иман килтерҙе.

Унан аҙаҡ хаҡтан тағы фарман килде,
Малик Дуғыр Йософто алып инде,
Һарай эсендә алтын тәхеткә килтерҙе,
Йософто шул тәхеткә ултыртыр имде.

Һөрәнселәр өҫтән тороп ҡысҡырҙылар,
«Был уғланды кем һатып алыр? — тинеләр,
Быныҡ ҡиммәтен кем белер һуң? — тинеләр,
Кем баһаһын еткерә, шул алыр имде».

Һарай алдына халыҡ йәнә тулды,
Оло-кесе, бай-фәҡир — барыһы килде,

Хәлүәселәр, икмәк бешереүселәр өмөтләнде,
Һәр береһе «мин алһам!» тиерҙәр имде.

Бер ҡарсыҡ бер кәләп еп алып килгән,
Йософто һатып алырға ниәтләнгән.
Йософто күреү өсөн ул хәйлә ҡорған,
Шул арҡала Йософҡа бер ҡарар имде.

Риүәйәттәрҙән риүәйәт шөйлә, имеш:
Йософ эргәһенә бер ҡыҙ килгән, имеш,
Уның хаҡында ҡүп хәбәрҙәр ишетмеш,
Йософто алырға уйлап килгән имде.

Мең дөйәгә мал-хазина тейәндергән,
Һәр карауашты[45] берәр атҡа мендергән,
Барыһына ла затлы ебәк тун кейҙергән,
Баштарына мәрйенле таж үрер имде.

Ошо рәүештә һарайға килеп имде,
Йософтоң йөҙөнә бер күҙ һирпеп алды,
Рәсүллек нурын күреп, ул хайран ҡалды,
Хаҡ сәнғәтен, Йософ күркен аңлар имде.

Йософтан ул һораны: «Кем улы һин?
Күреп торам, ысынлап, һин ҡол түгелһең,

Әйт, йәшермә, үҙең ҡайһы ырыуҙанһың,
Ниндәй солтан улыһың? — тип һорар
имде. —

Ошо хәлдә ҡалыуың һис дөрөҫ түгел,
Ҡол итеп һатылырға һин лайыҡ түгел,
Һинең өсөн һатыулашыу — яҡшы түгел, —
Ҡайһы кеше дөрөҫ баһа бирһен имде?!

Ни өсөн ҡайғы-зарың күп, күңелең тар,
Хәсрәт-михнәт ниңә һиңә булды йәр?
Әйт һин миңә, ниндәй быһың хикмәте бар,
Хәл-әхүәлеңде асыҡлап һөйлә имде.

Йыһанда һинең кеүектең булғаны юҡ,
Һиңә оҡшаш берәүҙең дә тыуғаны юҡ,
Һис берәүҙә һинекеләй сифаттар юҡ, —
Хуш килдең арабыҙға беҙҙең имде.

Хәбәр ишеткәс, бөтә малымды бирҙем,
Һине һатып алырға тип ниәтләндем,
Иҫәп-һанһыҙ мал-хазина алып килдем,
Әммә ләкин малым етмәҫ, белдем имде».

Йософ уның һүҙҙәренә яуап бирҙе,
Һүҙен ишетеп, бөтәһе хайран ҡалды.

Күҙҙәренән гәүһәр кеүек йәштәр аҡты,
Асыҡ теле йомшаҡ һүҙҙәр һөйләр имде.

Әйтер: «Минең хәлде бары халиҡ белер,
Уның хөкөмө ҡолдарына лайыҡ булыр:
Ни ҡылһа ла, тап үҙенә лайыҡ булыр:
Был тәҡдирҙе миңә ул үҙе бирҙе имде.

Ҡөҙрәте менән мине хоҙай бар итте,
Ошоноң кеүек матурлыҡты яратты,
Был ҡазаны өҫтөмә үҙе йөкмәтте —
Уның хөкөмөн һис бераү белмәҫ имде.

Һиңә ҡол кәрәк булһа, әйҙә һатып ал,
Күпме хаҡҡа лайыҡ тиһәң, шуны һин һал,
Әгәр байлығың етмәһә, азатлыҡ ал!
Төпсөнөп һин башҡаһын һорама имде».

Быны ишетеп, Йософтоң ҡулын алды,
Шулай итеп, Талут ҡыҙы мөъмин булды,
Йософ уға мосолманлыҡ иғлан ҡылды,
Асыҡ телдән саф иманын бирер имде.

Мәүлә хәлил мәғрифәтен лайыҡ ҡылды,
Малын ҡыҙ фәҡирҙәргә өләшеп бирҙе,
Үҙе ғибәҙәханаға барып керҙе,
Бөтә ғүмерен ошонда үткәрер имде.

Халиҡтан мәғрифәт рәхмәтен алды,
Унан һуң да эше гел табыныу булды,
Гонаһтарының барыһын хаҡ ғәфү ҡылды,
Көндән-көнгә ошо хәлдә булыр имде.

Зөләйханың төш күреүе, Йософто эҙләп Мысырға китеүе

Ҡолаҡ тотоп, тыңлағыҙ ошо һүҙҙе:
Был — Зөләйха, мәликзада, Таймус ҡыҙы.
Тулған айҙан балҡып тора уның йөҙө,
Ожмахтағы хур ҡыҙына оҡшар имде.

Ул Таймус — оло мәлик, Мәғриб эйәһе,
Йөҙ мең ирҙән артығыраҡ хеҙмәтсеһе.
Күк хужаһы ҡушыуынса, байлыҡ эйәһе,
Донъяла иң оло мәлик булыр имде.

Байлыҡтары менән донъя тулған имеш,
Батша үҙе поттарға табына, имеш,
Ә Зөләйха — уның ятраҡан ҡыҙы имеш —
Был хәлдәрҙең асылын да аңла имде!

Зөләйха мәлик Таймустың ҡыҙы ине,
Яҫтығы атаһының тубығы ине.
Йософ һынын төшөндә бер күргән ине,
Һүрәтте ысын икән тип белде имде.

Яҡуп Йософто нисек яратҡан булһа,
Йософ Яҡуп алдынан төшмәгән булһа,
Зөләйха ла атаһына ғәзиз инде,
Бәлки, күпкә артығыраҡ һөйөр имде.

Зөләйха бер көндө йоҡлап ята ине,
Йософ һүрәте тағы төшөнә инде.
Күреү менән был юлы ғашиҡ булды,
Зөләйха илап уянып китер имде.

Атаһы ҡыҙынан һорар: «Ни илайһың?
Күңелеңдә ни кисерәң, ни теләйһең?
Төшөңдә ниҙәр күреп борсолаһың?
Бөтәһен дә ҡалдырмай һөйләп бир имде».

Зөләйха әйтер: «Мин ятып торған инем,
Төшөмдә бик гүзәл һүрәтте күрҙем,
Уянһам — һүрәт юғалды, мин бер үҙем,
Шул сәбәптән илап ултырамын имде.

Ул һүрәт күҙем алдына асыҡ килде,
Хәтерем шашты, вә фәһемемде алды.

Аҡылымды, сабырымды йыйып алды,—
Күңелем, нәфсем тик шуны теләр имде».

Атаһы әйтер: «Мин үҙем күрһәм ине,
Уның ҡайҙалығын да эҙләтеп тапһам ине,
Малым вә мөлкәтем фиҙа ҡылыр инем,
Уны-һине ҡауыштырыр өсөн имде».

Зөләйха йоҡонан тамам мәхрүм ҡалды,
Ай кеүек күркле йөҙҙәре нык һурыҡты,
Эсмәй, ашамай һис бер ниндәй ризыҡты,
Көнө-төнө, Йософ, тиеп илар имде.

Ошо хәлдә тағы ла бер йыл уҙҙы,
Зөләйха теге һүрәтте йәнә күрҙе,
Был юлы һүрәт уға өгөт тә бирҙе:
«Өгөтөмә, Зөләйха, ышан, тыңла имде.

Шуны һин бел: мин — һинеке, һин—минеке.
Вула күрмә минән башҡа һис кемдеке.
Иҫендә тот минең дә ғашиҡ икәнлекте,
Минән башҡаға күҙ ҙә һалма имде!»

Зөләйха был өгөттәргә риза булды,
Йоҡонан уянып тирә-йүнгә күҙ һалды,
Тағы ла теге һүрәт күҙҙән юғалды,—
Зөләйха ла һуштан яҙып ауыр имде.

Атаһы, был хәлде күргәс, хайран ҡалды,
Ғашиҡлыҡ сәбәп икәнен асыҡ белде,
Зөләйханы дауаларға сара ҡылды,
Аҡылы килмәҫ, һис дауа килешмәҫ имде.

Аҡылы шашты, ятһа, һис йоҡо алмаҫ,
Килтерһәләр, тәғәм ризыҡ ҡаба алмаҫ,
Һис бирәү менән бер-ике һүҙ һөйләшмәҫ,
Бер ниндәй ҙә табиб сара тапмаҫ имде.

Өсөнсө йыл һүрәтте күрҙе йәнә,
Бик ҡаты ант биреп, инәлеп һораны:
«Әйт миңә мәҡәмеңде, ҡайҙа ул? — тине,
Мине бөтәһенән мәхрүм иттең имде».

Йософ әйтер: «Иә, Зөләйха, бел һин шуны:
Мин — Мысырҙың батшаһымын, мине таны.
Мысырға кил, күрергә теләһәң мине,
Мысыр эсендә булырмын мин имде.

Сабырлыҡ менән эшлә һин был эште,
Сабырлыҡтан башлана һәр эштең башы,
Моратына тиҙ етер сабырлы кеше —
Ниәттәргә күркле сабырлыҡ кәрәк имде».

Зөләйха, быны ишетеп үрә торҙо,
Һүҙен аңлап аҡылын, фәһемен йыйҙы,

4 Заказ 554

Атаһына үҙенең хәлен һөйләп бирҙе,
«Теләгәнем — Мысыр батшаһылыр»,—тиер
имде.

Бау-бығауҙарын систерҙе, иҫе ҡайтты,
Бынан ары һөйләгәне булды татлы.
Йөҙөндә нур балҡыны, теле асылды,
Әммә үҙе гел Йософто уйлар имде.

Зөләйханың тыуған иле — Мәғриб иле,
Йыраҡ ҡына Мысырҙан уның юлы,
Әгәр ҙә атлы булһа, көнө-төнө
Алты айҙа Мәғрибкә етерҙәр имде.

Егерме бәктән килде оло яусылар,
Һәр береһенең башында алтын таждар,
Килтергәндәр алтын тәре менән малдар,—
Барыһы ла Зөләйханы теләй имде.

Һәр бер мәликтән айырым яусы килде,
Зөләйханы кейәүгә димләйҙәр имде,
Ә Зөләйха атаһына әйтер инде:
«Мысыр батшаһына мине биргел имде».

Атаһы был хәбәрҙе асыҡ белде,
Яҙыу яҙып, Мысырға кеше ебәрҙе,

Яҙыуында ҡыҙы телəгəн белдерҙе:
«Ҡыҙым бар, шул һине генə телəр имде».

Таймус Талус улымын — белең уны,
Бер ҡыҙым бар — Зөлəйха, һиңə лайыҡ,
Шундай тəҡдир ҡушҡан уға тəңре халиҡ,
Телəһəң; яусыңды ебəр,— тиер имде.—

Күп солтандар һораны, ул ризалашмай,
Күңеле ятмай, береһен дə оҡшатмай,
Хəтеренəн һис кенə һине сығармай,
Көнө-төнө һине генə көтөр имде.

Мин ҡыҙымды, ысынлап та, һиңə бирəм,
Мең дөйəгə йыһаздарҙан йөк тейəтəм,
Тағы ла мең ҡасырға[47] мал йөкмəтəм,
Мең дөйəлə затлы ебəк булыр имде.

Тағы ла мең ҡарауаш эйəреп барыр,
Улар һинең һарайыңда хеҙмəт ҡылыр,
Һəр әйткəнегеҙгə буйһонорға əҙер,—
Кеме ҡытай, кеме руми[48] булыр имде».

Ул саҡ Мысыр мəлиге Ҡəнзəфəр ине,
Илселəр яҙыу тотоп уға килде,
Уҡып, риза булды, үҙенсə хуп күрҙе,
Яуапнамəлə сəлəмдəр яҙыр имде:

«Кем теләһә мине, мин дә бик теләрмен,
Иөҙ мең тапҡыр һағынып ҡаршылармын,
Яҡшы теләк-хисемде фиҙа ҡылырмын,
Тәҡдимегеҙ ҡабул ҡылам»,—тиер имде.

Ҡәнзәфәрҙән илселәр килеп еткәс тә,
Таймус уның яуабын ҡулына алғас та,
Ул хаттың ыңғай икәнлеген белгәс тә,
Зөләйханы Мысырға әҙерләр имде.

Мең дөйә һәм ҡасырға йөк йөкмәттерҙе,
Тағы ла мең ҡол — ҡарауаш атландырҙы,—
Зөләйха Мысырға шулай килеп керҙе,
Һарайҙа үҙ тәхетен ҡуйҙырыр имде.

Ебәк кейҙе, төҙәтенде, тажын һалды,
Күңеле асылып, хәтере шатлыҡҡа сумды,
Гүйә, айҙың ун дүртенсе көнө тыуҙы —
Йөҙө ҡояш кеүек балҡып торор имде.

«Ниһәйәт, моратыма ирештем, тиер,
Ғәзиз Мысыр батшаһын күрәм, тиер,
Бөтә малым дәрүиштәргә бирәм, тиер,
Шөкөр, бына моратыма ирештем имде».

Шул ваҡытта бәктәр менән батша килде,
Бәктәр китте, мәлик яңғыҙ тороп ҡалды,

Ә Зөләйха, уны күреп, асыуланды:
«Был ниндәй ир, ниңә ҡалды?» — тиер имде.

Ҡарауаштар Зөләйхаға яуап бирҙе:
«Мысыр ғәзизе[49] — солтаныбыҙ инде үҙе,
Хәҡиҡәт, һин теләгән Ҡәнзәфәр — үҙе,
Әҙәпһеҙлек күрһәтмә», — тиерҙәр имде.

Был һүҙҙән Зөләйханың аҡылы шашты,
Һушы китеп, тәхетенән ауып төштө,
Ҡарауаштар барыһы ла ҡайғырышты,
Быны күргәс тә Ҡәнзәфәр сығыр имде.

Ниһәйәт, Зөләйха меҫкен аңға килде,
Ниндәй хәлдә ҡалғанлығын асыҡ белде,
Ҡайғы-хәсрәттән уның йөҙө һулыны, —
Ҡарауаштар барыһы ла күрер имде.

Улар һорай: «Әйтсе, ни булды, Зөләйха?
Һинһеҙ беҙгә кәрәк түгел ошо йыһан,
Уны күреп, ауып төштөң. Ни һуң булған?
Беҙгә шуны асыҡлап һөйләһәң имде».

Зөләйха әйтер. «Йыраҡ ҡалды минең илем,
Ах, шундай хатанан ауыр минең хәлем,
Аһ, дәриға! Рәнйеүем ҙур, оҙаҡ юлым,
Алты айлыҡ михнәтем буш булды имде.

Мин төшөмдә күргәнем был ир түгел,
Тағы әйтәм: был ир миңә лайыҡ түгел,
Һис тә төштә күргәнемә оҡшаш түгел,
Аҡылы, күрке уның быңдай түгел имде.

Тулған айға оҡшай ине уның йөҙө,
Бал-шәкәрҙән татлыраҡтыр әйткән һүҙе,
Хәсрәтлегә рәхәт бирә ике күҙе,—
Унһыҙ миңә был йыһан хуш түгел имде.

Төшөмдә ул миңә вәғәҙәләр бирҙе,
Ни сәбәптән вәғәҙәһен үҙе боҙҙо?
Алты айлыҡ михнәттәрем юҡҡа булды,
Минең шәһәр бынан йыраҡ ҡалды имде».

Ҡарауаштар Зөләйханы йәлләнеләр,
Йылы һүҙ менән уны өгөтләнеләр,
Зөләйханы сабырлыҡҡа өндәнеләр,
«Сабырлыҡ моратыңа еткерер имде».

«Ҡайҙан беләһең, халиҡ сәбәп иткәндер,
Ул төшөң, бәлки, ысынға тура килер,
Ысынлап та, бәлки, моратың ҡабул булыр,
Теләгеңде үтәү уға еңел имде».

Зөләйха өгөтләүгә шунда бирелде,
Мысырҙа торорға ахырҙа риза булды,

Берәү ошо серҙе белмәй ҡалды,
Хатта Ҡәнзәфәр үҙе лә белмәҫ имде.

Унан һуң байтаҡ ваҡыт үтеп китте,
Мәликтән үҙен Зөләйха һаҡлап йөрөттө,
Йөҙө һулыһа ла өҙмәне өмөтөн,
Бер туҡтауһыҙ Йософто уйлар имде.

Халиҡ һаҡланы Ҡәнзәфәрҙән Зөләйханы,
Йософ өсөн һаҡлай ине — белгел уны,
Ҡәнзәфәр иһә бер ни ҙә белмәй ине,
Хәжәт төшкәндә, ен ҡыҙы килер имде.

Зөләйха Ҡәнзәфәргә буйһонмаҫ, баш бирмәҫ,
Үҙен һаҡлар, уға бер ҙә яҡын килмәҫ,
Ҡәнзәфәр һаман был хәлдең асылын белмәҫ,
Ен ҡыҙын Зөләйха тип һөйөр имде.

Ҡәнзәфәрҙең Йософто һатып алыуы, Зөләйханың ғишҡы яңырыуы

Унан һуң ете йыллап ваҡыт үтте,
Хәлдәр тынды, күп ай-йылдар китте,
Ниһәйәт, Йософ Мысырға килеп етте,
Мысырҙа ҡол ителеп һатылыр имде.

Өндәүселәр баҙар эсендә йүгереште,
«Был уғланды кем һатып ала? — тиеште,
Гүзәл йөҙөнән пәрҙәһен күтәреште,
Йөҙ нуры көн яҡтыһын ҡаплар имде.

Бер кеше лә уны һатып ала алманы,
Баһа биреп, уға яҡын килә алманы,
Мысыр малы уға баһа була алманы —
Бөтә ғәләм байлығы ла етмәҫ имде.

Ул ваҡыт Мысырҙа батша ине Ҡәнзәфәр,
Уға барып ишетелде ошо хәбәр,
Дуғыр улын хеҙмәтенә саҡырып алыр,
«Ҡолоң килтер, беҙ күрәйек»,— тиер имде.

Шул сәғәт Ҡәнзәфәр шундай әмер ҡылды:
Матурлап, ҙурлап биҙәнеләр майҙанды,
Ебәк түшәк менән тулды һарай алды,
Эргәһендә ултырғыстар торор имде.

Бәктәр, Ҡәнзәфәр көрсиҙәргә ултырҙылар,
Шунда уҡ Йософто бында килтерҙеләр,
Оло-кесе барыһы хөрмәт күрһәттеләр,
Майҙандағы көрсигә ултырырҙар имде.

Майҙанға Йософ килеп тә ултырҙы,
Йөҙөнөң нуры бөтә майҙанға тулды,
Зөләйха шул ваҡыт Йософто күрҙе,
Күргәс тә һушһыҙ булып төшөр имде.

Ҡарауаштар барыһы бергә йыйылды,
Иҫен юйып төшкәненә ғәжәп ҡылды.
Һорарҙар: «Ҡатын, әйтсе, нимә булды?»
Китмәйенсә төбәшеп һорарҙар имде.

Зөләйха әйтер: «Ебәрегеҙ, төшәйем,
Нисә йылғы хәсрәтем менән ҡауышайым,

Айырылыу хәл-әхүәлен һорашайым,
Хәкиҡәт, ҡауышыу көнө етте имде.

Улдыр — минең теләгем, шуны белегеҙ,
Һеҙ минең өсөн уны һатып алығыҙ,
Бар малды уның өсөн фиҙа ҡылығыҙ,
Күпме һораһалар ҙа бирегеҙ имде».

Фәрештә бар ине — Йософтоң юлдашы,
Әйтер: «Быны алһа ала тик бер кеше:
Бары батша була ала тиңе-төшө,
Батша кеүек шаһтар ала, белгел имде».

Өндәүселәр ҡаты һөрән һалдылар:
«Был уғланды кем һатып ала?» — тиҙәр,
Һөнәре бер ун төрлө, тип өҫтәнеләр,
Берәм-берәм һанап сығырҙар имде:

«Беренсенән — буйы зифа, матур үҙе,
Икенсенән, айҙай яҡты, күркле йөҙө,
Өсөнсөнән, асыҡ теле, йомшаҡ һүҙе,
Етмеш ике телде тамам белер имде.

Дүртенсенән, шәфҡәтле, мәрхәмәтле,
Бишенсенән, алып йөрәкле һәм һиммәтле,
Алтынсынан, күптәрҙән күпкә ҡеүәтле,
Ҡырҡ ирҙән ҡеүәте артығыраҡ имде.

Етенсенән, дине тоғро, дийанатлы,
Һиге̧енсе — хыянатһы̧, аманатлы,
Тугы̧ынсы — холҡо гүзәл, һү̧е ҡотло,
Унынсы — ү̧е пәйғәмбәр нәҫеле имде».

Батша, быны ишетеп, хайран ҡалды,
Йософтоң матурлығына күҙен һалды,
Күргәс тә сабыры китте, һушһыҙ ҡалды,
Таң ҡалып, ғәжәпләнеп ул торор имде.

Батша әйтер: «Был уғланды миңә һатың,
Алтын-көмөш кәрәк булһа, шуны алың,
Ни баһаны һорайһың, бәйән ҡылың,
Ҡимммәтенең дәүмәлен белдерең имде».

Фәрештәләр унда ни, әҙерҙәр ине,
Йәшерен генә Дуғырға кәңәш бирҙе:
«Һәр төрлөһөнән барыһын һора, тине,
Йософ ауырлығы ҡәҙәр бирһен имде».

Тәжир[50] әйтте: «Үлсәүеңә алтын һалдыр,
Икенсе үлсәүеңә Йософто баҫтыр,
Башҡа зиннәттәреңде лә бында алдыр,
Йософ ауырлығы хәтле бирерһең имде.

Унан батша быңдай шартҡа риза булды,
Шул уҡ сәғәт хазина һаҡсыһы килде,

Үлсәүенә ул биш йөҙ мең алтын һалды,
Алтын Йософ ауырлығы тартмаҫ имде.

Үлсәүенә әллә күпме алтын һалды,
Үлсәнеләр, барыбер етерлек булманы,
Хазинала алтын-көмөш тә ҡалманы,
Бөтәһен йыйғанда ла етмәҫ имде.

Атлас-ебәк, мишек-гәнбәр — барын ҡуйҙы,
Гәүһәр-яҡут, ынйы-мәрйен йәнә йыйҙы.
Былдай хаҡҡа батша аптырап ҡалды,
Бөтә байлығы Йософҡа етмәҫ имде.

Батша әйтер: «Беҙҙең сауҙа барып сыҡмаҫ,
Баһаһына, шарт буйынса көсөм етмәҫ,
Ғәләм малын йыйһаң да быға етмәҫ,
Ҡалғанын һин миңә бүләк итһәң имде!»

Тәжир әйтер: «Ярай, сауҙаға ризалашам,
Еткәненсә малыңды ла ҡабул ҡылам,
Етмәгәнен үҙеңә бушлай ҙа бирәм,
Был уғланды риза булып бирәм имде».

Шулай итеп, батша Йософто алды,
Малик Дуғыр ҙа ҡолона күҙен һалды,
Ҡулында пәйғәмбәрлек нурҙарын күрҙе,
Һатыуына бик үкенеп торор имде.

«Ай дәриға! Ҡайҙа һуң минең дәүләтем?
Быға хәтле нисек һине белмәгәнмен?
Ҡулындағы нурын да күрмәгәнмен,—
Бөгөнгө көн уғлан ҡулдан китте имде!»

Малик әйтер: «Эй, Йософ, йөҙҙәрең нурлы,
Фәрештә сифатлыһың, һүҙең татлы,
Әҙәмиҙә күрмәнем һинең сифатты,
Әйтсе миңә, һин кем һуң?» — тип һорар
имде.

Йософ әйтер: «Һиңә хәлемде һөйләп бирәм,
Кемлегемде лә хәҙер асып һалам,
Әммә ләкин бер шартым бар: үҙең ҡара,
Барыһынан да серемде һаҡла имде.

Кем икәнлегемде һиңә асып һалам:
Минең атым Яҡуп уғлы Йософ булам,
Олуғ бабам хаҡыбыҙҙың дуҫы булған,
Атам Яҡуп, бабам Исхаҡ булыр имде».

Был һүҙҙе ишетеп, Малик хәсрәтләнде:
«Элегерәк быларҙы нисек белмәнем?
Тоғро йәндән айырылдым, мәхрүм ҡалдым,
Пәйғәмбәрҙе бәндәлеккә һаттым имде!

Аһ дəрифа! Əгəр быны белгəн булһам,
Бер кемгə лə ҡол шикелле һатмаç инем,
Азат итеп, атайыңа илтер инем,
Үҙем шунан ҡолоң булып ҡалыр инем».

Йософ əйтер: «Был мөмкинлек үтте инде,
Тəңребеҙҙең тəҡдиренсə булды инде,
Сараһыҙҙан бəлəлəргə төштөм инде,—
Хаҡ əмеренə ҡол риза була имде».

Малик əйтер: «Эй ҡəҙерлем, тоғро Йософ,
Ҡыҙым бар, уланым юҡ — бел һин аныҡ,
Минең өсөн доға ҡылғыл, күңелең һалып.
Һин гонаһһыҙ — доғаң ҡабул булыр имде».

Йософ нəби ҡул күтəреп доға ҡылды,
Халиҡ уның доғаһын ҡабул ҡылды,
Егерме дүрт уғыл уға хоҙай бирҙе,
Һəр береһе дəүлəт эйəһе булыр имде.

Малик шунда Йософтан һораны йəнə:
«Һине миңə һатыусылар кемдəр ине?
Ниңə һатты, еçтəүенə осһоҙ һине —
Быныһын да һөйлəп бирһəң ине миңə».

Йософ əйтер: «Уныһын əйтə алмайым,
Хаҡ һүҙен боҙоп, гонаһ ҡыла алмаймын,

Ғәйбәт һөйләп, шайтан күңелен байытмайым
Ул серҙе асмайым, ирекһеҙләмә имде.

Айырылыу ваҡыты етте, асыҡ бел һин,
Саф күңелеңдә гел иманың йөрөһөн,
Йософто күрҙем, тип әйтмә бер кемгә һин,
Аманатым: был серемде һаҡла имде».

Мысыр мәлиге Ҡәнзәфәр, уйлап юҡты,
Йософто алғанына эсе нығ бошто:
Ҡаҙнала алтын-көмөш юҡҡа сыҡты,
Мохтажлыҡ-хәйерселеккә төштөк имде».

Йософ әйтте: «Шаһ бойорһон, әмер ҡылһын:
Хазина һаҡсыһы ҡаҙнаға күҙ һалһын,
Нимә ҡалған хазинала барып күрһен,
Шунан шаһҡа килеп хәбәр бирһен имде».

Аптырағас, батша шунда әмер бирҙе,
Ҡаҙнала ни ҡалған, белергә ебәрҙе,
Хазинадар хазинаға йүгерҙе,
Барһа, ҡаҙнала туп-тулы байлыҡ имде.

Хазинадар шунда уҡ боролоп килде,
Быңдай хәлде асыҡлап һөйләп бирҙе,
Батша, ишетеп быларҙы, хайран ҡалды,
Ғәжәпләнеп һәм таң ҡалып тыңлар имде.

Батша яйлап хазинадарҙан һораны:
«Берәй хикмәт бармы,— тип аптыраны,—
Юҡ хазина нисек тулһын,— тип һораны,—
Был кирәмәт, был бәрәкәт ҡайҙан имде?»

Хазинадар әйтер: «Был серҙе белмәймең,
Мәғәнәһен дә һис аңлата алмаймын,
Быңдай хәлде юҡ берәүҙән ишеткәнем,
Серҙе белһә, уғлан үҙе белер имде».

Йософ әйтер шунда батшаға: «Эй солтаң,
Минең изге мәүләм барҙыр — олуғ собхан,
Бөтә ошо яҡшылыҡтар — бары унан,
Юҡтарҙы бар ҡылыу уға еңел имде.

Шуны белегеҙ: унандыр бар ғинәйәт,
Ҡөҙрәте менән күрһәтер ул кирәмәт,
Шуға ла мин уға ҡылам шөкер-рәхмәт,
Һеҙгә һис бурысым юҡтыр»,— тиер имде.

Хазинадар әйтер: «Шунда йөрөй инем,
Йософтоң эргәһендә тора инем,
Күктә ҡоштар осҡанын да күргән инем,
Йософ менән әҙәмсә һөйләшер имде.

Әйтерҙәр: Эй Йософ, ҡара ана, күр һин,
Ошоно аңлаһаң, тырышһаң ине,

Тәңребеҙҙең ҡушҡанына риза бул һин,
Баһаң күпме икәнлеген белгел имде.

Бынан элек көҙгөгә бер баҡҡан инең.
Көҙгөләге күркең күреп, маҡтанғайның,
Мин һатылыр ҡол булһам, тигән инең,
Миңә ысын баһаны кем бирер имде?

Баһаңдың дәүмәлен белдеңме инде,
Тәҡдиреӊ нисеклеген күрҙеңме инде,
Ни баһаға һатыуҙарын белдеңме инде?
Ун һигеҙ йармаҡҡа һаттылар бит имде.

Бөгөн күрҙең: ҡиммәтең күпме тора.
Халиҡ һиңә изгелеген күпме ҡыла,
Бөтмәҫ байлыҡ хазинаңа нисек тула,—
Халиҡҡа рәхмәттәреңде ҡылғыл имде».

Унан һуң Йософтан батша һораны,
Оло хөрмәт күрһәтте, ҡәҙерләне,
Ҡулынан алып, Зөләйхаға былай тине:
«Был мөбәрәк уғландыҡты һаҡла имде.

Уға тейешенсә ҡәҙер-хөрмәт күрһәт,
Дәрәжәгә, ололауҙарға лайыҡ зат,
Миңә ҡарағанда ла нык ярат,
Ул беҙҙең улыбыҙ булһын!» — тиер имде.

Батша һүҙен Зөләйха ҡабул ҡылды,
Йософто ҡәҙерләне, хөрмәтләне,
Өс йөҙ алтмыш төрлө кейем әҙерләне,
Һәр көн бер төрлөһөн кейҙерер имде.

Йософ әйтер: «Был эш миңә түгел ҡулай,
Кейемдәрҙе ниңә әҙерләйһең былай?
Бындай эште бөтә кеше ғәйеп ҡыла,
Хатта батша үҙе лә киймәҫ имде».

Зөләйха әйтер: «Тундарҙы кейгел инде,
Батша бит үҙе «кейендерергә» тине.
Хәҡиҡәт, батша үҙе өгөтләне мине,
Кей, нур өҫтөнә нур ғына булыр имде».

Үҙ ҡулы менән Йософтоң сәсен тарар,
Ынйы-мәрйен ҡушып сәстәрен үрер.
Әммә күңел тыныслығын юя барыр,
Ғишҡы еңде, сабыры һис ҡалмаҫ имде.

Зөләйха Йософ матурлығын сағыштырҙы,
Ихтыярһыҙ, ғажиз булып, меҫкен ҡалды,
Ул Йософҡа баштан-аяҡ ғашиҡ булды,
Көндән-көнгә ғишҡы һаман артыр имде.

Зөләйха хәлдән тайҙы — белештермәй үҙен,
Бер сәғәт күрмәй торһа Йософтоң йөҙөн,

Сабыры ҡалмаҫ, аңламаҫ кеше һүҙен,
Ни әйтһә лә «Йософ» тип ҡысҡырыр имде.

Берәй ваҡыт тамырынан ҡан алдырһа,
Табиб унын тамырына бысаҡ һыҙһа,
Шул саҡта, ҡаны ағып, ергә тамһа,
Ер өҫтөндә Йософ исеме яҙылыр имде.

Ҡайһы берҙә күк йөҙөнә күҙен һалһа,
Күктә янған йондоҙҙарҙы күреп ҡалһа,
Шул мәлдә Йософто хәтеренә алһа,
Йондоҙҙар ҙа «Йософ» тип ҡабатлар имде.

Шулай ул тамам тыныслығын юйҙы,
Үҙенең хәлен Йософҡа асмаҡ булды,
Һөйөп Йософтоң ҡулын ҡулына алды,
Етәкләп, потханаға индерер имде:

«Иә, сәнам, хәжәтемдән килдем мин һиңә,
Ошо уғлан шикһеҙ лайыҡ торор миңә,
Ярҙамыңды күрһәт, зинһар, өмөтөм һиндә,
Был уғланды буйһондорһаң миңә имде».

Ялбарҙы ул сәнамға, күп зарланды,
Ғишыҡ уты көсәйҙе, сабырын алды,
Күңелендәге йәшермәй һөйләргә булды,
Сараһыҙҙан сәнамға ялбарыр имде.

Уны күреп, Иософ нәби доға ҡылды,
Сәнам ауып китеп, ун киҫәк булды,
Халиҡтан сәнамға шундай әмер килде:
«Иософ — хаҡ пәйғәмбәр» тигән һүҙҙер
имде.

Зөләйха хаҡ ҡылғанын асыҡ күрҙе,
Сәнамға оло хурлыҡ килгәнен белде,
Сәнам, телгә килеп, барын әйтеп бирҙе,
Быны Зөләйха Иософтан һорар имде.

Зөләйха әйтер сәнамға: «Был хәл — ниҙән?
Сәнам бер бөтөн ине, ун киҫәк хәҙер...
Иософ әйтер: «Быға халиҡ бирҙе әмер,
Сөнки тәңре был ғәмәлде һөймәҫ имде».

Зөләйха әйтер: «Шуныһы бик ғәжәп торор:
Нисек итеп халиҡ ул сәнамды күрер?
Был сәнам шундай хурлыҡҡа нисек түҙер? —
Сәнам өйҙә йәшерен тора имде».

Иософ әйтте: «Хоҙайҙың ҙур ҡөҙрәте был,
Барса хәлдә ҡолдары әҙер булалыр,
Йәшерен эштәр уға мәғлүм була гел,
Һәр кем ҡайҙа, ни ҡылған — күрер имде».

Зөләйха әйтер: «Әгәр ҙә шулай итеп,
Халиҡ беҙгә берәй төрлө ярҙам итһен,
Баяғы сәнамым тағы бөтөн булһын —
Иә, Йософ, һин ни тиһәң, шул булыр имде.

Ҡурҡамын: потханаға батша керер,
Унға ярылып ятҡан сәнамды күрер,
Нишләп шулай сыҡҡан — беҙҙән һорар,
Беҙ гонаһлы тиеп уйламаһын имде».

Шунда Йософ тағы ла доға ҡылды,
Хоҙай уның теләктәрен ҡабул ҡылды,
Шул саҡ сәнам баяғыса бөтөн булды,
Зөләйха гәжәпкә ҡалып торор имде.

Унан һуң ғашиҡлыҡ уны әсир ҡылды,
Көндән-көнгә ғишҡы һаман арта барҙы,
Йөҙө һулыны, йоҡонан мәхрүм ҡалды,
Ашау-эсеү ҡайғыһы китте имде.

Бер көн батша үҙе эргәһенә инде,
Зөләйханың хәле мөшкөллөгән күрҙе,
Һорар, аптырар: «Хатын, һиңә ни булды,
Тәҡәтең юҡ, күркле йөҙөң һулыған имде?»

Бойорҙо табибтарҙы тиҙ саҡырырға,
Табибҡа уйланы был хәлде аңлатырға,

Табиб килде хатын сирен асыҡларға,
Ҡулын алып, тамырын тотоп ҡарар имде:

«Ниндәй сир икәнлеген әйтә алмам,
Был рәнйеүгә дәрманымды еткерә алмам,
Уның сирен мин асыҡлап әйтә алмам,
Хәҡиҡәт, ғашиҡлыҡ бәләһелер имде».

Зөләйха ғәзиздәң йәшерен ҡылды,
(Ғәзиз уның ни тиерен белмәй ҡалды)
Табибтан ул сир сәбәбен йәшермәне,
Һүҙе менән табибҡа белдерер имде.

Зөләйханың дая кәңәшен тотоуы, һарай һалдырыуы, Йософ менән һөйләшеүе

Зөләйха бер көндө ятып торор ине,
Бер даяһы[51] килде, хәлен белешергә инде,
Әйтер: «Әй ҡатын, һиңә ниҙәр булды,
Ни сәбәптән был хәлгә төштөң имде?

Иә, күҙ бағам, нилектән күңелең тар?
Матурлығың һарғайған, ни ҡайғың бар?
Сиреӊ минән йәшермә, асығын әйт,
Хәлең насар, кәйефең бик мөшкөл имде».

Зөләйха даяһына шуны һөйләне:
Ауырыу серен даяһына асып бирҙе,
Бөтәһенән үҙе серен йәшерә ине,—
Бер кемгә лә һөйләмәүен үтенде имде.

Зөләйха әйтер: «Ҡәнғандың ҡол уғланы...
Беләһеңдер, изге даям, һин дә уны?
Был хәлдәргә ул төшөрҙө, бел һин шуны,
Уның ғишҡы мине шулай итте имде».

Дая әйтте: «Хәлең мөшкөл икән, һиҙҙем,
Ниңә белдермәйенсә һаман да түҙҙең?
Мәслихәт эш эшләп, ризаландыр үҙен,
Шулай моратыңа ирешерһең имде.

Ғашиҡлыҡ ғашиҡҡа һәр саҡ бәлә булыр,
Мәғшуҡтың теләге гел генә шул булыр,
Ғашиҡ күңеле көндән-көн нығыраҡ һулыр,
Тәҡәте лә, ҡөҙрәте лә ҡалмаҫ имде.

Иә, хужам, ғашиҡ хәле еңел булмаҫ,
Табибтар ҙа ул дәртҡә дарман тапмаҫ,
Ғәләм ҡыуанғанда ла ғашиҡ көлмәҫ,—
Һәр саҡ һөйгәненең ҡайғыһын тотор имде».

Зөләйха әйтер: «Эй даям, бик раҫ әйтәһең
һүҙең,
Бигерәк мәслихәтле булды әйткән һүҙең,
Минең өсөн ни эшләргә уйлайһың бөгөн?
Юҡһа был сирем үлтерер имде.

Ни ҡушһаң да миңә, хәҙер шуны ҡылам,
Һинең әмереңә бөтөнләй буйһонам,
Бәлки, был ауырыуымдан да ҡотолам,
Баштағы моратыма ирешһәм имде!»

Дая әйтте: «Малыңды тотоу кәрәк,
Ғашиҡ кешегә мал фиҙа ҡылыу кәрәк,
Хазина-малды күңелдән ҡыуыу кәрәк,
Ғашиҡ икәнһең, байлығыңдан төңөл имде».

Ҡатын әйтте даяға: «Иә, риза булдым,
Һинең егет-кәңәштәреңә буйһондом,
Мал-мөлкәттең барыһын фиҙа ҡылдым,
Минең өсөн ни ҡылһаң да — ҡылғыл имде».

Дая әйтте: «Төҙөүселәр хәҙер килһен,
Һиңә лайыҡ бер һарай төҙөп бирһен,
Шулай булһын: күргән берәү хайран
ҡалһын,
Эсе ғәжәп төрлө нағыш булһын имде.

Уртаға ынйы-мәрйен сымылдыҡ ҡуйылһын,
Ҡыҙыл алтын ағастар унда үҫһен,
Ботаҡтары һәр береһе бер төрлө торһон,
Емештәре төрлө-төрлө булһын имде.

Төрлө-төрлө тераҡтәр унда торһон,
Уларҙың бер нисәһе аҡыҡ булһын,
Бағананың бер нисәһе бәллүр булһын,
Ҡайһылары ынйы-мәрйендән булһын имде.

Ул тераҡтәрҙең төбөндә ҡыуаҡ үҫһен,
Сыбыҡтары барыһы ла алтын булһын,
Тераҡтәр араһына үгеҙ ҡуйылһын,
Улары инде көмөштән булһын имде.

Саф ҡыҙыл алтындан берәй ат яһалһын,
Гәүһәр, яҡут менән матур биҙәкләнһен,
Эргәһендә төрлө-төрлө ағастар эшләнһен,
Емештәре тик алтындан булһын имде.

Ул ағастар өҫтөнә ҡош ҡундырылһын,
Ҡоштарҙың һәр береһе бер төрлө булһын,
Һарайҙың эстәре шундай матурланһын,
Һәммәһе лә һандал-гөлдән булһын имде.

Ул һарайҙы шулай итеп эшләһендәр,
Төмән[52] төрлө нағыш менән биҙәһендәр.
Диуарҙарын бәллүр менән көпләһендәр,
Алтын-көмөш менән балҡып торһон имде.

Уның эсенә йомшаҡ ебәк түшәһендәр,
Гәүһәрҙән кәндилдәр яндырһындар,

Ғәнбәр, мишек, зәғфрандар төтәтһендәр,
Биҙәкле лә, хуш еҫле лә булһын имде.

Түшәме лә һүрәттәр менән биҙәлһен,
Дүрт диуарға ла рәсемдәр төшөрөлһөн,
Йософ һүрәте лә араһында булһын,
Үҙеңдең дә йөҙ-һының сағылһын имде.

Тап уртала зиннәтле тәхет ҡуйҙырып,
Иңеңә иң затлы кейемдәрең һалып,
Башыңа тейешле матур таж кейеп,
Тәхет өҫтөндә балҡып ултыр имде.

Ҡарауаштар хеҙмәтеңә әҙер торһон,
Ҡыҙыл алтын һауыттар тотоп торһон,
Мишек-ғәнбәр еҫтәре лә аңҡып торһон,
Көмбәҙе ҡыҙыл алтындан булһын имде.

Йософто саҡыртып алдыр, шундуҡ килһен,
Килеү менән был ғәжәпкә күҙен һалһын,
Күргәс тә ихтыярһыҙ аптырап ҡалһын,
Бөтә сабырлығы шунда бөтһөн имде.

Көтмәгәндә генә шунда һине күрер,
Өмөт бар: буйһонор тамам, әсир булыр,
Башыңдағы дәртеңә лә дарман булыр,
Моратыңа ирешерһең шунда имде».

Зөләйха дая кәңәшен ҡабул итте,
Ләкин ауырыу көсәйҙе, хәле бөттө,
Ғәзиз бер көндә килгәнендә белеште:
«Һинең сиреңдең сәбәбе ниҙә имде?»

Хатын әйтер: «Теҙәүселәреңде саҡыр,
Миңә лайыҡ матур һарай хәҙер һалдыр,
Һарай эсенә ғәжәп нағыштар һалдыр,
Төрлө һыуҙар эсендә ағып торһон имде».

Ахырҙа Ҡәнзәфәр үҙе әмерен ҡылды,
Биҙәүселәр, оҫталар ҙа күп йыйылды,
Биҙәлгән һәм күркәм һарай ҙа һалынды,
Оҫталарҙың барыһы ла унда имде.

Зөләйха ынйы-мәрйенләп сәсен үрҙе,
Ынйы-мәрйен бик матурланы үҙен,
Батша киткәс, Зөләйха һарайға керҙе,
Йөҙ нуры һарай эсенә бөркөлөр имде.

Өҫтөнә ул затлы ебәк күлдәк кейҙе,
Биҙәкләнгән тажды башына ҡуйҙы,
Менәүәр тәхеткә ултырырға булды,
Йөҙөнән яҡты нурҙар ағылыр имде.

Йософто килтерергә ҡушҡас, барҙылар,
Һарайға тиҙ килергә, тип саҡырҙылар,

Аңламағанға вайымһыҙ ине — алданылар,
Беҙгә ғәзиз ҡушты, тип әйттеләр имде.

Ҡабаланып һарайға Йософ килде,
Тәхеттә балҡып ҡатын ултыра ине.
Абайланы һәм шунда уҡ кире дүнде,
Һиҙенде лә ҡасыу яғын ҡарар имде.

Зөләйха был хәлде һиҙеп ҡалыуы менән,
Йософ хәүефләнеп кирегә китеү менән,
Ниңә килгәненә үкенә башлау менән,
Ете ишек биктәрен бикләне имде.

Ҡаш һикертер, күҙен ҡыҫыр, һүҙен һөйләр,
Һөйләгәндә тынынан хуш еҫ аңҡыр,
Үҙе йәннәт нурҙарына оҡшап ҡалыр,
Ауыҙында ынйы тештәр йылтырар имде.

Йософ әйтер: «Эй хоҙайым — хоҙаүәндә,
Һинең хөкөмөңә килтерҙе мине бында,
Был фетнәгә төшкән ҡолға сабыр ҡайҙа?
Ҡөҙрәтең менән сабырлыҡ биргел имде».

Бәс, Йософто Зөләйха етәкләп алды,
Ғашиҡ булғанын асып, әйтеп һалды,
Һөйөнөп, Йософтоң ҡулынан алды,
Көс менән үҙенә таба тартыр имде:

«Мин һине бала саҡта төшөмдә күрҙем,
Шунан бирле матурлығыңа ғашиҡ булдым,
Нисә йылдан бирле теләгем ҡабул булды,
Моратыма бөгөн ирешермен имде».

Ҡасып тотто Зөләйха Йософтоң ҡулын,
Баҫып тора, тулған айҙай балҡып нуры,
Ә Йософ иһә эҙләй ҡотолоу юлын,
«Ҡотҡарсы», тип хоҙайға ялбарыр имде.

Йософ уйлар: «Аулаҡ һарай биҙәттергән,
Хур ҡыҙы кеүек үҙе биҙәнгән-төҙәнгән,
Шайтан-иблес аҙҙырыуына бирелгән,
Мәкер-хәйләләрҙән, аллам, һаҡла имде.

Эй, хоҙайым, әгәр улай була ҡалһа,
Иблес-ләғин күреп, эсе бошонмаһа,
Әгәр һинән берәй ярҙам килмәй ҡалһа,
Атам Яҡуп оятсылыҡ күрер имде».

«Тоғролоҡ бир», тип Йософ ҡабатланы,
Сабырлығын, тоғролоғон ныҡ һаҡланы,
Тунының ете төймәһен ысҡындырманы,
«Аллам, һаҡла», тип хаҡҡа һыйына имде.

Халиҡ: «Ярҙамыма мөрәжәғәт иттең,
Һәр ваҡытта мине ярҙамсың тип белдең,

Һис ҡайғырма, михнәттәрҙә ярҙам алдың,
Әле лә ҡотҡарам, хөрмәтле итәм имде».

Йософ әйтер: «Ҡатын, ебәр, ҡулымды
алайым,
Боҙоҡлоҡ эшләп, хаҡҡа гонаһлы булмайым,
Яҙыҡ эштәр менән бысранмайым,
Шайтандар ҡотҡоһонан арындыр имде».

Бәс, Зөләйха Йософҡа ҡаршы торҙо,
Матурлығын бер туҡтауһыҙ маҡтай бирҙе,
Сибәрлеген берәм-берәм һанап теҙҙе,
Маҡтауынан маҡтауы арта бара имде.

Зөләйха әйтер: «Эй миһырбанлы,
һөймәлекле,
Холҡоң һәйбәт, йөҙөң яҡты, һүҙең татлы,
Ҡауышыу ниәтләп һарайҙы биҙәттем,
Һарай биҙәктәренә күҙ һал имде».

Йософ баҡһа, күрҙе һарай матурлығын,
Маҡтамайынса түҙә алманы үҙен,
Ул һорай ҡуйҙы батшаның ҡайҙалығын,
«Ниңә хатыны менән бергә түгел икән
имде?»

Зөләйха Йософҡа ошолай яуап бирер:
«Ғәзиздең был һарайҙа ни эше бар?
Был һарайҙың нағыш-биҙәге һиңә оҡшар,
Сөнки тик һинең өсөн төҙөлгән имде.

Ошо һарайҙың матурлығы һиңә лайыҡ,
Һис арттырып һөйләмәйем, һүҙем аныҡ,
Фиғылың хуш, ғишҡың көслө, һүҙең татлы,
Ғашиҡ булып, һиңә әсир төштөм имде».

Йософ әйтер: «Ғәзиз мине һатып алды,
Минең фиғыл-холҡом уға оҡшап ҡалды,
Мине бит улыллыҡҡа ҡабул ҡылды,—
Мин атама нисек хыянат итәм имде?

Хыянат эшләүсене халиҡ һөймәҫ,
Дошмандарына ғазабын һис кәметмәҫ,
Ярҙам һораусыларҙы ул ситкә типмәҫ,
Сабыр иткел һәм аллаға ялбар имде».

Зөләйха ул һүҙҙәрҙе һис аңламаҫ,
Йософтан да төңөлмәҫ, һис тыңламаҫ,
Уға лайыҡ һис бер генә һүҙ ҙә һөйләмәҫ,
Үҙ һүҙен генә ҡабатлай бирә имде.

Һүҙе һайын Йософҡа маҡтау яңғырар,
Ҡауышыуҙы уйлап, ниәтендә ҡаты торор,

Түбәнселек менән инәлер, ялбарыр,
Матурлығын бирәм-бирәм һанар имде.

Әйтер ки: «Әй Йософ, һинең һүҙең татлы,
Ялҡмайынса тыңлау өсөн ул рәхәтле,
Йөҙөң латиф, әйткән һүҙең мөрәүәтле,
Ишетһәм дә, рәхәтем ныҡ артыр имде.

Күрешеүҙәр — йөрәгемә йән рәхәте,
Гүзәллегең ҡояш кеүек, ғишҡың ҡаты,
Буй-һының таң ҡалырлыҡ, һүҙең мәргән,
Хәнйәр кеүек йәнемде киҫер имде.

Һиңә оҡшаш берәүҙе донъяла белмәҫмен,
Бер миҙгел һинһеҙ тора алмаҫмын,
Һинән айырылып бер үҙем түҙә алмаҫмын —
Айырылһам, йәнем тынғылыҡ тапмаҫ имде.

Яңы тыуған айға оҡшаш ҡаштарың бар,
Ынйыларға оҡшаш матур тештәрең бар,
Мишек-йофар еҫе килгән сәстәрең бар,
Үрергә үҙ ҡулым менән лайыҡ имде.

Ғәжәп нәфис ҡара бөҙрә толомоң бар,
Кешелекле, итәғәтле һүҙҙәрең бар,
Бер һирпелһә, йөрәк һыйырлыҡ
күҙҙәрең бар,
Керпектәрең йәнемә ҡаҙалыр имде.

5 Заказ 554

Әйткәнең хуш, телең асыҡ, ағымлы күҙ,
Буйың матур, үҙең яҡшы, һының төп-төҙ.
Тағы ғәжәйеп баш-ҡул, мөнәүәр йөҙ
Күк әйәһе һиңә яҙмыш иткән имде.

Яҡутҡа оҡшаштыр һинең яңаҡтарың,
Йәш алманан нәфисерәк әйәктәрең,
Бал-шәкәрҙән татлыраҡтыр ирендәрең,
Әйәктәрең күңелемде үртәр имде.

Яңы бөккән тал сыбыҡтай бармаҡтарың,
Ынйы-мәрйендәй теҙелмеш тырнаҡтарың,
Камфурҙан да ағыраҡтыр беләктәрең,
Ҡулдарың ебәктән йомшағыраҡ имде.

Хәҡиҡәт, һин ихтыярһыҙ иттең мине,
Ай-вай, ҡасан етә инде ҡауышыу көнө?
Гел даими күреп торһам ине һине,
Күрмәһәм, һис сабырлығым ҡалмаҫ имде.

Әйе, Йософ, әйткәнең хуш, үҙең ғәрле,
Һис бирәү ҙә күрмәгәндер һиндәй йәрҙе,
Әҙәмиҙән тыумыш түгелһеңдер — нурлы —
Аналарҙан һинең кеүек тыумаҫ имде».

Был һүҙҙәрҙе Йософ шымып тыңлап торҙо,
Зөләйханың ниәттәрен асыҡ тойҙо,

Хөрмәт менән йомшаҡ ҡына яуап бирҙе,
Нәсихәт биреп, тынысландырыр имде.

Йософ әйтер: «Зөләйха, өгөтөм тыңла,
Ни әйтермен — фәһем ҡыл, ишет, аңла,
Тәндән йән айырылһа — шуны тыңла,
Күркле йөҙҙә һис бер нуры ҡалмаҫ имде.

Ҡолдарға әжәл вәғәҙәһе килеү менән,
Йән алыусы килеп йәнде алыу менән,
Йән айырылып, ҡоро кәүҙә ҡалыу менән,
Күркле йөҙҙә лә нуры ҡалмаҫ имде.

Күркле йөҙлө, кәфен урап, гүргә керһә,
Күп түгел, гүрендә тик өс көн торһа,
Әгәр дуҫы, гүргә кереп, уны күрһә,
Күреү менән, төңөлөп ҡасыр имде.

Гүр эсендә күркле йөҙҙөң күрке ҡасыр,
Йылан-сая, ҡорт-ҡырмыҫҡа уны ашар,
Ҡороҡ кеүек оҙон сәстәр өҙөлөп төшөр,
Бер ни тоймай ҡоро кәүҙә ятыр имде.

Үткер күҙҙәр ҙә унда бер ни күрмәҫтәр,
Ынйы кеүек тештәр ҙә ҡойолоп бөтөр,
Ун ике һөйәктең барыһы юҡҡа сығыр,
Ите сереп, туҙып-ҡаҡшап ятыр имде.

Гүр эсендә күркле йөҙҙәр боҙолорҙар,
Ете ағза һеңерҙәре өҙөләрҙәр,
Йылан-сая, ҡорт-ҡырмыҫҡа теҙелерҙәр,
Ауыҙ-морон, тел-тамаҡҡа тулыр имде.

Күркле йөҙҙәр, гүргә кергәс, нуры бөтөр,
Алдаҡсы ҡол йәшерен эштән тағы нишләр?
Бурыслының бурысы унда үтер,
Бынан унда бурысы барыу насар имде.

Күркле-күркһеҙ матурлығы һулыясаҡ,
Гүр эсендә бер тигеҙ ҡаласаҡтар,
Һәр кемдең нимә ҡылғанын күрәсәктәр,
Уң-һулдан ике фәрештә яҙыр имде.

Бына белдең: хәлдәр шулай була икән,
Ҡолдарына мәүлә хисап ҡыла икән,
Ҡылған эш шунда алдыңа килә икән,—
Яман эштән һаҡланырға кәрәк имде».

Зөләйха әйтер: «Минең гонаһ ҡылғаным юҡ,
Ҡурҡып, уйҙан ваз кисергә дарманым юҡ,
Айырылыу ғазабын күп татыным, хәсрәтем суҡ,
Ҡауышыу дәрте сабырҙы алды имде.

Оҙаҡ итеп һиңә һүҙ һөйләнем,
Һиңә лайыҡ шундай матур йорт төҙөттөм,
Йәнемде йәлләмәй, хәҡиҡәт, һине һөйҙөм,
Мал-мөлкәтте һиңә фиҙа ҡылдым имде».

Йософ әйтер: «Миңә һарай һис кәрәкмәй,
Ожмах һарайына барыбер етмәй.
Ожмахтағы нигмәттәр һис кәмемәй,
Донъя йорто — фани һарай»,— тиер имде.

Зөләйха әйтер: «Йә, Йософ, ни һанайһың,
Йәшермә, күңелеңдән ни кисерәһең?
Әйтсе миңә: һин кемдән, ниңә ҡурҡаһың?
Егетлегеңде бер күрһәт»,— тиер имде.

Йософ әйтер: «Эйе, ҡурҡамын халиҡтан,
Үҙемде шулай итеп һаҡлаймын яҙыҡтан,
Әхирәтте уйлағанға һаҡланамын,
Шуға һиңә буйһонғом килмәй имде».

Зөләйха әйтер: «Буйһонсо, Йософ, миңә,
Күпме яфа килтерҙең һин минең йәнгә,
Мин күпме яҡшылыҡтар ҡылдым бит һиңә,
Һин — хоҙайым, мин — хеҙмәтсең булам
имде».

Бәс, Зөләйха Йософтоң ҡулынан тотто,
Йософ та уға ҡарабыраҡ ылыҡты,
Шул ваҡыт халиҡтан сәләм етте:
Яҙыу булып күҙенә күренер имде.

Шул уҡ сәғәт Яҡуптан киҫәтеү килде:
«Был — зина», тип ул да ҡабатлар инде.
Күҙ алдында Яҡуп нәби пәйҙә булды,
Аят уҡып, киҫәтеү ҡабатлар имде.

Шунан атаһы Йософ алдында күренде,
«Боҙоҡ эштән нәфсеңде тый, улым»,— тине,
Уны ишеткәс, Йософҡа сабырлыҡ килде,
Ә Зөләйха Йософҡа табан атлар имде.

Шул уҡ ваҡыт бер фәрештә килеп керҙе,
Йософҡа халиҡ ҡөҙрәтен күрһәтте,
Йософтоң арҡаһынан бер һыйпаны,
Тынысланып, тәүбәгә килһен имде.

Тәңренең бер аяты иҫенә килде,
«Гонаһлы яҙаһын алыр»,— тигән инде,
Йософ быныӊ ни икәнен асыҡ белде,
Алланан ғәфү, ярҙам һорар имде.

Аяттың мәғәнәһен Йософ аңлағас,
Хәүефле киҫәтеүҙәрҙе аңғарғас,

Яман эштән ҡотолорға ярҙам булғас,
Хаҡҡа ойоп, боҙоҡ эштән дүнде имде.

Зөләйха тажын һалды, тәхеттән төштө,
Килде вә Йософтоң муйынынан ҡосто,
Тоғро Йософ гонаһ эште кире ҡаҡты,
Быңдай аҙғынлыҡты тәңре һөймәҫ имде.

Ул һарай эсендә сәнам тора ине,
Зөләйха уны хоҙай тип белә ине,
Кейеме менән уны Зөләйха ҡапланы,
Әйтер ки: «Хоҙайымды ҡапланым имде».

Халиҡтан Йософ шундай күрһәтмә алды,
Халиҡ Йософҡа ошондай яҡшылыҡ ҡылды,
Уҡырға татлы, йөкмәткеһе яҡшы ҡөрьән бирҙе,
Ҡөрьәндән тоғрораҡ дуҫ-юлдаш юҡ имде.

Сәнамды ҡаплағас, Йософ аптыраны,
Зөләйханан уның сәбәбен һораны.
Зөләйха Йософҡа яуап ҡайтарҙы,
«Тәңремдән тартынамын», тиер имде.

Йософ әйтер: «Йә, Зөләйха, ни эш ҡылдың,
Шуның кеүекте нисек тәңре тип белдең,

Сәнамды күлдәгең менән ҡаплап ҡуйҙың?
Минең аллам нишләһәм дә күрер имде.

Сәнам — мәхлүк, яралмыш. Хаҡ-яратыусы,
Бөтә йәшерен фиғылды ла ул күреүсе,
Бер ваҡытта ла юҡ унан ҡотолоусы.
Сәнам йәнһеҙ: күрмәҫ, тоймаҫ, белмәҫ имде.

Сәнам битараф һәм кәрәк түгел ябыу,
Түбәнлек — уға алла итеп табыныу,
Изге алла бойороғона боҙоҡлоҡ ҡылыу,
Валлаһи, һис кенә лә яҡшы түгел имде.

Тәңре күрер, күргәнендә яңылышмаҫ,
Уның яҙған тәҡдирен ҡол аңлай алмаҫ.
Тәңре ебәргән уҡ юлдан һис тайпылмаҫ,
Уны ҡаза уғы тип йөрөтөрҙәр имде».

Быны ишетеп, Зөләйха мәкер ҡорҙо,
Йософҡа ғишҡы күңелендә ашып тулды,
Ҡасыр Йософ, тип ул нығ хәүефләнде,
Шуға ла ҡулын ебәрмәй торор имде:

«Ниңә ҡасаһың? Һарай аулаҡ түгелме ни?
Эсе гәүһәр, алтын затлы түгелме ни?
Ә үҙем һуң һиңә лайыҡ түгелме ни?
Егетлеккә дәрт-дарманың юҡмы имде?»

Йософ әйтер: «Эй хоҙайым, ҡотҡарыусым,
Ҡотолорға бынан көс-ҡеүәттәр бирсе,
Ҡеҙрәтең менән үҙең, зинһар, ҡотҡарсы,
Бының мәкере сабырҙы алды имде.

Мәңгелек ҡотҡарыусыбыҙ тәңре-рахман,
Һәм рөхсәттәр биреүсе лә улдыр һаман,
Ҡеҙрәте менән Йософҡа ебәрҙе ярҙам,
Ябраилды тағы ебәрер имде.

Хәлил әйтте Ябраилға: «Эй Ябраил,
Тиҙ генә барып Йософто өгөтләп кил,
Ул һиңә лайыҡ түгел тип өйрәтеп кил,
Гонаһтан нәфсеһен тыйһын үҙе имде».

Шул сағында эргәһенә изге рух килде,
Килеү менән донъя нурына күмелде,
Хаҡ сәләмен Йософҡа шундуҡ еткерҙе,
Өгөтләп, арҡаһынан һыйпар имде.

Әйтер: «Эй, Яҡуп улы Йософ ситдыҡ,
Мәүләм һиңә ебәрҙе сәләмдәр суҡ,
Был эш һиңә лайыҡ түгелдер: төңөл, сыҡ,
Яман эшкә үҙеңде бәйләмә имде».

Бәғзе тәфсирселәр[53] әйтер: «Былдыр ялған,
Ҡеҙрәтле хаҡ Йософҡа биргән илһам:

(Михнәт сигеп, Йософ тәхеткә ултырған,
Быларын үҙең уйлап аңла имде).

Дәр-әл-мәхзүн[54] мәҡамында ибне Исхаҡ,
Ибне Йәмин һағыналыр уны һәр саҡ,
Фәһем ҡыл, аңларға тырыш, уларға баҡ,
Улар ҡауышыу өмөтөн өҙмәҫтәр имде.

Ҡөҙрәтлемен, нәүбәт менән табыштырам,
Ярҙамым менән һеҙҙе лә ҡауыштырам,
Хәсрәттәре берҙәрҙе күрештерәм,
Дуҫтарҙы — шат, дошманды хур ҡылам
имде.

Ҡөҙрәт менән батшаларҙың йәнен алам,
Гүр эсенә әсирлеккә илтеп һалам,
Ҡөҙрәтлемен, тәҡдирем һиңә ҡылам,
Зөләйхаға ла иман бүләк итәм имде.

Мысырҙа оло батша буласаҡһың,
Зөләйханы никахланып аласаҡһың,
Ул — һинеке, һин — уныҡы буласаҡһың,
Ул — хатын, һин батша буласаҡһың имде».

Ә Йософ хаҡтан был хәлдәрҙе ишеткәс,
Мәүләнән быңдай ишарат килеп еткәс,

Ошолайтып халиҡ изгелектәр ҡылғас,
«Ҡотҡар» тип инәлеп-ялбарыр имде.

Халиҡ әйтер: «Йөҙ төңөлтөп ҡасыу — һинән,
Ҡөҙрәт менән ете ишек асыу — минән,
Ҡотҡарамын Зөләйханың михнәтенән,
Был эштән тыйылырға ярҙам итәм имде».

Халиҡҡа һығынды ла Йософ ҡасты,
Ҡөҙрәт менән ете ишек халиҡ асты,
Сәләмәт, шатланған Йософ сапты,
Артынан Зөләйха ҡыуа төшәр имде.

Бәс, Зөләйха Йософто ҡыуып етте,
Етеү менән итәгенән ныҡлап тотто,
Йософтоң артҡы итәге йыртылып китте,
Бер-бер артлы таш ҡапҡанан сығырҙар
имде.

Ғәзиз унда торған икән, быны күрҙе:
Төҫө ғасҡан, яуыз ине Зөләйханың йөҙө,
Хәлен һораны, ниҙер булғанын һиҙҙе,
Һорашыр, ысынын белергә теләр имде.

Зөләйха йүгереп батшаға килде,
Әйтер: «Бына шул уғланың — яуыз нәмә,

«Ниндәй яза тейер уға, үҙең билдәлә,
Төрмәгәме, әллә язамы?» — тиер имде.

Зөләйха әйтер: «Быны зинданға яптыр,
Ҡурҡытып, өгөтләп тоғро юлға баҫтыр,
Һис юғында әрлә, булмаһа, ҡыҫҡыр,
Әҙәпһеҙлек ҡылды бит ул»,— тиер имде.

Ғәзиз һорар: «Йә, Йософ, ни эш ҡылдың?
Ошолай насар юлға ниңә баҫтың?
Тотанаҡһыҙлыҡтан ҙур гонаһҡа баттың,
Бөтә халыҡҡа беҙҙе рисуай иттең имде».

Йософ әйтер: «Юҡ, ғәзизем, ул — гонаһлы,
Хәҡиҡәт, мин — арыумын, ул — яҙыҡлы,
Зөләйханың тануҡы[55] юҡ, мин—тануҡлы,
Кескәй уғлан миңә шаһит булыр имде».

Ғәзиз әйтер: «Ул бит яңы ғына тыуған уғлан,
Ун ете көн элек кенә тыуған булған,
Һөйләшә алмай был йәштә һис бер инсан,
Ни һөйләп беҙгә таныҡлыҡ бирер имде?»

Йософ әйтер батшаға: «Эй олуғ батшам!
Көслөләр, ғәйрәтлелер ул изге алла!
Ул һөйләтһә, телгә килер ошо бала —
Тоғролоғома таныҡлыҡ бирер имде».

Шунда ғәзиз хеҙмәтсегә әмер бирҙе,
Йәш баланы үҙ әсәһе алып килде,
Шунан ғәзиз баланы ҡулына алды,
Яғымлы һәм йомшаҡ итеп һорар имде.

Уғланһыҡтан һорар, әйтер: «Эй йәш сабый,
Бөтә ғәләмдәрҙә юҡтыр бала һиндәй,
Ошо хәлдә ни генә белерһең икән, сабый?
Күргәнеңде беҙгә һөйләһәң имде».

Асыҡ итеп, матур телдә бала һөйләй,
Уның ни һөйләгәнен батша тыңлай,
Телгә килеп, барыһын аптырата сабый,
Ә ул күрғәнен түкмәй-сәсмәй һөйләр имде.

Уғлан әйтер: «Мин алдаҡсы була алмайым,
Ғәйбәт һөйләп, аллаға гонаһлы булмайым,
Ялған таныҡлыҡ һис бер бирә алмайым,—
Үҙ хөкөмөн изге тәңрем бирһен имде.

Әйе, ғәзиз, хәҡиҡәтте ишет минән,
Аңларға тырыш: был дәғүәнең асылы ниҙә?
Уны белергә була Йософтоң күлмәгенән,
Итәгенең арты йыртыҡ — гонаһһыҙ имде».

Шулай итеп, батша эштең асылын белде,
Йософ кейеменең йыртыҡлығын күрҙе,

Таныҡлыҡтың дәрәҫләгәнә ышанды,
«Зөләйха, ғәйеп һиндә»,— тип орошор имде.

Ғәзиз әйтер: «Зөләйха, әйткәнең ялған,
Асыҡланды: һин икәнһең гонаһ ҡылған,
Бар, Йософтан ялын, ғәфү үтен унан,
Тәүбәгә кил, ниәтеңдән төңөл имде».

Унан һуң ғәзиз Йософто өгөтләне,
Йомшаҡ һүҙҙәрҙе Йософҡа күп һөйләне,
Был хәлгә ҡағылып, Йософтан үтенде:
«Зөләйханың серен, зинһар, һаҡла имде».

Унан инде ғәзиз тышҡа сығып китте,
Зөләйха Йософҡа мөрәжәғәт итте:
«Нисек яңы тыуған бала һөйләште?»
Был ғибрәткә ғәжәпләнеп ҡалыр имде.

Йософ әйтер: «Йә, Зөләйха, һин күрҙеңме,
Тәңренең ҡөҙрәтенә ышандыңмы,
Ғибрәттән, күңелең шиктән арындымы?
Хаҡ сәнғәте менән сабый һөйләшер имде».

Һарайҙа ғәйбәт таралыуы, Зөләйханың ҡатындарҙы ҡунаҡҡа саҡырыуы

Мысыр ҡатын-ҡыҙҙары быны ишетте,
Күмәк араһы ғәйбәт итеп һөйләне,
Ишеткәне-ишетмәгәне йыйылышты,
Һәр береһе бер төрлө һүҙ һөйләр имде.

Зөләйха ҡолона ғашиҡ булған, имеш,
Ҡоло, уны тыңламай, тартынған, имеш.
Быны батша үҙе күреп торған, имеш.
Ҡолдо ҡыуа сыҡҡанын да күргән, имеш.

Зөләйханың ғәйбәтен сәйнәүселәр,
Һәр береһе үҙенсә һүҙ йөрөттөләр,
«Мәлик ҡатыны абруйын төшөрҙө һәм
Халыҡ араһында рисуай булды имде».

Зөләйханы тикшергән ул ҡатындың
Бер нисәһе үҙҙәре лә ғәйепләнде,
Ҡайһы береһе был ғәйептән арынды,
Барыһы халыҡҡа рисуай булыр имде.

Зөләйха ҡатындар ғәйбәтен ишетте,
Бик оло мәжлес йыйырға ҡарар итте,
Тегенән-бынан дүрт йөҙләп ҡатын килде,
Түңәрәкләп, түргә ултырырҙар имде.

Шунда Зөләйха Йософтан бик үтенде,
«Һүҙемде йыҡма, бер генә тыңла инде:
Саҡырһам, шунда уҡ килеп кер,— тине,—
Матурлығыңды ҡатындар күрһен имде».

Үҙ ҡулдары менән Йософтоң сәсен үрҙе,
Иңдәренә зиннәтле тундар кейҙерҙе,
Ҡулына ҡыҙыл алтындан тас тотторҙо,
Ҡунаҡтағыларға һонорға тейеш имде.

Ул ҡатындар көрсиҙәргә[56] ултырҙылар,
Һәр беренә әфлисун, бысаҡ бирҙеләр,
Тотторҙолар ҙа, торарға бойорҙолар,
Тап шул мәлдә Йософ килеп инер имде.

Ҡатындар «ҡамасау» тип асыуланды,
Аңғармаҫтан Йософ күҙҙәренә салынды,

Уны күреп, барыһы ла телһеҙ ҡалды,
Әфлисун тип, бармаҡтарын киҫер имде.

Йософҡа бағып улар сихырланды,
Һиҙмәйенсә һаман бармағын тураны,
Ҡулдарының киҫелгәнен дә тойманы,—
Барса ҡатындар ҙа хайран булған имде.

Әйттеләр: «Валлаһи, был әҙәм түгел!
Бының ише ҡол кем ҡулына төшәр!
Уны күргән берәү аҡылынан шашыр,
Һис шикһеҙ ул — берәй фәрештә имде».

Зөләйха әйтер: «Ҡатындар, күрҙегеҙме,
Ниңә йөҙөм һулығанан белдегеҙме?
Бер күреүҙән ҡулығыҙҙы киҫтегеҙме —
Һуштан яҙып ултырҙығыҙмы имде?

Йософто күргәнемә тап ете йылдыр,
Уға булған мөхәббәтем һаман артыр,
Меҫкенмен мин, ғишыҡ уты бик яндырыр,
Тимәк, сабырым һеҙҙекенән артыҡ имде.

Белдегеҙме, минең серҙең асылы ниҙә?
Был уғландың ҡояштан да нурлы йөҙө,
Күркәм аҡылы, мең мәртәбә татлы һүҙе,
Йөҙөн күргән, йәнен фиҙа ҡылыр имде».

Зөләйха әйтер: «Йә әмеремә буйһона,
Һәм минең сиремә ул дауа була,
Йә тоткон итәм, һалкын зинданға һалам,
Калған ғүмере зинданда үтер имде».

Йософ ялбарыр ил тәңреһенә:
«Һалдыра күр Кәнзәфәр зинданына,
Куркам, төшермен тип гонаһына,
Яман эштән зиндан миңә артык имде.

Өмөт итәм йәлләү-ярҙамыңа һинең,
Һағынырмын һине генә, раббым. Мине
Зөләйханың мәкеренән коткарһаң ине,
Зинданды үҙем теләп һайлайым имде».

Хак Йософ теләген тормошка ашырҙы,
Шайтандар коткоһон юкка сығарҙы,
Зөләйханың мәкеренән котолдорҙо,
Боҙоклоктан да нәфсеһен тыйыр имде.

Хатын әйтер: «Йә, Йософ, белдерәмен һиңә,
Хәҙерҙән үк буйһонаһыңмы миңә,
Юғиһә, һалдырамын зиндан эсенә,
Был арала ни карарға килдең имде?»

Йософ әйтер: «Хакка гонаһлы булыуҙан,
Гонаһ алып, тамук утында яныуҙан,

Алдағы көн оятлы булып ҡалыуҙан,
Бөгөнгө көн миңә зиндан яҡын имде».

Бынан Зөләйхаҙың асыуы ҡабарҙы,
Нык гәрләнде, күңеленән хәйлә ҡорҙо,
Йософ биленән ҡәмәрен ысҡындырҙы,
Затлы ебәк кейемдәрен һуйыр имде.

Мәлик Раян ҡаршыһына Зөләйха барҙы,
Раянға Йософто һөйләп нык зарланды,
Әйтер: «Беҙҙең ҡол уғлан буйһонмаҫ булды,
Бойорһағыҙ, уны тотҡон итәм имде.

Уны ҡиммәт баһаға һатып алдым,
Бөтә малым-мөлкәтемде фиҙа ҡылдым,
Өҫтәүенә, унан әҙәпһеҙлек күрҙем,
Ышанысһыҙ, бер кемгә буйһонмаҫ имде».

Әмер бирҙе Зөләйхаға мәлик Раян:
«Әгәр ҙә баш бирмәй икән ул ҡол уғлан,
Тейешлеләр ул ҡолға һис шикһеҙ зиндан,
Рөхсәттәр тотҡонлоҡҡа ябырға имде».

Бәс, Зөләйха шунда уҡ кире ҡайтты,
Оҫталарҙан бер һандыҡ йүнәттерҙе,
Йософто шул һандыҡ эсенә һалдыртты,
Йөксө күтәреп зинданға илтер имде.

Йософтоң зинданда ятыуы, икмәксе менән шарапсыға төш юрауы

Был хәлдәрҙе Ҡәнзәфәр шунда уҡ белде,
Асыуланып Зөләйха янына килде,
«Йософ — гәйепһеҙ, бөтә гәйеп — һиндә»,—
тине,
Һандыҡтан Йософто ул сығарыр имде.

Аяҡ-ҡулдарынан бау-бығауҙарын систерҙе,
Йомшаҡ ебәк түшәктәрен түшәттерҙе,
Эргәһенә хеҙмәтселәрен баҫтырҙы,
«Тиҙ сығарам, һис ҡурҡмағыл»,— тиер имде,

Унан ары күп түгел, бер көн булды.
Аллабыҙ Ҡәнзәфәрҙең йәнен алды.
Ҡәрҙәше ине уның мәлик Раян,
Солтанлыҡ мәлик Раянға ҡалыр имде.

Зиндандағы тотҡондарҙы азат итте,
Йософто тик мәлик Раян сығартманы,
Хаҡ, әмер биреп, Ябраилды ебәртте,
Өгәтләп, хаҡ сәләмен еткерер имде.

Ябраил бер ап-аҡ ынйы тотоп килде,
Килгәс тә Йософтоң ауыҙына һалды,
Тәғбир[57] ғилемен, хикмәт серҙәрен бирҙе,
Мөғжизәле көскә эйә булды имде.

Йәмәндән Мысырға бер шымсы килде,
Бик күп мал килтереп ришүәт бирҙе,
Икмәксене һәм шарапсыны ант иттерҙе,
«Раянға ағыу бирегеҙ»,— тиер имде.

Мәликкә был әхүәлдәр мәғлүм булды,
Икмәксе менән шарапсыны тотҡон ҡылды,
Күп йылдар буйы улар зинданда ҡалды,
Әсирлеккә бик ныҡ ҡайғырырҙар имде.

Күпмелер үткәс, шарапсы бер төш күрҙе,
«Тәғбир ғилемен белеүсе бармы?» — тине,
Йософ шунда шарапсыға яуап бирҙе,
«Төшөңдө һөйлә, юрайым»,— тиер имде.

Шарапсы әйтер: «Төшөмдә шуны күрҙем,
Өс шәлкем бешкән йөҙөм һыға инем,

Ҡыҙыл алтын касаларға ҡоя инем,
Раянға һона инем, ул эсте имде».

Икмәксе лә: «Мин дә бер төш күргән инем,
Башыма күп итеп икмәк күтәргән инем,
Ул икмәктәрҙе Раянға илтер инем,
Ҡоштар килеп икмәктәрҙе суҡыр имде».

Йософ ул икәүҙең дә төшөн юраны,
Шарапсыға изге юрау әйтер ине,
«Шатлан, һине азатлыҡ көтә,— тине,
Раян һиңә ҙур дәрәжә бирер имде».

Ә икмәксегә әйтте: «Ҡурҡыныс төшөң,
Аһ дәриға, бик ҡыҙғаныс һинең эшең,
Хәҡиҡәтте бел: бөтөр һинең башың,
Мәлик һине, шикһеҙ, үлтерер имде».

Икмәксе был юрауҙы кире ҡаҡты,
Күрмәнем ундай төш, тип баш та тартты,
«Күрәсәкһең,— тине Йософ,— хаҡ
ҡылғанды,
Хаҡ ебәргән ҡаза кире ҡайтмаҫ имде».

Шарапсы Йософ юрауын ысынға алды,
Дөрөҫлөгөнә инанды, мөъмин булды,

Зиндан әһеле Йософтоң хаҡлығын белде,
Тик икмәксе генә кафыр ҡалыр имде.

Бынан һуң күп ваҡыт түгел, өс көн үтте,
Мәлик Раян икмәксене дарға әйтте.
Шунан күҙҙәрен суҡырға ҡоштар төштө,—
Бөтә халыҡ ғәжәпкә ҡалыр имде.

Унан мәлик шарапсыға кейем бирҙе,
Тағы ла затлы тундарға кейендерҙе,
Шарапсылыҡ дәрәжәһен кире бирҙе,
Йософ уға аманат һүҙ әйтер имде.

Әйтер: «Минең хаҡта мәликтең иҫенә төшөр,
Хәлдәрем тураһында аңлатып бир,
Гонаһым юҡ икәнлегемде һөйләп бир,
Раббым алдында телгә ал»,— тиер имде.

Шул уҡ сәғәт күк әйәһе — олуғ собхан,
Мәликтәрҙең мәлигеб — бөйөк солтан,
Йбраилды ебәрҙе. Ул, төшөп күктән,
Хаҡ сәләмен Йософҡа еткерер имде.

Әйтер: «Һине Яҡуптан, әйт, кем һөйҙөрҙө?
Ҡәрҙәштәрең яфаһынан кем ҡотҡарҙы?
Тар ҡойоноң төптәренән кем сығарҙы?
Ҡотолоу рәхәтен кем татытты имде?

Зөләйха мәкеренән кем ҡотолдорҙо?
Ҡөҙрәт менән сабыйҙан кем һөйләттерҙе
Ете бикле ишектәрҙән кем сығарҙы?
Гонаһ эшләүҙән кем азат итте имде?»

Йософ әйтер: «Ошо ниғмәттәр — тәңремдән
Рәхәтлектәрҙең барыһы — собханымдан,
Яҡшылыҡтарҙың һәммәһе — хоҙайымдан,
Михнәттәрҙән ул ҡотҡарыр»,— тиер имде

«Бәс, ни өсөн һағынмайһың һаман хаҡҡа
Халиҡ хөкөмөн ул Раян ниңә йыға?
Хөкөм сыҡһа, кем ҡаршы сыҡһын быға?
Олуғлыҡ хаҡҡа лайыҡ булыр имде».

Йософ шунда үҙенең ғәйебен аңланы,
Төшөнгәс, ҡаты хәсрәткә тарыны,
Әйткәненә үкенеп, тәүбә ҡылды,
Сәждә ҡылып, тәңрегә ялбарыр имде.

Күп тә тормай, Ябраил тағы ла килде,
Халиҡтан Йософҡа сәләмен килтерҙе:
«Турайып баҫ, теләгәнең ҡабул булды,
Сәждәнән, Йософ, башыңды күтәр имде.

Күпмелер был зинданда ҡаласаҡһың,
Аҙаҡтан, ирекка сығып, рәхәттәр
табасаҡһың,
Мысырҙа батшалыҡ аласаҡһың,—
Был михнәтте сабыр ғына үткәр имде».

Ҡәнған ғәрәбенең Мысырға килеүе, Йософ менән һөйләшеүе, Яҡупҡа сәләм еткереүе

Әле Йософ зиндандың эсендә ине,
Ҡәнғандан бер ғәрәп Мысырға килде,
Тәҙрә аша ғына Йософ уны күрҙе,
Ашығып, дөйәһен ҡыуып барыр имде.

Бына ғәрәп зинданға яҡын уҡ килде,
Йософ бында икәнлеген дөйә белде,
Йософҡа дөйә буҙланы, зарын әйтте,
«Мин Ҡәнғандан килдем,— тип әйтер имде.—

Атаң Яҡупты Ҡәнғанда күреп килдем,
Уның хәле хөртәйгәнен белеп килдем,
Хәсрәтләнеп ҡайғырғанын күреп килдем,—
Бахырҙың көндән-көн зары артыр имде.

Һаман да һинең хәсрәтеңде йота Яҡуп,
Һинән дә һөйөклөрәк бер кеме юҡ,
Һине һағынып, түгелеп илар, һушһыҙ булып,
Нисә тапҡыр иҫһеҙ булып ятыр имде.

Илай торғас, ике күҙе күрмәҫ булды,
Зәғифлектән һейәктәре тотмаҫ булды,
Бер ниндәй эшкә лә көсө етмәҫ булды,
«Йософ, Йософ» тип илап ултырыр имде.

Шулай оҙаҡ Йософ тип илағанға,
Тик илауға бар күңелен һалғанға,
Ҡауышыуға өмөтләнеп зар ҡылғанға —
Йәш урынына күҙенән ҡан ағыр имде.

Әле ул һаман да шулай көн-төн илар,
Бөтә ғәләм ҡайғыһына таңға ҡалыр,
Хоҙабыҙҙың рәхмәтенә өмөт бағлар,
Ҡауышыуға бер ҙә өмөт өҙмәҫ имде».

Меҫкен дейә Йософҡа яҡын килде,
Шулай итеп, Яҡуп хәлен һөйләп бирҙе,
Йософ өнө ҡолағына ишетелде —
Ҡапҡала сүкте һәм тубыҡланып торор имде.

Бәс, дейә буҙлап хәлдәрҙе һөйләп биргәс,
Хәл-әхүәлдәр тулыһынса мәғлүм булғас,

Яҡуптың хәле мөшкөлләгән дә белгәс,
Иософ һушһыҙ булып ауып төшөр имде.

Шул минутта ғәрәп килеп тә етте,
Дөйәһенең ҡапҡала сүккәнлеген күрҙе,
Таяҡ алып, дөйәне туҡмарға булды —
Уның таяғын ер ебәрмәй торор имде.

Ғәрәп бахыр ни эшләргә лә белмәне,
Аяғын тартып ала алмай, аптыраны,
Ахырҙа ул Иософҡа әйтте — ялбарҙы,
«Аяғымды ер ебәрмәй»,— тиер имде.

Иософ әйтер: «Әй ғәрәп, ни тиерһең?
Ҡайҙа барҙың һәм ни эшләп йөрөйһөң?
Гонаһһыҙға дөйәне ниңә туҡмайһың?
Ҡайҙан килдең, хәбәреңде һөйлә имде».

Ғәрәп тә Иософҡа оҙаҡ ҡарап торҙо,
Әйткән һүҙенән яҡшы тәьҫир ҡалды,
Үҙ хәлдәрен дә йәшермәй һөйләп бирҙе,
«Аяғымды ер тотто»,— тип ҡабатлар имде.

Иософ әйтер: «Әй ғәрәп, ниәтең ниҙер?
Аяҡтарың ысҡынмауы — үҙеңдәндер,
Дөйәңде туҡмарға теләүеңдәндер,
Хәҙер был уйыңдан кире төңөл имде».

Ғәрәп үҙ ғәйебен таныны, тәүбә ҡылды,
Шунда уҡ аяҡтарын ер ысҡындырҙы,
Йософтоң эргәһенә яҡын уҡ килде,
Ҡулын үбеп, хөрмәтен күрһәтер имде.

Йософ унан төрлө хәбәр һораштырҙы,
Ғәрәп уға бик теләп яуап бирҙе,
Бөтәһен дә берәмләп һанап бирҙе,
Ғәрәп һөйләр, Йософ тыңлап илар имде.

Ғәрәп әйтер: «Мин Ҡәнғандан яңы килдем,
Йөк килтерҙем, был шәһәрҙә сауҙа ҡылдым,
Күп кенә ҡыҙыл алтын табыш алдым,
Йөгөм һаттым, хәҙер Ҡәнғанға кире ҡайтам имде».

Йософ әйтер: «Ҡәнғанды беләһеңме?
Унда һаман бер бейек тирәк бармы икән?
Ян-яғында ботаҡтары күренә микән?
Ботаҡтар һаман ун ике микән имде?

Эй дәриға! Ниндәй йыраҡ Ҡәнған иле!
Айырылышҡандарҙың төшөрмө юлы?
Елдәр ҡупһа, шул яҡтан Ҡәнған еле
Ул ағастың еҫтәрен килтерер имде».

Ғәрәп әйтер: «Аңланым әйткән һүҙеңде,
Белдем, фәһемгә алдым һинең сереңде,
Ләкин тыңлап-тыңлап торам да үҙеңде —
Был эш төбөндә бер хикмәт барҙыр имде.

Оло ағас тигәнең — Яҡуп булалыр,
Ун бер улы хеҙмәттә әҙер торалыр,
Ун икенсеһе — Йософ ғәйеп булғандыр,
Хәҡиҡәт, бүре ейҙе тигәндәр имде.

Шунан бирле меҫкен Яҡуп булды хайран,
Илай-илай үткәрә ул көндәрен һаман,
Йософ менән ҡауышырға әҙләр дарман,
Өмөтләнеп хоҙайға ялбарыр имде.

Табыныу йортонан Яҡуп бер ҙә сыҡмаҫ,
Күңеле китек, ауыҙына ризыҡ ҡапмаҫ,
Күҙен асып йыһанға ла баға алмаҫ,
Илай торғас, ике күҙе күрмәҫ имде.

Йософ гәмен хәтеренән һис сығармаҫ,
Бер ваҡытта Йософто онота алмаҫ,
Бер кемдең дә өгөтөнә ҡолаҡ һалмаҫ,
Йософ тип, тау-таш бергә илар имде».

Йософ уны ишетеп, ҡан-йәш түкте,
Тулҡынланып ғәрәптең ҡулынан тотто:

«Яҡупҡа аманат ебәрәмен,— тип әйтте,—
Ул меҫкенгә минән сәләм булыр имде.

Әйтерһең: мин — зарлылар илсеһемен,
Ҡайғылы-михнәтлеләрҙең береһемен,
Көмһетелгән мәзлүмдарҙың әһелемен,—
Тотҡондарҙан да сәләм әйт»,— тиер имде.

Хушлашҡанда шунда Йософ ғәрәп менән,
Бер беләҙек сығарҙы үҙ ҡуйынынан,
Тотторҙо Йософ ғәрәптең уң ҡулына,
«Беләҙегем һиңә йәдкәр булһын имде.

Аманатымды онотоп ҡуйма, ғәрәп,
Сәләмемде иҫеңдә тот, еткер тиҙерәк,
Яҡупҡа минең хәлде белгерт әҙерәк,
Минең өсөн бер доғаһын ҡылһын имде.

Уның доғаһы һис һүҙһеҙ ҡабул булыр,
Халиҡ миңә лә азатлыҡ насип ҡылыр,
Иншалла, михнәттәрҙән һуң рәхәт килер,
Пәйғәмбәр доғаһы ҡабул булыр имде».

Ғәрәп әйтер: «Кем икәнең белһәм ине,
Күркле йөҙөңдә бер генә күрһәм ине,
Йөҙөңдө күреп, шиктәрем бөтһә ине,
Яҡупҡа кем икәнлегең әйтер инем».

Йософ әйтер: «Кем икәнлегемде әйтергә,
Йөҙөм асып, пәрҙәне күтәрергә,
Рөхсәт юҡтыр был теләгеңде үтәргә,
Ә рөхсәтһеҙ эш мөбәрәк булмаҫ имде».

Йософ әйтер: «Һиңә һондом бүләгемде,
Ҡыҙыл яҡуттандыр ул, ҡабул ит инде.
Аманат итеп тот, ҡиммәт беләҙек,
Хаҡы егерме мең мысыр алтыны имде.

Донъялыҡта был беләҙек һиңә етер,
Егерме мең ҡыҙыл алтынға ул бәрәбәр,
Был донъяның вафаһы юҡ, килер-китер,
Әхирәт өсөн инанмаҡ кәрәк имде».

Һаубуллашып шунан урынынан торҙо,
Рөхсәт алып, ғәрәп үҙ юлында булды,
Көнө-төнө был хәбәр иҫендә булды,
Ҡайтып сәләмде тапшырырға ашыға имде.

Ҡәнғанға ғәрәп төндә ҡайтып инде,
Көтөп тормайынса иртәгәһе көндө,
Һөйләмәй, аңлатмайынса үҙ өйөндә,
Туп-тура Яҡуп янына килер имде.

Ғәрәп Яҡуптың өйөнә төндә килде,
Саҡырҙы ла тыштан ғына сәләм бирҙе,

Динә сығып, уны күрҙе, ғәжәпләнде,
«Хәбәрең ни, төнөн килерлек?» — тиер имде.

Ғәрәп Динәгә тыштан уҡ тауыш бирҙе:
«Миңә бик ныҡ кәрәк ине Яҡуп нәби,
Күреп килдем әле Мысырҙа бер тотҡонды,
Меҫкен сәләм еткереүҙе һорар имде».

Динә быны ишеткәс тә өйгә инде,
Яҡуп нәби намаҙ ҡылып тора ине,
Бына ул уңға һәм һулға сәләм бирҙе,
«Ни булды һуң, кем килде?» — тип һорар
имде.

Саҡырҙылар, шунда уҡ инде өйгә,
Күргәндәрен һөйләп бирҙе тегеләргә:
«Мысырҙан берәү сәләм ебәрҙе һеҙгә,
Ул зинданда тотҡон булып ята имде.

Төрмә уны бирештергән, хәлһеҙләнгән,
Һинең йөҙөң күреү ине бар теләге,
Ул тотҡон һинең доғаңа өмөтләнә,
Доға ҡылһаң, бәлки азат булыр имде».

Яҡуп һорар: «Уның йөҙөн күрмәнеңме?
Атаң нисек, ҡайҙан һин, тип һораныңмы?

6 Заказ 554

Ни сәбәптән тотҡон булған — белмәнеңме?
Ни эшләп ул беҙҙең хаҡта һорар имде?»

Ғәрәп әйтер: «Атын һораным — әйтмәне,
Хәлдәрен дә бер нисек тә белгертмәне,
Күркле йөҙөнән ябыуын күтәрмәне,
Шулай ҙа нуры балҡып торор имде».

Яҡуп сәүче ул ғәрәпкә доға ҡылды,
Әйтте: «Һүҙең яҡшы, миңә татлы булды,
Хәсрәттәрем еңеләйеп, рәхәт булды,
Хәбәрең өсөн һиңә шөкерҙәр ҡылам имде».

Ғәрәп әйтер: «Шөкерҙәрең миңә түгел,
Был донъяла моратым хасил булды,
Ошо беләҙек миңә тип бағышланды,
Егерме мең ҡыҙыл алтынға тиң имде».

Ғәрәп әйтер Яҡупҡа: «Эйе, Исраил,
Минең өсөн дә әхирәтлек доға ҡыл,
Гонаһтарҙы ярлыҡаһын мәүлә-хәлил,
Донъя — фани, әхирәт — баҡый», — тиер
имде.

Яҡуп әйтер: «Өмөт тотам ошо хәбәргә,
Ҡөҙрәтең менән бәхет бир сауҙагәргә,

Йәннәттә лә беҙҙе ҡауыштырһаң бергә,
Унда миңә күрше булып торһа имде».

Унан тәмле теле менән дөйә һөйләр,
Дөйә лә Яҡуп нәбиҙән ярҙам һорар,
Хәҡиҡәт, Яҡуптан ул да доға һорар,
Әхирәт рәхәтлектәрен теләр имде.

Яҡуп нәби дөйә өсөн доға ҡылды,
Хаҡ тарафынан доғаһы ҡабул булды,
Ожмахта дөйәгә яйлы тәхет ҡорҙо,
Халиҡ шулай бер кирәмәт ҡылыр имде.

Аҙаҡтан ғәрәп үтенер Исраилдан,
Ялбарыр тотҡондағы меҫкен өсөн дә;
«Исраил, бер доға ҡылығыҙ тәңрегә,
Тотҡонлоҡтан, бәлки, ул ҡотолор имде».

Яҡуп нәби ҡул күтәреп доға ҡылды,
Доғаһы тәңре алдында ҡабул булды,
Ябраил Йософтоң эргәһенә килде,
Йософҡа яҡшы хәбәр килтерҙе имде.

Ябраил шул ваҡыт әйтер: «Эй ситдыҡ,
Һиңә атаң доғаһы бирҙерҙе ирек,
Халиҡ ҡотолдорҙо, ебәрҙе рәхәтлек,
Михнәттәрҙән рәхәткә сыҡтың имде».

Мәлик Раяндың төш күреүе, Йософтоң зиндандан сығыуы, Мысыр батшаһы булыуы

Ун ике йыл Йософ зинданда ятты,
Бәс Яҡуптың доғаһы уға етте,
(Бынан алда беҙ быны әйткәйнек инде),
Ошолайтып Йософ азат булыр имде.

Тағы ла Ябраил Йософ янына килде,
Йософҡа ебәргән ине уны тәңре,
«Төшеңдән килгәйне һиңә михнәт-рәнйеү,
Рәхәтлектәр ҙә төштән килер имде».

* * *

Хөкөмө булып оҙаҡламай хоҙайҙан,
Бер төш күргән Мысыр шаһы мәлик Раян,
Юраусылар бындай төшкә ҡалған хайран,
Бирәүһе лә уны юрай алмай имде.

Раян әйтер: «Ете һимеҙ һыйыр күрҙем,
Барыһының да арҡаһына менеп йөрөнөм,
Береһенән-беренә күсә торҙом,—
Төшөмә үҙем дә ғәжәпләндем имде.

Йәнә күрҙем ете һыйыр үтә зәғиф,
Етеһе лә үтә арыҡ, үҙе хәлһеҙ,
Аслыҡтан ҡалғандар икән шулай зәғиф,
Улары һимеҙ һыйырҙарҙы ейәр имде.

Тулып еткән ете бойҙай тағы күрҙем,
Йәнә ете ҡороп бөткән башаҡ күрҙем,
Ул бойҙайҙар ҡапыл күккә осто — күрҙем,
Тик өс бойҙай ерҙә ятып ҡалды имде».

Юраусылар бер нисек юрай алманы,
Былдай төштө аңлатыусы табылманы,
Бераү ҙә төштөң мәғәнәһен белмәне,
Бөтәһе лә аптырашып ҡалыр имде.

Бәс, уларға Раяндың асыуы ҡупты,
Шул мәлдә генә шарапсы килеп етте,
Хәтерләп Йософто ул аптырап китте —
Ни әйтергә тип, икеләнеп ҡалыр имде.

Шарапсының хәлдәрен мәлик күрҙе,
«Ниңә аптыраштa ҡалдың улай?— тине,

Ниндәйҙер хикмәт бар, әйт дөрөҫөн,— тине,
Ни сәбәптән икеләнеп ҡалдың имде?»

Шарапсы әйтер: «Көҙрәтле йыһан шаһы,
Зинданда тотҡон бер әҙәм балаһы,
Хикмәт ғилеме биргән уға аллаһы.
Был төшөңдө юраһа, ул юрар имде».

Мәлик әйтер: «Ул уғланды ҡайҙа күрҙең,
Төш юраусы икәнен ҡайҙан белдең?
Төш юрау ғилеме белгәнлеген нисек белдең?
Нисек итеп тикшерҙең юрауын имде?»

Шарапсы әйтер: «Зинданға эләккәйнем,
Шунда саҡта ғәжәйеп бер төш күргәйнем,
Мәғәнәһен ул уғландан һорағайным,
Уның әйткәне миңә ҡотло булды имде.

Аҡылы камил, ғилеме теүәл, үҙе ғәрле,
Йөҙө күркәм, холҡо яҡшы, мең-мең төрлө,
Дине — ислам, һөймәлекле, йөҙө нурлы,
Япмаһын асһа, нуры сәселер имде».

Мәлик һорар: «Зинданға ул нисек ингән?
Ни эшләгән, ниндәй ғәйептәр ул ҡылған?»
Шарапсы әйтер: «Тәңреһе ҡаза биргән,
Ун ике йыл зинданда ултырмыш имде».

Раян әйтте шарапсыға: «Тиҙерәк бар,
Минең төштөң мәғәнәһен һораша һал,
Үҙең уның алдында тик баҫып ҡал,
Рәхәтлектәр киләсәген белгерт имде».

Шарапсы әйтте: «Мин мөшкөл хәлдә
ҡалдым,
Ул уғландың алдында оятлы булдым,
Хәлен сыҡҡас та һөйләргә вәғәҙә ҡылдым —
Ете йылдан һуң иҫемә килде имде».

Өгөтләне шарапсыны мәлик Раян,
«Уның тәңреһе барҙыр, тәңре — собхан,
Бөтә күргән ҡазалары булғас унан —
Һис ҡайғырма, тотҡон ғәфү итер имде».

Шундуҡ шарапсы зинданға барып инде,
Зиндан эсендә Йософто күрҙе, белде,
Әҙәп менән башын эйеп, сәләм бирҙе,
Оялып, йөҙөн ҡаплап торор имде.

Йософ тоғро шарапсыға хөрмәт ҡылды,
Әйтер: «Миңә был ҡазаны тәңре бирҙе,
Ләғин-шайтан арабыҙҙа хөсөт ҡылды,
Һин оялма, хата һинән түгел имде».

Аҙаҡтан шарапсы һораны Йософтан:
«Бер гәжәйеп төш күргәйне мәлик Раян,
Раян төштөң мәғәнәһен һорар һаман,
Юраусылар хәтеренән юйылған имде».

Йософ шунда шарапсыға яуап бирер:
«Дөрөҫ, был төштө бер кем дә белмәҫ инде».
Шарапсы мәлик Раянға кире барҙы,
Һөйләшкәндәрен уға еткерер имде.

Мәлик Раян быны ишеткәс, һөйөндө,
Шарапсыға шунда уҡ тағы бойорҙо,
Йософ ултырған зинданға кире барҙы,
Күргән төштөң мәғәнәһен һорар имде.

Шарапсы Йософ алдында ҡул ҡаушырҙы,
Ултырмайса, аяғөҫтө, үрә торҙо,
Мәлик Раяндың төшөн Йософ юраны,
Мәғәнәһен асыҡ итеп әйтер имде.

Йософ әйтер: «Ете йыл осһоҙлоҡ була,
Төрлө-төрлө ниғмәт менән донъя тула,
Унан һуң тирә-йүндә ҡоролоҡ була,
Тап ете йыл илдә ҡытлыҡ булыр имде.

Унан һуң тәңре мәрхәмәтен ҡыласаҡ,
Мәхлүктәргә рәхәт-шатлыҡтар киләсәк,

Төрлө-төрлө аҙыҡ-түлек күп буласаҡ,
Байлыҡтары көндән-көнгә артыр имде».

Мәлик Раян ҡаршыһына кире барҙы,
Ишеткәндәрен шарапсы һөйләп бирҙе,
Йософ исеменә күп маҡтау яуҙырҙы,
Ул һөйләр, ә мәлик Раян тыңлар имде.

Шарапсыға тағы ҡушты: «Һин кире бар,
Барып, Йософто һин зиндандан сығар,
Бында килтер, өҫтөнә затлы кейемдәр һал,
Зиндан уға бер ҙә лайыҡ түгел имде.

Ул тиклем дә сифаттары һәйбәт булғас,
Хикмәт ғилемдәренә лә эйә булғас,
Дине дөрөҫ, йөҙө яҡты, аҡылы булғас,
Уға ҡәҙер һәм ихтирам кәрәк имде.

Мин уға затлы кейемдәр кейҙерермен,
Үҙенә ҙур дәрәжәләр бирермен,
Бөтәһенә яҡшылығын белдерермен,—
Донъяла абруйлыларҙан булыр имде».

Шарапсы тағы ла Йософҡа китте,
Сәләм биреп, хөрмәт менән ҡулын үпте,
Йософ нәби уны күргәс шатланып китте,
«Ҡайғы-хәсрәттән рәхәткә сыҡтым имде».

Йософ әйтте шарапсыға: «Бар, кире ҡайт,
Ҡулын киҫкән ҡатындарҙың барыһын тап,
Уларҙы эҙләп табыуға тотон ныҡлап,
Раян эштең ниҙәлеген белһен имде».

Шарапсы ҡайтып мәликкә хәбәр еткерҙе,
Мәлик Раян был хәбәрҙе бик хуп күрҙе,
Ҡулын киҫкән ҡатындарҙы ул йыйҙырҙы,
Зөләйха ла улар араһында имде.

Мәлик әйтер: «Мәғлүм итең хәлегеҙҙе;
Ни сәбәптән киҫкәйнегеҙ ҡулығыҙҙы?»
Зөләйха әйтер: «Ғәфү ит гонаһыбыҙҙы,
Йософ ғәйепле түгел, ғәйеп беҙҙә имде».

Мәлик Раян шул уҡ сәғәт әмер бирҙе:
Йософ өсөн зиннәтле һарай һалдырҙы,
Затлы ебәк-атлас түшәк түшәттерҙе,
Һарайҙы төрлө нағыштар биҙәй имде.

Шәһәр менән ул зиндандың аралығы —
Дүрт фәрсәнг[58] юлдың йыраҡлығы,
Ошо хәтле ер ине бармаҡлығы,
Зинданғаса мәлик ғәскәр теҙер имде.

Раян ғәскәре бөтәһе атҡа менде,
Зиндан алдына тиклем һыбай килде,

Йософто сығарып, затлы кейемдәр бирҙе,
Кейендерҙе — барыһы шатланыр имде.

Йософ нәби зиндандан да азат булды,
Зиндан әһеле илашып мөхрүм ҡалды,
Бәс, уларға Йософ сәүче доға ҡылды,
Доғаһын тәңре ҡабул итер имде.

Зиндандың әһеле теләне азатлыҡ,
Риза булды ҡотҡарырға изге халиҡ,
Зиндандағыларға бирҙе ирек,
«Йософҡа бағышлайым»,— тип әйтер имде.

Мысыр халҡының барыһы ҡаршы килде,
Йософтоң йөҙөн күреп рәхәтләнде,
Алтын-көмөш, ынйы-мәрйендәр һибелде,
Оло-кесе шатланып йүгерер имде.

Йософ бик күп доға ҡылды мәүләһенә,
Шөкөр-маҡтауҙар яуҙырҙы хоҙайына,
Унан ғына килеп сәләм бирҙе Раянға
Етмеш ике телдә һүҙен һөйләр имде.

Төрлө телдә Раянға маҡтау ҡылды,
Ишеткәндәр ғәжәпләнеп хәйран ҡалды,
Йөҙөн күргәндәр уғата ләззәтләнде,
Астар туйыр, һыуһағандар ҡаныр имде.

Раян да күрҙе Йософтоң матурлығын,
Ғәжәпләнде, күреп холҡо яҡшылығын,
Фиҙа ҡылды Йософҡа бөтә малын,
«Мөлкәтем бары һиңә булһын»,— тиер имде.

Мәүлә бирҙе Йософҡа дәүләт-бәхет,
Ҡөҙрәт менән бүләк итте мөлкәт-тәхет,
Мәлик Раян да Йософҡа бик ышанып,
«Мәмләкәт һиңә лайыҡ»,— тиер имде.

Таж һалып, тәхеткә менде Йософ нәби,
Утыҙ йәшәр егет булды хаҡ хәбибе[59],
Йөҙөнөң нуры балҡыны ҡояш кеүек,
Күргән кеше һис бер күреп туймаҫ имде.

Аҡылы камил, хикмәт ғилемен белер,
Дәғүәселәр дәғүәләшеп быға килер,
Оло-кесе ғәҙел, дөрөҫ хөкөм һалыр,
Һис бер кем дә һүҙенән сыҡмаҫ имде.

Унан һораны Йософтан мәлик Раян:
«Ҡайҙан килде һиңә бындай ғилем, уғлан?
Йософ әйтер: «Бүләк итте мәүләм-собхан,
Был бүләкте тик ул ғына бирер имде».

Мәлик Раян был хәлдәрҙе шулай белде,
Йософҡа күңелен бирҙе, мөъмин булды,

Ислам динен, лайыҡ күреп, ҡабул ҡылды,
Ҡулын тотоп, саф мосолман булыр имде:

«Белдем: һинең динең ысынлап хаҡ икән,
Уны һиңә тәңре үҙе ебәргән икән,
Падишаһлыҡ һиңә лайыҡ икән,
Һәр кем дә уның әмерен тотһон имде».

Шунда тағы Ябраил Йософҡа килде,
Халиҡтан Йософҡа күп сәләм килтерҙе —
Йософҡа һөйөнөслө хәбәр бирҙе:
«Раян быға сәбәп кенә»,— тиер имде.

Йософ Нәби Ябраилдан хәбәр алды,
Халиҡҡа күп шөкөр-рәхмәттәр ҡылды,
Йөҙ нурынан ҡояш-ай ҙа тоноҡланды,
Төрлө эш-саралар Йософ күрер имде.

Ҡытлыҡҡа алдан уҡ әҙерлектәр күрҙе,
Ашлыҡты күп итеп әҙерләргә бойорҙо,
Шулай итеп игендәрҙе күп иктерҙе,
Биш йылдан артығыраҡҡа етер имде.

Мысырҙа ете йыллап киңлек булды,
Төрлө-төрлө аҙыҡ менән ғәләм тулды,
Үтеп китте, ете йыл тарлыҡ булды,
Ҡайғырып: «Иген икмәк»,— тиер имде.

Ете йыл күктән ямғыр бер яуманы,
Ҡоро ерҙә үлән дә үҫә алманы,
Бер генә лә аҫыл елдәр ҙә иҫмәне,
Бик тә ҡаты ҡоролоҡтар килер имде.

Ғәзиз Йософ ул шәһәргә хәбәр бирҙе,
Мысыр әһеле бөтәһе йыйылып килде,
Алтын-көмөш биреп, ашлыҡ һатып алды,
Ҡыҙыл алтын тәңкә тотоп имде.

Икенсе йыл бирҙеләр ат-ҡасырҙарын,
Өсөнсө йыл — атлас, ебәк тауарҙарын,
Дүртенсе йыл — бөтә йорт-йыһаздарын,
Бишенсе йыл ул-ҡыҙҙарын әирер имде.

Ҡайһылары ҡол булдылар алтынсы йыл,
Һәм Йософто һатҡандар ҙа — уныһын бел —
Уғыл-ҡыҙҙары менән булдылар Йософҡа
ҡол,
Шәһәр халҡы барыһы ҡол булыр имде.

Халиҡ Ябраил аша сәләм ебәрҙе,
«Йә, Йософ, ризалыҡ менән шөкөр ҡыл,
Мысыр халҡы барыһы булды һиңә ҡол,
Һине һатҡандар ҙа ҡол булды имде».

Тарлыҡ менән шулай алты йыл да үтеп
китте,
Амбарҙарҙа ашлыҡ-ниғмәт тамам бөттө,
Йософ нәби был хәлдәрҙән уйға батты,
«Йә, илаһым, ярҙам һинән»,— тиер имде.

Шул сағында Ябраил тағы килде,
Йософҡа халиҡ әмерен еткерҙе,
Әйтер: «Хәҙер бына йөҙөңдө белдер,
Минең ҡөҙрәтемде, зинһар, күргел имде».

Йософ нәби шәһәргә хәбәр ебәрҙе,
«Иртә менән майҙанға сығығыҙ»,— тине,
«Минең күркәм йөҙөмә бағығыҙ,— тине,
Баҡҡан кешенең асығыуы бөтөр имде».

Оло-кесе, ярлы-бай — барыһы килде,
Һәм Йософтоң йөҙөнә ҡарап текәлде,
Ашау-эсеү ҡайғыһы онотолдо,
Матурлығын күреп туйып булмаҫ имде.

Айға бер көн ул майҙанға сығыр инде,
Күркәм йөҙөнән япмаһын алыр ине,
Оло-кесе, бай вә фәҡир бағыр ине,
Шунан бер ай ашамай торорҙар имде.

* * *

Ябраил хәҙрәт бер көн тағы ла килде,
Йософҡа ул хаҡтың сәләмен еткерҙе,
«Һарай әһелдәре менән сыҡ сәхрәгә,
Йә, Йософ, хоҙай әмерен үтә имде.

Шикләнмәйсә, хәҡиҡәткә һин ышанғыл,
Тап булған тәүге кешене алып ҡалғыл,
Үҙеңә һин уны вәзир итеп ҡуйғыл,
Халиҡ әмере шулай булыр, бел имде».

Йософтоң бер шәп бәйге аты бар ине,
Ул аттың шундай ғәҙәте лә бар ине:
Өҫтөнә эйәр һалыу менән кешнәр ине,
Мысыр халҡы барыһы ла ишетер имде.

Ҡолдарына ат килтерергә бойорҙо,
Аты кешнәп, бөтә ғәскәре йыйылды,
Һәммәһе ғәзиз Йософ әмерен тыңланы,
Мысыр халҡы ла ҡарарға килер имде.

Оло-кесеһе, байы-ярлыһы килде,
Бәктәр, хандар, бөтә шаһтар хеҙмәт ҡылды,
Мәғриб батшаһы, мәшриҡ әһеле килде,
Шаһ менән тамашаға сығырҙар имде.

Ике йөҙ мең ғәскәр килә уң яғынан,
Йәнә ике йөҙ мең килә һул яғынан,
Ике йөҙ мең ғәскәре килә алдынан,
Тағы шул тиклем артынан килер имде.

Алтын-көмөш баулы әләм күтәрҙе,
Артынан йәнә йөҙ мең кеше эйәрҙе,
Ике йөҙ мең хеҙмәтсеһе ҡылыс тотҡан,
Ошолайтып ул сайранға сығыр имде.

Солтанды бер күргәндәр ҙә таң ҡалдылар,
Һәммәһе: ярлы-байы — аптырандылар,
Ғәйрәтенән дошмандары тетрәнделәр,
Быны ишеткәндәр хайран ҡалыр имде.

Ғәзиз Йософ ғәскәр башында бара ине,
Бер юлсыны осратты, уны күрҙе,
Ул бахырҙың туны шундай иҫке ине,
«Миңә тиң түгел,— тип Йософ уйлар имде.—

Бөгөн үҙем Мысыр батшаһы булған хәлдә,
Халиҡ биргән дәүләт минең ҡулда,
Уны вәзир итеп тәғәйенләгән хәлдә,
Миңә бер ҙә лайыҡ була алмаҫ имде».

Шул уҡ сәғәттә Ябраил етте килеп,
Йософҡа сәләм ебәргән бөйөк халиҡ:

«Хәтереңдән был уйҙы сығар тиҙ үк,
Быңдай уйлау һиңә лайыҡ түгел имде.

Зөләйха һине боҙоҡҡа тартҡанын да,
Һиңә ҡарата мәкере артҡанын да,
Ҡасҡанында итәгеңде йыртҡанын да —
Барыһын да, Йософ, иҫеңә төшөр имде.

Ул ваҡытта был бер айлыҡ уғлан ине,
Шул хәлдәрҙе бишектән күргән ине,
Һинең өсөн таныҡлыҡ та биргән ине,—
Ни сәбәптән һиңә лайыҡ түгел имде?»

Быларҙы Йософ иҫенә төшөрҙө —
Алып килде, затлы кейемдәр кейҙерҙе,
Үҙенә вәзир хеҙмәтенә ҡуйҙырҙы,
Теге меҫкен ихлас мөъмин булыр имде.

Зөләйханың Йософҡа ғишҡын аңлатыуы, бәхетле ғүмер кисереүҙәре

Бала саҡтан Йософ сәүче бер төш күрҙе,
(Уны алдан һеҙгә һөйләп биргән инек).
Һуңынан бик күп ҡайғы-хәсрәт күрҙе,
Төрлө-төрлө михнәттәргә төштө инде.

Унан ғына хоҙайҙан рәхәттәр килде,
Ябраил аша сәләмдәрен ебәрҙе:
«Йә, Йософ, был михнәттәрең ниҙән инде —
Хәлил һиңә мәғлүм итә, бел һин имде.

Һис берәүҙе шәфҡәтеңдән мәхрүм итмә,
Яфаланғандарҙы тар ҡойоға төкмә,
Яла яғып, бәлә уттарына илтмә,
Тотҡондарға миһырбанлы булһаң имде.

Михнәт бөттө, мәүлә һиңә рәхәт бирҙе,
Өҫтәүенә сикһеҙ оло мөлкәт бирҙе,
Батшалыҡ ҡылырға һиңә форсат бирҙе,
Аманат: яҙыҡ эштән һаҡлан имде».

Йософ нәбигә ысынлап рәхәт килде,
Мысырҙа хөрмәтле олуғ батша булды,
Изге уға бөтә мөлкәтте лә бирҙе,
Бар эште яҡшылыҡ менән эшләр имде.

Ай тулып, һәр яңыһы булғанында,
Ғәскәр йыйылып бергә-бергә килгәнендә,
Атҡа менеп Йософ сайранға сыҡҡанда,
Һигеҙ мең кеше оҙата барыр имде.

Ҡөҙрәте менән хаҡ уны итте барлы,
Хөкөмө ғәҙел, аҡылы теүәл, үҙе ғәрле,
Дине бөтөн, ғилеме тамам, йөҙө нурлы,
Йөҙөн күргән йәнен фиҙа итер имде.

Зөләйха зәғифләнде, күҙе күрмәҫ,
Ашау-эсеү кейенеүгә күңел һалмаҫ,
Ныҡ ҡартайҙы, Йософ уны күреп белмәҫ,
Ә Йософто ул һис тә онотмаҫ имде.

Йософ йөрөгән юлдарҙан китмәҫ булды,
Бар ғүмерен бағышларға ниәт ҡылды,

Бисара Зөләйхаға бары шул ҡалды,
Ғишыҡлығы уның һаман артыр имде.

Шулай итеп, сираттағы ай тулғанда,
Аты кешнәп, ғәскәр тағы йыйылғанда,
Ғәзиз Йософ сәхрәләргә йыйынғанда,
Зөләйха юлында илап торор имде.

Зөләйханың былдай хәлен Йософ белмәҫ,
Зирәк Йософ Зөләйхаға яҡын килмәҫ,
Илағаны ҡолағына ишетелмәҫ,
Барабан, борғо тауышы ҡаплар имде.

Зөләйха хәсрәт йотоп кирегә китер,
Ҡайғы-хәсрәт уттары бәғерен өтәр;
Илай-илай Йософ эргәһенән үтер,
Шулай ҙа ҡауышыу өмөтөн өҙмәҫ имде.

Зөләйха оҙаҡ көндәр шулай йөрөнө,
Тамам хәлдән тайҙы, башы миңрәүләнде,
Үҙе табынған сәнамға үпкәләне,
Мәнфәғәте юҡ икәнен белде имде:

«Ғәзиз инем — тол ҡалдым, ғәрипләндем,
«Сәнам» тип ялбарыуымды ишетмәнең,
Йософ ғишҡы сәбәбенән михнәтләндем,
Һинән бер ярҙам юҡ һаман, белдем имде.

Мысырҙа бик хөрмәтле ҡатын инем,
Ғәләмдәргә етәкселек ҡыла инем,
Унан һине тәңрем тип белә инем,
Һис ҡасан да рәхмәтең булманы имде.

Ошо Йософ минең ҡолом булыр ине,
Илаһына гибәҙәттәр ҡылыр ине,
Хоҙайы хеҙмәтенә буйһонор ине,
Хоҙай уға мөлкәт, ғиҙҙәт бирер имде».

Зөләйханың сәнамдан күңеле ҡайтты,
Мөъмин булып, сәнамдан үҙе баш тартты,
Сәнамды һуҡҡылап ваҡ-ваҡ киҫәктәргә
ватты,
Киҫәктәрен баҙарҙа ул һатыр имде.

Тағы ла ай тулып, яңыһы тыуҙы,
Йософ йәнә сайранға атын ҡыуҙы,
Зөләйха ҡысҡырып уға тауыш бирҙе:
«Йә, Йософ, миңә бер генә күҙ һал имде».

Халиҡ шул саҡ Зөләйхаға ярҙам итте:
Ниһәйәт, тауышын Йософ та ишетте,
Ишетеп, Йософ атынын теҙгенен тартты,
Күҙе күрмәй, Зөләйха баҫып торор имде.

Ул арала Йософ яҡынлашты,
Яҡынлашты, хәл-әхүәлдәрен һорашты,
«Кемһең һин, ни кәрәк һиңә? — тип белеште,
Әйт теүәлләп, хәжәтеңде үтәйем имде».

Зөләйха әйтер: «Эй йыһандар шаһы,
Хәлем зәгиф, күҙем күрмәй — бел һин асыҡ,
Мысыр батшаһы ефете — Зөләйха ҡарсыҡ,
Бына хәҙер ошо хәлгә төштөм имде.

Иҫеңдәме, һине һатып алған инем,
Бөтә малым һиңә фиҙа ҡылған инем,
Һинең ғишҡыңдан мин хайран ҡалған
инем —
Бына бөгөн ни хәлгә төштөм имде!

Ҡулдарымдан китте инде аш-һыу, ниғмәт,
Һис ҡалманы, юҡҡа сыҡты бар мал-мөлкәт,
Әммә ләкин кәмемәне ғишҡым-хәсрәт,
Бер туҡтауһыҙ яндыра, арта имде.

Иҡрар итеп инандым мин тәңрегә,
Һәм инандым һин — Йософ пәйғәмбәргә,
Һис шиктәрем ҡалманы мөъминдәргә,
Әлхәмделилла, мөъминә булдым имде».

Йософ Зөләйханы күреп, бик йәлләне,
Уның ғишҡы-хәсрәтенә ғәжәпләнде,
Әйткәненә ысынлап ышанманы,
Һынамаҡ өсөн ҡабатлап һорар имде:

«Йә, Зөләйха, ҡайҙа һинең һанһыҙ малың,
Зифа буйың, оҙон сәсең, нескә билең?
Тулған айҙай балҡыр ине матурлығың —
Нисек итеп ошо хәлгә төштөң имде?»

Зөләйха әйтер: «Матурлығымды, малымды бирҙем,
Һинең өсөн бөтәһен дә фиҙа ҡылдым,
Бәхетемдән, тәхетемдән мин төңөлдөм,
Һинең ғишҡың мине әсир итте имде».

Йософ әйтер: «Әгәр ҙә ысынлап ғашиҡ булһаң,
Ғашиҡлыҡта тоғролоҡто һаҡлай алһаң,
Ғашиҡлыҡҡа ысынлап дәғүә ҡылһаң,
Был дәғүәңә берәй дәлил кәрәк имде».

Зөләйха әйтер: «Әйҙә, яҡыныраҡ кил,
Рәхим итеп, ҡамсыңды, Йософ, миңә бир,
Ғашиҡ булһам, ул хәҙер һиңә белдерер,
Күрһәтмәһә, был дәғүәм урынһыҙ имде».

Йософ уға ҡамсыһын урап тотторҙо,
Ҡатын ҡамсыға бер өрөп кире бирҙе,
Ҡамсыға ут тоҡанмышын Йософ күрҙе,
Уты Йософтоң ҡулын көйҙөрөр имде.

Ҡамсыны атып ебәрҙе Йософ ситдыҡ,
Зөләйханың ғишҡын белде ул ап-асыҡ,
Тоғролоғон күрҙе, күңелдә ҡалманы шик,
Ғәжәпләнеп, атын кире борор имде.

Зөләйха әйтер: «Йә, Йософ, ышандыңмы,
Ҡамсы ниҙән ҡабыныуын аңланыңмы?
Әллә ҡулың янғанын да тоймаңыңмы?
Ҡырҡ йыл ул ут мине көйҙөрә имде».

Йософ нәби был ғибрәткә ғәжәпләнде,
Зөләйхаға нәсихәттәр, өгөт бирҙе:
«Һин өмөтлән, көткән вәғәҙә көнө килде,
Михнәт үтте, рәхәт килде, аңла имде».

Шул мәлдә Ябраил тағы осоп килде,
Хаҡ сәләмен Йософҡа ул еткерҙе,
Ә Зөләйха уғыл-ҡыҙҙан өмөт өҙҙө,
Хаҡҡа илап, зар-интизар ҡылыр имде.

Ябраил әйтер: «Мәүлә сәләм ебәрҙе,
Хәҡиҡәт, һиңә ул ебәрҙе мине,

Зөләйхаға никах ҡылып, алһын тине,
Зөләйха — ҡатын, һин — батша булһын
имде».

Ябраилдан Йософ нәби быны белде,
Зөләйха торған урынға кире барҙы,
Быларҙы һөйләп, уны шатландырҙы,
«Йә, Зөләйха, рәхәт-һөйөнөс килер имде».

Быны ишетеп Зөләйха ҡайғыға ҡалды:
«Эй хоҙайым, үҙең беләһең минең хәлде,
Матурлығымдан, малымдан күптән яҙҙым,
Үҙем ҡарт, өҫтәүенә ике күҙем күрмәҫ имде.

Мәүләмдән тәҡдиремә әмер булһа,
Күҙҙәремдең нурҙары ла кире килһә,
Матурлығым да Йософҡа лайыҡ булһа,
Мәүләмдән генә ярҙамды көтәм имде».

Шул сәғәт Ябраил ҡабаттан килде,
Ҡанаты менән һыйпаны, доға ҡылды —
Зөләйханың күҙе асылды, йәп-йәш булды,
Йөҙө тулған ай шикелле балҡыр имде.

Йософ нәби шунда оло мәжлес йыйҙы,
Әмер биреп, Зөләйхаға никах ҡылды,

Бәктәр, күп ҡунаҡтар һарайға йыйылды,
Бик күп ҡыуаныс-шатлыҡтар булыр имде.

Унан һуң икеһе генә аулаҡ ҡалды,
Йософ Зөләйханың саф икәнен белде,
Зөләйханың ҡулын тотоп ул һораны:
«Халиҡ нисек минең өсөн һаҡлар имде?»

Зөләйха Йософҡа ыңғай хәбәр бирҙе,
«Халиҡ, ысын, һинең өсөн һаҡлар ине,
Миңә оҡшаш пәрей ҡыҙы килә ине,
Ҡәнзәфәр уны мин тип һөйөр имде».

Йософ әйтер: «Хәтерләйһеңме ул көндө?
Яман эшкә өндәгәйнең бит һин мине.
Алла һаҡлаһын, ҡылған булһаҡ беҙ уны,
Был моратҡа бөгөн етмәҫ инек имде».

Зөләйха әйтер: «Әйе, Йософ, шулай инде,
Битемә бәрмә инде һин ғәйебемде,
Ҡөҙрәте менән һаҡланы хоҙай мине,
Бәләнән һине, мине һаҡланы имде.

Тулған айға оҡшай ине һинең йөҙөң
Һөйләһәң, тыңламаҡҡа татлы һүҙең,
Халиҡ һиңә бүләк иткән матурлығың —
Һине күргәс, кемдең сабыры ҡалыр имде».

Зөләйха әйтер: «Рәхмәт уға, һине бирҙе,
Бар теләгем, моратым да ҡабул булды,
Йөҙөм күрке һәм дәүләтем кире бирҙе,
Рәхмәт-шөкөр ул мәүләгә ҡылам имде».

Унан аҙаҡ хаҡ тәҡдире шулай булды,
Ошо икәүҙең ғүмере бергә уҙҙы,
Ун ике ул мәүләнең бүләге булды,
Олоһона Мөҫәлим тиерҙәр имде.

Ағаларының Мысырға килеүе, Йософтоң Шәмғунды алып ҡалыуы, Ибне Йәминде килтерергә шарт ҡуйыуы

Ҡәнған илендә ҡаты ҡоролоҡ булды,
Яҡуп сәүче уландарына бойорҙо,
Әйтер: «Беҙгә ҡытлыҡ бик ауыр булды,
Ашлыҡ алырға Мысырға барың имде.

Илебеҙҙә беҙҙең хәйер һис ҡалманы,
Елкәбеҙҙән хәйерле эш һис килмәне,
Ҡытлыҡ беҙҙе аптыратты, хуш килмәне,
Йә, балалар, Мысырға барығыҙ имде!

Мысырҙа һатлыҡ ашлыҡтары бар икән,
Батшаһы — мөъмин, дине лә дөрөҫ икән,
Алтын юҡ, һатыулашығыҙ йөк-мал менән,
Ул ғәзизгә беҙҙән сәләм әйтегеҙ имде».

Ун ҡәрҙәш тә дөйә менеп юлға сыҡты,
Уныһы ла юлланырға мәжбүр булды,
Ибне Йәмин генә бармай өйҙә ҡалды,
Ҡәнғандан Мысырға ҡарай барыр имде.

Юлда бер каруан менән осраштылар,
Асыл-нәҫел бер-беренән һораштылар,
Исмәғил нәҫеленән икән — белештеләр,
«Исхаҡ нәҫеленәнбеҙ»,— тип әйтерҙәр имде.

Яҡуп сәүче хәлдәрен улар һораны,
«Меҫкен Йософһоҙ ни эшләй Яҡуп?— тине,
Ә Йәһүҙә ҡыҫҡа ғына яуап бирҙе,
«Яҡуптың хәле насар»,— тиер имде.

Үҙҙәре тегеләрҙән хәбәр һорашты,
Мысырҙан килеүселәр менән һөйләште,
Ашлыҡ хаҡы күпме икәнен белеште,
Хушлашып, Мысырға ҡуҙғалдылар имде.

Хаҡ тәғәлә Ябраилға тағы бойорҙо,
Йософҡа ҡунаҡтар килерен белдерҙе,
Ағалары һаман да юлда ине,
Ун өс көндән геңә Мысырға етер имде.

Ғәзиз Йософ Ябраилдан хәбәр алды,
Ҡәрҙәштәре килеүенә бик ҡыуанды,

Хоҙайына шөкөр-рәхмәттәр яуҙырҙы,
Килеп етеүҙәрен көн-төн көтөр имде.

Мысырға ҡәрҙәштәре килеп еткәс,
Ябраил был турала хәбәр иткәс,
Ағаларын йыраҡтан күреп таныгас,
Уфтаныл, тәхеттән ауып төшөр имде.

Бер аҙҙан Йософтоң иҫе кире ҡайтты,
Вәзире был ҡыланышҡа хайран ҡалды,
Әйтер: «Йә шаһ, ни хәлдәр, һиңә
ни булды?—
Аҡылың шашып, һуштан яҙып яттың имде».

Йософ нәби вәзиренә һорау бирҙе:
«Ҡайҙан килгәндәр улар — беләһеңме?»
Вәзир әйтте: «Килгәненә биш көн уҙҙы,
Юлсы улар, йомоштары барҙыр имде».

Йософ әйтер: «Ул юлсылар ҡайҙан килгән,
Белешегеҙ, нindәй йомоштары төшкән?»
Вәзир әйтер: «Ул меҫкендәр бында килгән,
Ашлыҡ өсөн Ҡәнғандан килгәндәр имде».

Йософ әйтер: «Бер һарайҙы әҙерләп ҡуй,
Эсенә тултырығыҙ төрлө ниғмәт-һый,

Шул уҡ сәғәт тегеләрҙе килтереп ҡуй,
Уларҙы үҙең хеҙмәтләндер имде».

Вәзир ул юлсыларҙы табып алдырҙы,
Төрлө ниғмәт, тәмле тәғәмдәр ҡуйҙырҙы,
Алдарында аяғүрә баҫып торҙо,
Түбәнселек менән хөрмәт ҡылыр имде.

Тегеләр ошондай һый-хөрмәт ашағас,
Өҫтәүенә, вәзирҙән ҙур хөрмәт күргәс,
Ололоҡлап һәм ҡәҙерләп ҡабул иткәс,
Ағалары ғәжәпкә ҡалырҙар имде.

Аптырашып, үҙ-ара һөйләшә улар:
«Батша беҙҙән бик күп алтын көтә, буғай,
Шуның өсөн дә ул беҙҙе ололоҡлай,
Алтыныбыҙ юҡлығын белмәйҙер имде».

Шәмғун әйтер: «Атабыҙҙы ул беләлер,
Тап уның өсөн беҙгә хөрмәт ҡылалыр,
Яҡуп — рәсүл икәнлегенә инаналыр?—
Шуға күрә беҙҙе ололайҙыр имде».

«Сәбәбе шул,— тип әйтер Йәһүҙә унан,—
Барыбыҙ ҙа фәҡирерәк башҡаларҙан,
Батша беҙҙең хәлебеҙҙе асыҡ күргән,
Шуға ла мәрхәмәтен күрһәтер имде».

Рауил әйтер: «Был шаһ — ғәҙел, һүҙ юҡ
бүтән,
Беҙҙең зәғиф хәлебеҙҙе күҙе күргән,
Мөшкөл хәлебеҙҙе тойоп, ул йәлләгән,
Ғәҙел кеше ғәриптәрҙе һөйөр имде».

Йософ эстән генә һығылып тыңланы,
Ҡәрҙәштәренең барыһын да таныны,
Шәмғун менән Йәһүҙәне айырманы,
Ябраил ғына килеп асыҡлар имде.

Унан Йософ бойорҙо Мөғәлименә,
«Һыу килтереп ҡой минең һауытыма,
Илтерһең шунан теге меҫкендәргә,
Бөтәһенә аяҡсы булырһың имде.

Һыу эсереп, һәммәһенә лә хеҙмәт ит,
Аманат: ағаларға күрһәт хөрмәт,
Ҡайҙан, ниңә килгәндәрен бел, әйт,
Кемлегеңде һораһалар, өндәшмә имде».

Мөғәлим һауыттарға һыу тултырҙы,
Ҡунаҡтарҙы ҡарарға әҙер торҙо,
Алдарында аяғүрә баҫып торҙо,
Ҡулдарына туҫтаҡтар тотторҙо имде.

7 Заказ 554-

Һәр береће һыу теләһә, ҡойоп бирҙе,
Хөрмәтләүҙе үҙе өсөн ҙур дәрәжә күрҙе,
Хөрмәт итеп эсһәләр, тағы тултырып ҡуйҙы,
Ошолай ҡәҙер-хөрмәт күрһәтер имде.

«Аҡылы камил, теле йомшаҡ, мөрәүәтле,
Күңеле йомшаҡ, йөҙө яҡты, үҙе күркле,
Әйткәне — рас, һүҙе тапҡыр, теле татлы,
Был Йософҡа оҡшаған»,— тиҙәр имде.

Һорашалар: «Әй егет, йөҙөң бик нурлы,
Матурлығың хуш, мөрәүәтле, үҙең ғәрле,
Беҙгә яҡшылыҡ күрһәтәһең күп төрлө,
Кем һин, кемдең улы һин?» — тиерҙәр имде.

Мөсәлимдең уларға яуабы әҙер:
«Әйткәнегеҙ ғибранисә[23] нисек булыр?
Мине һеҙгә хеҙмәт итергә ҡуйҙылар,
Ни һөйләйһегеҙ һуң?— тип яуаплар имде.—

Мысыр шаһы һеҙҙе бигерәк тә һөйә,
Йөҙөгөҙҙө күрмәһә, хәсрәтләнә,
Һеҙҙең менән танышыуға өмөтләнә,
Мине һеҙгә хеҙмәткә бирҙе имде.

Һеҙгә һәр ваҡыт хеҙмәт итәсәкмен,
Киткәнсе эргәгеҙҙә буласаҡмын,

Үҙемде лә дәрәжәле тоясаҡмын,
Һеҙҙе күреү миңә рәхәт була имде».

Улар күрҙе Мысыр шаһы яҡшылығын,
Ҡәҙерләп, хөрмәт итеп ятраҡанын,
Һәр беренә бер икмәк биргәнлеген —
Күмәкләшеп ғәжәпкә ҡалырҙар имде.

«Был батша бигерәк йомарт, тиештеләр,
Аш-һыуға мул икән, тип һөйләштеләр,
Ашлыҡтың хаҡы күпме?» — тип
һораштылар,
«Бер йөк ашлыҡ мең ике йөҙ алтын имде».

Унан Йософ биҙәттерҙе һарай-тәхетен,
Бөтәһен йыйыштыртты, килтереп шартын,
Ҡол-ҡарауашына ҡушты, әйтеп ваҡытын,
«Ҡәнғандар килһен!» — тип бойорор имде.

Ул арала өс көн үтеп киткән ине,
Тегеләр Мөҫәлимгә өйрәнгән ине.
Барыһына аҡ атлас тундар биргәйне,
Дүртенсе көн һарайға барырҙар имде.

Һарай эсенә барып инеүҙәре менән,
Йософтоң ғәйрәтен күреүҙәре менән,

Солтанатын, көсөн белеүҙәре менән,
Уныһы ла, баш ороп, сәждә ҡылыр имде.

Йософ әйтер: «Ҡалҡытығыҙ башығыҙҙы,
Ултырығыҙ һәм йыйығыҙ аҡылығыҙҙы,
Һөйләп ебәрегеҙ миңә хәлегеҙҙе,
Ни хәжәт менән килдегеҙ, әйтең имде».

Шунан тегеләр сәждәнән баш ҡалҡытты,
Һәммәһе күҙен асты, аҡылын йыйҙы,
Уныһы ла ҡалҡынып үрә торҙо,
Тәхет эргәһендә ҡурҡынып торор имде.

Йософ шунда ағаларын таныны,
Һәр береһенә берәм-берәм ҡараны,
Пәрҙә аҫтында һиҙҙермәйсә иланы,
Ә улар Йософто һис белмәҫтәр имде.

Йософ бойорҙо — ун һандыҡ килтерҙеләр,
Рөхсәт бирҙе, ун ҡәрҙәше ултырҙылар,
Ҡурҡыу, борсолоу, билдәһеҙлек кисерҙеләр,
«Ниндәй аяныс, үкенес»,— тиҙәр имде.

Йософ һорар былардан: «Һеҙ кемдәрһегеҙ?
Ҡайһы илдән килдегеҙ, ни теләйһегеҙ?
Ысынлап та, бер туған ҡәрҙәштәрһегеҙ?
Атағыҙ кем һуң һеҙҙең?» — тип һорар имде.

Улар әйтер: «Беҙ Ҡәнғандан килгәнбеҙ,
Дәрәжәле Исхаҡ сәүче — беҙҙең бабабыҙ,
Хәҡиҡәт: ун ике бер туғандарбыҙ,
Атабыҙҙы Яҡуп нәби тиҙәр имде.

Берәүебеҙ өйҙә ҡалды, килә алманы,
Иң бәләкәйебеҙҙе бүре ашаны,
Атабыҙ уны бигерәк һөйә ине,
Шул хәсрәттән ике күҙе күрмәҫ имде».

Йософ әйтер: «Ололар, ни һөйләйһегеҙ,
Һеҙ әйтәгеҙ — атабыҙ нәби, тиһегеҙ,
Кесебеҙҙе артығыраҡ һөйә тиһегеҙ,
Пәйғәмбәргә улай эшләү яҙыҡ имде».

Улар әйтер: «Эйе, ғәзиз, ишет беҙҙән,
Күрһәң ине кесебеҙҙе бер күҙ менән,
Һин дә уны һөйәр инең бар күңелдән —
Күргәнең булмағас, аңламаҫһың имде.

Беҙ ҙә уны шундай итеп һөйәр инек,
Әҙ генә күрмәһәк тә һағыныр инек,
Бер ялған төш күргән, аҙаҡ шуны белдек,
Атабыҙ изгегә юрай икән имде».

Йософ әйтер: «Ниндәйерәк төш күргән һуң,
Атағыҙ ул төштө нисек юраған һуң?»

Улар әйтер: «Атабыҙ, тыңлағандан һуң,
Мысыр батшаһы булаһың, тигән имде.

Ул төшөн беҙгә һуңынан һөйләмәне,
Уның төшөн атабыҙ ғына юраны,
«Мысыр батшаһы булыр» тип ололаны,
Шуға ла уны беҙ өнәмәнек имде».

Йософ әйтер: «Ул төш улай булмағанмы,
Шулай юрау әллә тура килмәгәнме,
Энегеҙ Мысыр батшаһы булмағанмы,
Хәлдәрен уның беләһегеҙме имде?»

Улар әйтер: «Ғәзиз, ул уғлан ҡайҙа булһын?
Хәҡиҡәт, яуыз бүре ашаны бит үҙен,
Ожмахталыр инде күптән йәне уның,
Был донъянан мәңгелеккә үтте имде.

Бына инде, ғәзиз, хәлебеҙҙе белдең,
Атайыбыҙ һиңә ебәрҙе күп сәләм,
Тамам йонсотто ҡоролоҡ, шундай бөлдөк,
Һеҙҙән ашлыҡ һорарға килдек имде.

Мохтаж булып торабыҙ беҙ алдығыҙҙа,
Күп түгелдер алып килгән малыбыҙ ҙа,
Ярҙам, изгелек көтәбеҙ барыбыҙ ҙа,—
Яҡшылығың бөтә ғәләмгә мәшһүр имде».

Йософ әйтер: «Һүҙҙәрегеҙ ҡабул булһын,
Арағыҙҙан берәйегеҙ ҡалып торһон,
Икенсе мәртәбә килергә сәбәп булһын,—
Ибне Йәмин һеҙҙең менән килһен имде.

Әгәр һеҙҙең тарафтан тоғролоҡ булһа,
Ибне Йәмин һеҙҙең менән килер булһа,
Атағыҙ юл ебәрергә риза булһа,
Хәҙер бушлай ашлыҡ тейәтәмен имде.

Ашлыҡ бирәм, төрлө-төрлө ниғмәт бирәм,
Бөтәгеҙгә лә аҫыл кейем кейҙертәм,
Башҡа төрлө бүләктәр ҙә һеҙгә бирәм,
Атағыҙға ла бүләк ебәрәм имде».

Ун ҡәрҙәше был тәҡдимде ҡабул ҡылды,
Шәмғун Мысырҙа ҡалырға риза булды,
Йософ йөк тейәтергә бойорҙо,
Әйберҙәрҙе йөк эсенә ҡуйыр имде.

Бәс, уларҙы күндерҙе Йософ ситдыҡ,
Яҡшылап әшләп тейәтте тағы ризыҡ,
«Атағыҙға минән сәләм еткерегеҙ күп,
Ә үҙегеҙ кире килерһегеҙ имде.

Хәҡиҡәт, мин барығыҙҙы ла һөйәмен,
Икенсе ҡат күрергә бик теләймен,

Әйләнеп килеүегеҙҙе мин көтәмен,
Һеҙҙе шулай һөйәмен»,— тиер имде.

Улар Мысырҙан сығып барғанда ла,
Ял итергә туҡтаған урында ла,
Кемдер берәү юлдарында осраһа ла,
Уларҙы ҙурлап, ололап торорҙар имде.

Улар әйтер: «Был ерҙән гел үтер инек,
Ошо урында туҡтап ял итер инек,
Ҡәҙер-хөрмәтте һис тә күрмәй инек,
Берәй хикмәт барҙыр бында»,— тиҙәр имде.

Улар ашығып Мысырҙан ҡайтыр ине,
Йософ еҫе уларға эйәрә килде,
Арттарынан иблес-мәлғүн ҡыуа ине:
Йософ еҫен бөтөрөргә уйлай имде.

* * *

Уландары Ҡәнғанға ҡайтып та керҙе,
Күреү менән Яҡуп сәүче һушын юйҙы,
Йәш аралаш ҡапыл ғына көлөп ҡуйҙы,
Унан тағы иҫтән яҙып ятыр имде.

Уландары Яҡуп менән күрештеләр,
Көлөүенең сәбәбен дә һораштылар,

«Әйтсе, баба, ниңә көлдөң? — тиештеләр,
Ниңә иҫһеҙ булып яттың?» — тиҙәр имде.

Яҡуп әйтер: «Һүҙегеҙҙе мин төшөндөм,
Шул сәбәптән шатландым да көлдөм,
Арағыҙҙа берәү юҡ икәнен белдем,
Шуға тағы һушымды юғалттым имде.

Мысыр хужаһы нисек һуң ашлыҡ бирҙе,
Белдегеҙме, ҡайһы диндә тотор үҙе?»
Улар баҫып Яҡупҡа яуап бирҙе:
«Ул һеҙгә ҙур изгелек күрһәтте имде.

Асыҡланыҡ — уның дине саф мосолман,
Беҙҙе ул ныҡ ҙурланы, ҡәҙерләне һаман,
Ҡыҙыҡһындырҙы батшаны Ибне Йәмин,
Шәмғун унда ҡалды инде», — тиҙәр имде.

Ишеткәс тә Яҡуп ҡысҡырып ебәрҙе:
«Нишләп ҡалдырҙығыҙ һуң унда
Шәмғунды?
Ниңә ебәрәйем мин Ибне Йәминде?
Бер алданып, Йософһоҙ ҡалдым бит имде!»

Улландары Яҡупҡа яуап бирҙе:
«Ул ғәзиз тағы бик ныҡ һорашты һеҙҙе,

Һинең өсөн бик иланы, янып-көйҙө,
Күп итеп сәләм ебәрҙе имде».

Аҙаҡ Яҡуп был тәкдимгә риза булды,
Улдарының барыһынан ант бирҙерҙе,
Ахыр Ибне Йәминде ебәрергә булды,
Һәр береһе ышандырып һүҙен бирҙе.

Астылар улар аҙаҡ тоҡтарын,
Ҡутарҙылар ҙа тейәлгән йөктәрен,
Ышандырҙылар күмәкләп аталарын,
«Үҙебеҙҙең байлығыбыҙ!» — тиҙәр имде.

Яҡуп нәби уларға рөхсәт бирҙе,
Ибне Йәминде ҡулдарына тапшырҙы,
Ун ҡәрҙәш хушлашып юлға ҡуҙғалды,
Батша хеҙмәтенә тип барырҙар имде.

Яҡуп әйтер: «Унда барып етеүегеҙ менән,
Үҙегеҙҙе һаҡлағыҙ яман телдән, күҙҙән,
Бөтәгеҙ ҙә бер ҡапҡанан йөрөмәгеҙ,
Икешәрләп кенә үтерһегеҙ имде».

Ағаларының йәнә килеүе, Ибне Йәмингә Йософ үҙен танытыуы, бур итеп алып ҡалыуы

Угландары Мысырға килеп тә етте,
Икешәр-икешәре ҡапҡанан үтте,
Ибне Йәмингә инергә сират етте,
Бер үҙе ни эшләргә лә белмәҫ имде.

Шам ҡапҡаһынан бер үҙе килеп керҙе,
Олоһонан-кеҫеһенән юл һораны,
Һис бер кем уның телен дә аңламаны,
Хайран булып, шунда илап торор имде.

Шунда килеп етте хаҡ илсеһе Ябраил,
Килтерҙе Йософҡа тағы хаҡ сәләмен.
Әйтте: «Килде бит ҡәрҙәшең Ибне Йәмин,
Ҡыуаныcты белдерергә килдем имде.

Иә, Иософ, тор имде, ҡаршыларға йыйын,
Иңдәреңә һал иң матур атлас кейем,
Һиҙҙермәйсә бер кемгә, дөйәгә мен,
Ҡәрҙәшеңде күрергә ҡабалан имде.

Ул Шам ҡапҡаһы эргәһендә торалыр,
Кемде күрһә лә өндәшә, ялбаралыр,
Бер кем белмәҫ ғәрәпсә, яуап бирәләр,
Бер яңғыҙы аптырап, илар имде».

Иософ нәби күрһәтелгән ергә китте,
Шамдан ингән ҡапҡа эргәһенә етте.
Ибне Йәмин белмәне ул икәнлекте,
Иософ, йөҙөн ҡаплап, һорау бирер имде.

Иософ әйтер: «Иә, ғәзизем, ни һорарһың,
Ҡайһы илдән килгәнһең, ҡайҙа бараһың?
Ниңә илап тораһың һуң, ни теләйһең?
Хәлдәреңде миңә һөйләп ебәр имде».

Һөйләп бирҙе: «Мин Ҡәнғандан килгән инем,
Мысыр шаһы хеҙмәтенә бара инем,
Шәһәргә ингәс, юлды белмәй тора инем,
Атам «Ибне Йәмин» тип йөрөтөр имде.

Ун ҡәрҙәш килеп еттек был ҡапҡаға,
Икешәр-икешәр инделәр һәр ҡапҡаға,

Иш етмәйенсә ҡалдым яңғыҙ ҡапҡала,
Ҡайғыларҙан шулай илап торам имде.

Тағы ла минең ҡарындашым бар ине,
Бер әсәнән тыуған инек уның менән,
Уны уйлап та ағалыр йәш күҙемдән,
Ни эшләргә белмәйенсә торам имде».

Әйтер: «Кем һуң үҙең шундай мөрәүәтле,
Бөтөргәндәй булдың күңелдән хәсрәтте,
Ғәрәпсә[60] хуш һүҙҙәр һөйләнең татлы,
Был телде нисек өйрәндең?» — тиер имде.

Йософ әйтер: «Мин Ҡәнғанда торған инем,
Бер ваҡытта шул ерҙәрҙе күргән инем,
Бәләкәй саҡта унда мин торған инем,
Ошо телде шул ваҡытта өйрәндем имде».

Ибне Йәмин: «Эй изгелекле йән,— тине,
Хәсрәт уттарына төштөм инде,— тине,
Йөҙөңдө күрергә теләгем бар,— тине,
Япмаң асып, йөҙөңдө бер күрһәт имде».

Йософ әйтте: «Был эште ҡыла алмайым,
Йөҙөмдән пәрҙәне ала алмайым,
Теләгеңде һис кенә үтәй алмайым,
Сабыр итеп торғол бер аҙ ваҡыт имде».

Унан Йософ уға өгөт-кәңәш бирҙе,
Үҙе ҡулы менән беләҙек тотторҙо,
Ул беләҙек саф ҡыҙыл алтын ине,
Ҡырҡ мең Мысыр аҡсаһына торор имде».

Быялалыр, тип уйланы Ибне Йәмин,
Ни эшләтергә белмәйенсә беләҙеген,
Йософ әйтте: «Кей беләгеңә бүләгем».
Үҙе эстән генә көлөп торор имде.

Ибне Йәмингә Йософ юл күрһәтте,
Икеһе бергә шәһәр яғына китте,
Ибне Йәмин ҡәрҙәштәрен ҡыуып етте,
Күмәкләшеп һарайға баралар имде.

Йософ әйтте: «Инде миңә рөхсәт ҡылғыл,
Ҡәрҙәштәрең эргәһенә барып торғо́л,
Уларҙан айырылмайса һарайға килгел,
Ҡайғырма, күңелең хуш булыр имде».

Ибне Йәминдең айырылғыһы һис килмәҫ,
Тегеләр янына барырға теләмәҫ,
Әйтер ки: «Айырылырға көсөм етмәҫ,
Һинең янда булыу миңә рәхәт имде».

Ҡайғыһынан күҙҙәренә йәштәр тулды,
Әйтер: «Һүҙҙәрең күңелемә татлы булды,

Бар булмышым менән һиңә әсир булдым,
Һинән башҡа бер кем кәрәк түгел имде.

Һинән башҡа бер кемде лә күҙем күрмәҫ,
Һинән башҡа күңелем һис тә тынғы белмәҫ,
Бер һүҙем бар, тик һорарға телем бармаҫ...
Төҫ-һының нәҡ Йософҡа оҡшар имде».

Йософ әйтер: «Мин үҙем дә ҡолмон,— тиер,
Мәүләм бар, уның хөкөмөн тотам,— тиер,
Аллам әмерен һындырырға ҡурҡам,— тиер,
Бойорғанын үтәргә кәрәк имде.

Бар, ҡәрҙәштәрең менән бергә-бергә бул,
Күңелеңде ас, хәсрәттәрҙән арынғыл,
Рәнйеү-ҡайғыларҙы ситкә ҡуй, шат бул,
Күңел йәрәхәте дауаһы булам имде».

Ибне Йәмин ҡәрҙәштәре янына килде,
Килеү менән күрешергә ҡулын бирҙе,
Ибне Йәмин шат икәнен улар күрҙе,
«Ниңә шатланаһың? — тип һорарҙар имде.—

Бер ваҡытта һинең шат булғаның юҡ,
Йософто ҡорт ашағандан һуң, көлгәнең юҡ,
Тешеңде күрһәтеп, бер йылмайғаның юҡ,
Бөгөн шатланаһың»,— тип әйтерҙәр имде.

Ибне Йәмин уларға тиҙ яуап бирҙе:
«Һеҙҙән мин бит айырылып ҡалған инем,
Шул ваҡытта бер дөйәле кеше килде,
Минең менән ғәрәпсә һөйләште имде.

Пәрҙә менән ҡапланғайны уның йөҙө,
Юлсыларға дуҫ та икән, мөрәүәтле,
Теле йомшаҡ, һүҙҙәре күңелгә ятышлы,
Уны тыңлау — йән рәхәте,— тиер имде.—

Һеҙҙең эргәгеҙгә тиклем ул килтерҙе,
Бер беләҙек бүләк итеп миңә бирҙе,
Уны күреп, күңелемә шатлыҡ тулды,
Ҡайғы-хәсрәттәрем онотолдо имде».

Йәһүҙә әйтер: «Ҡайҙа, беҙ ҙә күрәйек,
Беләҙеге ниндәй икән, беҙ беләйек,
Ҡәҙерен белеп, һинең өсөн һаҡлайыҡ»,—
Беләҙекте Йәһүҙәгә бирер имде.

Йәһүҙә алды, ҡараны, быяла, тине,
Беләгенә кейеп ҡараны, һыйманы,
Рауил Йәһүҙәнән һорап алалманы,
Ибне Йәмингә әйләнеп ҡайтыр имде.

Ибне Йәмин беләҙекте кире һондо,
Рауил ҡулына ҡат-ҡат кейеп ҡараны,

Бына ғәжәп: уға ла ярамаңы,
Кире Ибне Йәмин ҡулына кейелер имде.

Ҡәрҙәштәре берәм-берәм алып тотто,
Ҡайһылары кейеп ҡарарға маташты,
Һис береһенең ҡулына ла һыйманы,
Ибне Йәмингә генә ул таман имде.

* * *

Йософ бойорҙо: «Төҙөүселәр хәҙер килһен,
Бер ғәжәп күркәм бейек һарай төҙөһөн,
Һарайҙың оҙонлоғо ҡырҡ аршын булһын,
Бейеклеге лә ҡырҡ аршын булһын имде.

Яҡуп нәбиҙең һүрәтен төшөрһендәр,
Эргәһенә улдарын эшләһендәр,
Йософҡа ни ҡылғандарын күрһәтһендәр,
Барыһын да яҙып ҡуйһындар имде.

Алдатып атаһынан айырыуҙарын,
Сисендереп ҡойоға һалдырыуҙарын,
Хәҡиҡәт, үлтерергә йыйыныуҙарын —
Береһен ҡалдырмай төшөрһөндәр имде.

Ҡойонан сығарғас тағы килеүҙәрен,
«Ҡолобоҙ ул»,— тип алдашып әйтеүҙәрен,

Һатҡанда ла аҙ баһаға биреүҙәрен...
«Өс ғәйебе бар» тип тә яҙылһын имде».

Шунан Йософ нәби бик ҙур мәжлес йыйҙы,
Һарайына төрлө ниғмәттәр алдырҙы,
Ҡунаҡтарына төрлө аш-һыу ҡуйҙырҙы,
Ағаларын да ҡунаҡҡа әйтер имде.

Ҡәрҙәштәре һарайға килеп тә инде,
Иң тәүҙә яҙыуҙарҙы Рауил күрҙе,
Шыпырт ҡына бер-беренә мәғлүм ҡылды,
«Беҙҙең боҙоҡ эшебеҙ бит! — тиҙәр имде.—

Атабыҙҙан Йософто алыуыбыҙ ҙа,
Атабыҙҙы ҡайғыларға һалыуыбыҙ ҙа,
Күпме яфа Йософҡа ҡылыуыбыҙ ҙа
Батша һарайына төшөрөлгән имде».

Ун ҡәрҙәше лә ул яҙыуҙарҙы күрҙе,
Үҙҙәренең боҙоҡлоғона хайран ҡалды,
Гонаһ эштәренә ысынлап үкенде,
Ашау-эсеүҙәр ҡайғыһы китер имде.

Алдарына ҡуйылһа ла төрлө ниғмәт,
Йөҙҙәрендә үк сағылды ҡайғы-михнәт,
Барыһын солғап алды ҡаты хәсрәт,
Ауыҙҙарына ризыҡ та ҡапмаҫ имде.

Иософ тәржемәсене алдыртты;
«Һорасы, ниңә тәмләмәйҙәр ризыҡты,
Инеү менән илаштылар ни сәбәптән?»
Тәржемәсе уларҙан һорар имде.

Улар баҫып, тәржемәсегә яуап бирҙе:
«Беҙҙең бер ҡәрҙәшебеҙ булыр ине,
Уның йөҙө тап рәсемдәгесә ине,
Бүре ашаны элек,— тиерҙәр имде.—

Уны күргәс, хәсрәтебеҙ яңынан ҡуҙҙы,
Ашау-эсеү ҡайғыһы ла онотолдо».
Башҡа һарай әҙерләргә бойоролдо,
Ҡәрҙәштәрен шунда күсергә өндәр имде.

Ун бер ҡәрҙәш һарайына килеп керҙе,
Унда ла һәр төрлө ниғмәт ҡуйҙырҙы,
Ун ағаһы, ултырып, ашап-ейҙе,
Ибне Йәмин генә илап торор имде.

Иософ әйтер: «Ниңә һинең йәшле күҙең,
Бәғерең тулышҡан, ҡайғылыһың үҙең?
Ни ҡайғың бар, янында бит ун ҡәрҙәшең,
Ниңә илайһың, хәсрәтең ни?» — тип һорар
имде.

Ибне Йәмин әйтер: «Кире барыр инем,
Рөхсәт итһәң, һарайыңа инер инем,
Тағы ла бер ҡат һүрәтте ҡарар инем,
Ул рәсем Йософома оҡшар имде».

Йософ Ибне Йәмингә рөхсәт бирҙе,
Ибне Йәмин тәүге һарайға йәнә керҙе,
Ул һүрәтте ҡараны, асығын белде,
Һаман текләп, иларға тотонор имде.

Мөғәлимгә Йософ әйтер: «Йә, улым, бар,
Ағайыңды бер аҙ һарайҙа көтөп тор,
Һорау бирһә, хәлдәреңде асыҡлап бир,
Ул меҫкенгә үҙеңде таныт имде».

Мөғәлим һарайға кире әйләнеп ҡайтты,
Ҡул ҡаушырып, ҡаршыһына барып баҫты,
Ибне Йәмин шунда Мөғәлимде осратты,
Илай-илай әхүәлдәрен һорар имде.

«Күренһәң, ҡайғыларҙы оноттораһың,
Матурлыҡ менән беҙҙе йыуандыраһың,
Йософома бигерәк тә оҡшап тораһың,
Кем һин? Кемдең улы һин?» — тип һорар
имде.

Мөҫәлим шунда әйтер: «Хәҙер әйтәм,
Әйе, ағам, ишет инде минән дөрөҫтө,
Минең атам — Мысыр шаһы Йософ тоғро,
Мысыр халҡы бөтәһе уға ҡол имде.

Атаһы Яҡуп нәби — Изге Исраил.
Бер ваҡыт уға килгән, имеш, Ябраил,
Пәйғәмбәрлек килтерҙе уға мәүләнән,
Рисаләт, ҡирәмәт бүләк итер имде».

Ибне Йәмин быны ишетеп шаҡ ҡатты,
Һушынан яҙып, аҡылын юйып ятты,
Ибне Йәмин дә аптыраны, йыуатты,
«Нимә булды һиңә?» — тип һорар имде.

Ибне Йәмин Мөҫәлимгә яуап бирҙе:
«Минең дә бер ҡарындашым булыр ине,
Уның исеме лә оҡшаш — Йософ ине,
Шуны иҫләгәс тә һушым китте имде».

Мөҫәлим әйтер: «Йә, ағам, инде тыңла,
Серемде асамын — үҙең бел дә һаҡла,
Йософтоң улы мин, инде шуны аңла,
Һин әйткән ҡәрендәшеңдең улымын мин.

Дөйә менеп, ул һинең янына килгән,
Шам ҡапҡаһы төбөндә һине күргән,

Ағаларыңа алып барып ҡауыштырған,
Ҡыҙыл алтын беләҙек тә биргән имде».

Ибне Йәмин шунда бөтәһен аңлаған,
Аҡылы шашып, иҫһеҙ булып ергә ауған.
Аңға килгәс, шатлығының сиге булманы,
«Хәсрәтемә ҡауыштым»,— тиер имде.

Мөғәлим икенсе һарайға килде,
Ни булғанын атаһына һөйләп бирҙе,
Йософ уның һүҙҙәрен урынлы күрҙе,
«Мин дә хәсрәтемә ҡауыштым бит имде».

Йософ та аулаҡ һарайға кире барҙы,
Яҡты йөҙөнән пәрҙәһен тартып алды,
Шул ваҡытта Ибне Йәмин уны күрҙе,
Оҙаҡ ҡына иҫтән яҙып ауыр имде.

Ибне Йәмин, ниһәйәт, иҫенә килде,
Икәүләшеп бер-беренә ҡулын бирҙе,
Шулай улар табышты-ҡауышты имде,
Фәрештәләр түгелеп илайҙар имде.

Унан һуң ултырҙылар улар аулаҡлап,
Хоҙайына уҡынылар шөкөр-рәхмәт,
Һөйләштеләр, түктеләр ҡайғы-хәсрәт,
Илай-илай Йософ һорау бирер имде.

Атаһының башта һорашты хәл-әхүәлен,
Ибне Йәмин дә көттөрмәне яуабын,
«Һуҡырайҙы илап — беләһең сәбәбен,
Хәсрәт йортонан бер генә сыҡмаҫ имде.

«Йософ« тиһәң, күҙҙәренән ҡандар тама,
Айырылыу ғазабынан бәгере яна,
Күрешеүгә өмөт тотоп хыяллана,
Ҡауышыуға һис өмөтөн өҙмәҫ имде.

Иҫендәлер, бар ине ҡәрендәшең Динә,
Һис яңы кейем кейгәне юҡ иңенә,
Һине һорар юлдан ҡайтҡан бер кешенән,
Һин юғалғандан һуң көлгәне юҡ имде».

Йософ әйтер: «Хәҙер бар инде һарайға,
Бергә йөрө, барып ҡушыл ағаларға,
Эштәрендә ярҙам итерһең уларға»,
Ибне Йәмин ҡурҡыр, кире бармаҫ имде.

Әйтер: «Һине аңғармаҫтан мин юғалттым,
Етмеш йыл ғазабымдан хәсрәт сиктем,
Һинән башҡа күпме ғүмер, ваҡыт үтте,—
Айырылыу утынан бәгерем көйөр имде».

Унан инде Йософ һорар: «Өйләндеңме,
Йә ҡәрҙәшем, уғыл-ҡыҙың үҫәләрме?

Уландарыңа исемдәр бирҙеңме,
Ниндәйерәк исем ҡуштың, әйт һин имде».

Ибне Иәмин яуапты ҡайтарҙы былай:
«Ун ике уғыл бирҙе миңә хоҙай,
Һәр беренә һәр төрлө исем шундай:
Барыһы һинең ҡайғыға ишара имде.

Тәүге улымдың исемен Диңгеҙ ҡуйҙым,
Икенсеһенә Бүре исеме бирҙем,
Өсөнсөһөнөң исемен Ҡайғы тинем,
Дүртенсеһенә Ҡан тинем имде.

Диңгеҙҙәр ярында күп йәштәр түктем,
Тауҙа бүре аулап, анттар биреп бөттөм,
Ҡанлы күлдәктәрең тотоп хәсрәт йоттом,
Ҡайғы эстәрендә йөҙҙөм имде.

Бишенсеһе исемен Гүр тип атаным,
Алтынсыһыныҡын Дәрт тип әйттем,
Етенсеһенә Гәр тиеп ҡуштым,
Һигеҙенсеһе — Арыҫлан тип аталыр имде.

Гүрстандар араһында күп иланым,
Дәртлеләрҙән дәртлеләргә күп йөрөнөм,
Мәгәрә-таш араһында ла ҡараным,
Арыҫландарҙы туҡтатып һораным имде.

Туғыҙынсыһының атын Фәрит[61] тинем,
Унынсыһынығын иһә Ғәриб тинем,
Ун беренсеһенең аты — Хәсрәт тинем,
Ун икенсеһен Ҡол тип атаным имде.

Ҡолдар күрһәм, күңелдәрен асыр инем,
Ғәриб күрһәм, ҡушылып илар инем,
Ҡайғылыларҙы күреп, йәлләп һыҡтар инем,
Ҡолдарға миһырбанлыҡ күрһәттем имде».

Йософ әйтте: «Шундай исем ниңә ҡуштың,
Ниңә уларҙы ҡушырға тырыштың?»
Ибне Йәмин: «Барыһы ла һинең өсөн,
Бөтәһен дә һинең ише күрҙем имде».

Йософ әйтер: «Инде хәҙер ҡайғырмағыл,
Ҡәрҙәштәрең янына бар — айырылмағыл,
Минең янда ҡалаһың — асыҡ белгел,
Уның өсөн бер сара табам имде.

Һинең йөгөңә бер һауыт йәшерермен,
Шуны табып, һин уғры, тиеп әйтермен,
Ошолайтып, мин һине алып китермен,
Минең менән булырһың»,— тиер имде.

Ибне Йәмин ағаларына кире килде,
Бит-йөҙҙәре шатлыҡ-нурҙарға күмелде,

Улар һорар: «Кем шулайтып ҡыуандырҙы,
Иөҙҙәрең тулған айҙай балҡый имде?»

Әйтер: «Йөрәгемә шатлыҡ ҡошо ҡунды,
Халиҡтан рәхимлек ишараһы булды,
Ниһәйәт, мин моратыма бөгөн килдем,
Бына бөгөн шул билдәле булды имде».

Унан Йософ йөҙөнә пәрҙәһен япты,
Ҡәрҙәштәрен ҡәҙерләп ҡунаҡ та итте,
Үҙ ҡулы менән алдарына тәғәм илтте,
«Икешәрләп ултырығыҙ»,— тиер имде.

Ҡәрҙәштәре ашамлыҡҡа ҡулын һондо,
Тәмле тәғәм еймәк булып ниәтләнде,
Ибне Йәмин ҡәрҙәшһеҙ мәхрүм ҡалды,
Ашамаҫ-эсмәҫ, хәсрәтләнеп илар имде.

Йософ әйтте: «Иламағыл, ашағыҙ аш,
Туҡта инде, ағыҙма күҙендән һис йәш,
Кил инде, үҙем булам һиңә ҡәрҙәш,
Әйҙә, тәғәм ейгел бергә»,— тиер имде.

Ибне Йәмин шатланып бик риза булды,
Үҙ янынан Йософ уға урын бирҙе,
Иҡрам ҡылып, килгәнлеген бик хуп күрҙе,
Тәхетендә икәүләшеп ашар имде.

Ашап-эскәс, алтын һауытын килтертте,
Барыһының дөйәһенә йөк йөкләтте,
Ибне Йәмин йөгөнә һауыт йәшертте.
Икәүһенән башҡаһы һис белмәҫ имде.

Ул һауыт ҡыҙыл алтындан эшләнгән,
Гәүһәр-яҡут менән матурлап биҙәлгән,
Дүрт йөҙ мең алтын хаҡҡа баһаланған,
Шул ҡәҙәр ҡиммәтле бер хазина имде.

Хушлашып, доға ҡылып ҡуҙғалдылар,
Бер аҙ барғас, бер урында туҡтанылар,
Урын һайлап ял итергә уҡталдылар —
Арттарынан Йософ етеп тотор имде.

Йософ сәүче юлсыларҙы ҡыуып етте,
Яҡуп ялдарының барыһын да тотто,
«Һауыт урлағанһығыҙ»,— тип хәбәр итте,
«Бурҙар икәнһегеҙ!» — тиеп әйтер имде.

Улар әйтер: «Валлаһилыр, беҙ алманыҡ,
Алла шаһит: уғрылыҡ һис ҡылманыҡ,
Электән дә ундай яман эш булманы»,—
Әммә Йософ уларҙы кире борор имде.

Барыһын да Мысырға ҡайтарттылар,
Дәүләттәрен, йөктәрен аҡтарттылар,

Бөтәһенең дә йөктәрен бушаттылар,
Һауыт Ибне Йәмин йөгөнән сыҡты имде.

Йософ әйтер: «Тоҙ-икмәк һанламанығыҙ,
Ни сәбәптән миңә хөрмәт ҡылманығыҙ?
Дүрт йөҙ алтынлыҡ һауытты урланығыҙ».
Бошоноп, үпкә һүҙҙәр әйтер имде.

Быны ишетеп, улар бик оялдылар,
Йософтоң ғәйрәтенән аҙанылар,
Һәммәһе бер-беренә ҡаранылар,
Береһе лә ни тиергә белмәй имде.

Унан улар Йософҡа яуап бирҙе,
«Был уғландың береһе лә яуыз ине,
Ул ҡәрендәше лә уның уғры ине,
Икеһенең әсәһе Рәхилә имде.

Йософҡа шундай ғәҙәт бәләкәйҙән килгән,
Бала саҡта һөт анаһы тәрбиәләгән,
Ул Йософто бигерәк тә ныҡ һөйгән,
Дүрт йәшкә тиклем янында тотор имде.

Атабыҙ Яҡуп Йософто кире һорар,
Дая ебәрмәҫкә үҙенсә хәйлә ҡорор,
Биленә ҡыҙыл алтын осҡорон аҫыр —
Һәм Яҡупҡа Йософто бирер имде.

Бер-ике көн үткәс, дая йәнә килде:
«Ҡыҙыл алтын аҫҡысым минең юғалды,
Әллә ул оҫҡорҙо Йософмо алды —
Атам Исхаҡтан ҡалған бүләк имде».

Яҡуп сәүче быны тикшерергә булды,
Йософтоң билендә икән, шуны белде,
Уны ҡайтарырға ҡарар ҡылды,
Тағы ике йылға хәтле торһон», — тине.

Бер нисә риүәйәттәрҙә ул былай:
Ашағанда, имеш, Йософ нан[62] *йәшергән,*
Йәшереп юҡһылдарға уны биргән,
«Йософ — уғры» тейеүҙәре шунан имде.

Унан Йософ уларға яуап бирҙе:
«Иң тәүҙә яуыз эштәр үҙегеҙҙән, — тине,
Яҡуп сәүче һуң ни эшләп хәсрәт күрҙе,
Ҡулығыҙҙан тик яуызлыҡ килә имде.

Һеҙ түгелме атағыҙҙы илатмаған,
Алдыҡ менән һөйгән улдан яҙҙыртмаған,
Азат кешене ҡол итеп һатмаған? —
Харам ашап йәшәүсе һеҙҙер имде».

Шул сәғәттә Йософ тоғро бирҙе әмер:
«Һауытты урлаусыны тотоғоҙ хәҙер,

Шәриғәт ҡушҡанса уға хөкөм әҙер,
Ун ике йыллап зинданда торор имде».

Улар Йософҡа ялбарып үтенде:
«Атабыҙ был улын бик һөйөр ине,
Шуға ла аманат итеп кенә бирҙе,
Уны ебәр, башҡабыҙҙы яптыр имде».

Йософ әйтте: «Был эште ҡалдырып булмай,
Ғәҙеллектән сығып, золомлоҡ ҡылып
булмай,
Ғәйеп өсөн ғәйепһеҙгә яза булмай,
Хата эйәһен алып китегеҙ имде».

Был һүҙҙәргә улар аптырашып ҡалды,
Уныһы ла бер тирәгәрәк йыйылды,
(Ысынлап та, уларҙың хәле ҡыйындыр)
«Килегеҙ, нимәләр эшләйек?» — тиҙәр имде.

Йәһүҙә әйтер: «Мин бер уйҙы уйлайым:
Яҡынырaҡ барып, бик ҡаты ҡысҡырайым,
Ибне Йәминде унан сығарайым,
Һеҙ барығыҙ ҡылыс тотоп тороғоҙ имде.

Тауышымды ишетеү менән шундуҡ килең,
Шәһәрҙәге халыҡтың барсаһын да ҡырың,

Иәһүҙәнең ғәйрәтен бөтәгеҙ белең,
Ул ҡысҡырһа, һәммәләре үлер имде».

Йософ уларҙың кәңәшен алдан белде,
Кесе улы Мәмиләгә әмер бирҙе,
Йәһүҙәгә күрһәтеп, бар ана, тине,
Арҡаһын һыйпағыл уның, тине имде.

Мәмилә Йәһүҙәнең янына барҙы,
Һиҙҙермәй(ен)сә эргәһендә баҫып торҙо,
Ниһәйәт, арҡаһынан ул һыпырҙы,
Йәһүҙә һис кенә быны тоймаҫ имде.

Йәһүҙәнең асыуланған сағы булһа,
Йәне көйөп, ҡысҡырырға ниәт ҡылһа,
Мәмилә уның арҡаһынан һыйпап ҡуйһа,
Үпкәһенән һауа ғына сығыр имде.

Ҡәрҙәштәре уның өнөн ишетмәне,
Ҡаты ҡысҡырырға көсө һис етмәне,
Үҙе менән нимә булған — ул белмәне,
Ҡәрҙәштәре аптырап, һорарҙар имде.

Улар әйтер: «Ни сәбәптән ҡысҡырманың,
Ғәйрәтләнеп, шәһәр халҡын һин ҡырманың?
Һүҙебеҙҙе һин еренә еткермәнең,
Шул арала нимә булды»? — тиер имде.

Йәһүҙә әйтер: «Ошондай бер хәл булды,
Минең эргәмә генә бер уғлан килде,
Вайымһыҙ ғына яурынымдан һыйпап алды,
Тап шул саҡ минең һушым китер имде».

Ҡәрҙәштәре был хәл ишетеп, ғәжәп ҡылды:
«Бындай хәл-әхүәлдәр нисек, ниҙән булды,
Әллә юҡһа Исраил нәҫеле бармы?» —
Барыһы ла таңға ҡалып торор имде.

Уларға Йософтоң ныҡ асыуы килде,
«Хыянатсы икәнһегеҙ — шуны белдем,
Йәшергән серегеҙҙе лә белдем имде,
Ҡурҡытырға теләйһегеҙ икән имде.

Йыйынғанһығыҙ шәһәргә кермәгә,
Уйлайһығыҙ — көтмәгәндә ҡысҡырырға,
Шулай итеп, бөтә халыҡты ҡырырға —
Яуызлыҡ ниәтләйһегеҙ икән имде.

Ике тапҡыр илемә килдегеҙ һеҙ,
Беҙҙән күпме ҡәҙер-хөрмәт күрҙегеҙ һеҙ,
Һәм тоҙ-икмәк килгән һайын ейҙегеҙ һеҙ,
Яҡуп сәүченең улдары беҙ, тинегеҙ».

Асыуланып, Йософ төштө тәхетенән,
Һарайын иғтибарлап үткәрҙе күҙенән,

Һарай эсе тетрәнде гәйрәтенән,
Мәрмәр терәктәре ауып төшәр имде.

Йософ әйтер: «Хөрмәт итәм атағыҙҙы,
Юғиһә, һис тә ҡалдырмаҫ инем һеҙҙе,
Төрлөсә үлтертер инем барығыҙҙы»,—
Ғәйрәтенән тегеләре ҡурҡыр имде.

Аҙаҡ Йософҡа улар ныҡ ялбарҙылар,
Ниһәйәт, китергә рөхсәт тә алдылар,
Йәһүҙәнән айырылып юлландылар.
Ибне Йәмин менән ул ҡалыр имде.

Ағаларының Ҡәнғанға ҡайтыуы, Яҡуптың Йософҡа хат ебәреүе, Йософтоң яуап яҙыуы

Башҡалары ояла-ҡыҙара ҡайтып инде,
Яҡупҡа әхүәлдәрен һөйләп бирҙе,
«Ибне Йәминдең хәле бик мөшкөл инде,
Йәһүҙә лә уның менән ҡалыр имде».

Яҡуп нәби был эште белде асыҡ,
Ғәм-хәсрәте элеккенән булды артыҡ,
«Ибне Йәмин ҡылдымы һуң уғрылыҡ,
Ысынлап та күрҙегеҙме?» — тиер имде.

Уғландары Яҡупҡа ошоно әйтте:
«Ул шаһ беҙгә ололап хөрмәт күрһәтте,
Алтын һауытын шунда уҡ юғалтты,
Ибне Йәмин йөгөнән ул сығыр имде».

Яҡуп әйтер: «Хоҙайым, бар өмөт һеҙҙә,
Иншалла, Йософомдо күрермен ерҙә,
Өс уғланымды ла осратырмын бергә».
Улдары әйтер: «Нисек белдең имде?»

Яҡуп әйтер: «Хаҡ ҡушыуы шулай булһа,
Ҡолона даими бәлә-ҡаза килһә,
Хаҡ хөкөмөнә ҡол сабыр ризалашһа,
Михнәттән һуң рәхәт-шатлыҡ килер имде.

Ҡөрьәндә халиҡ биргән беҙгә өгөт:
Алла ярҙамынан һис өҙмәгеҙ өмөт,
Инанмағандар йөрөйҙәр кафыр булып,
Рәхмәтенән һис өмөт өҙмәйек имде».

Ғазраил[63] бер көндө килде Исраилға,
Ризалығын биреп иң тәүҙә мәүләгә,
Һорау бирҙе, бер аҙ үткәс, Ғазраилға:
«Йософом иҫәнме?» — тиеп һорар имде.

Ғазраил әйтер: «Йософоң һинең тере,
Ҡайҙа икәнлеге лә беҙгә билдәле,
Үҙе солтан, бик күп байлыҡ, мал эйәһе,
Бер тарафта батшалыҡ итер имде».

Яҡуп әйтер: «Эй Ғазраил, һин миңә әйт,
Мин меҫкенгә Йософтоң ҡайҙалығын әйт,

Ярҙамың һәм изгелегең миңә күрһәт».
Ә Ғазраил, рөхсәт юҡтыр, тиҙер имде.

Яҡуп әйтер: «Аһ, ул рөхсәт ҡасан була,
Йософомдоң һөйөнөсө ҡасан килә?
Мәүләм миңә ярҙамын һуң ҡасан ҡыла?»
Үҙе һорар, күҙенән ҡан ағыр имде:

«Йә, күңелем шатлығы, күҙем нуры,
Йә, бәғерем пәраһы, нәфсем суры[64]
Ибне Йәминем — әсәһенең төҫө — улы,
Халиҡ һеҙҙе күрһәттерһен тиҙерәк имде.

Ҡурҡамын: нәүбәт менән әжәл килһә,
Мин һеҙҙәрҙән айырылһам мәңгелеккә,
Ҡауышмайса бергә, керһәм гүргә иртә»,—
Шулай илай-һыҡтай хәлдән тайыр имде.

Улдары йыуатыр: «Бөтөрөнмә бик тә,
Үҙ-үҙеңде өҙгөләп, ҡайнама хәсрәттә,
Ҡауышырһығыҙ, моғайын, әхирәттә,
Донъялағы өмөтөңдә өҙгөл имде».

Яҡуп әйтер: «Улай тип әйтмәгеҙ миңә,
Өмөтөмдө өҙмәҫмен һаман мәүләнән,
Рәхимен ҡылам тиһә, еңел бит уға,
Ҡауышырға өмөтөм бар»,— тиер имде.

Һәр осраҡта ул, ҡөҙрәтле, ярҙам бирер,
Хәсрәтлегә хәсрәтлене ҡауыштырыр,
Меҫкендәрҙе ҡөҙрәте менән шат ҡылыр,
Ышанғандар уға өмөтһөҙ булмаҫ имде.

Көндән-көн хәсрәттәр арта барҙы,
Ибне Йәмин Йәһүҙә менән унда ҡалды,
Михрабында көн һайын сәждә ҡылды,
«Эй хоҙайым, һинән ярҙам»,— тиер имде.

Әйтер: «Әгәр ҙә ки был эш дөрөҫ булһа,
Мысыр хужаһы уны зинданға тыҡһа,
Йәһүҙә бар көсөнә шунда ҡысҡырһа,
Шәмғун уның нығытмаһын ватыр имде.

Шәмғундың шул ҡәҙәре ҡеүәте күп,
Арыҫландар туҡтатыр, йүгереп етер,
Ҡурҡмайынса уларҙың баштарын өҙөп,
Кәүҙәләрен пыран-заран итер имде».

Улдары әйтте: «Беҙ ҙә шулайта инек,
Әммә ләкин үҙебеҙҙән көслө күрҙек,
Шунлыҡтандыр, күмәкләшеп беҙ баш
бирҙек,
Һис ҡаршылыҡ күрһәтмәнек»,— тиҙәр имде.

Исраил ҡыҙы Динәгә әмер бирҙе:
Динәһе ҡағыҙ-ҡәләмен алып килде,
Шәмғунды саҡырып, атаһы бойорҙо:
«Шәмғун, хәҙер хат яҙырһың,— тиер имде.—

Иң-иң элек, бисмилланы, Шәмғун, яҙғыл,
Унан инде Исраилды телгә алғыл,
Мысыр хужаһына мотлаҡ сәләм яҙғыл,
Хәле ауыр, көсө лә бөткән, тиеп имде.

Эй ғәзизем, ҡабул ҡылғыл, маҡтау һиңә,
Күҙеңде һал был мәктүбтең хужаһына,
Беҙгә күпләп килгән ине рәнйеү-яфа,
Әллә ҡасандан михнәткә тарыныҡ имде.

Дәдәм минең Ибраһим, дуҫы алланың,
Нәмруд яһил тотоп бәргән утҡа уны,
Ут эсендә лә уны алла һаҡланы,
Утты баҡсаға әүерелдергән имде.

Унан алла Ибраһимға бирҙе әмер:
«Иә, Ибраһим, буйһонаһың миңә хәҙер,
Исмәғил улыңды килтер, булһын әҙер,
Минең өсөн уны ҡорбан итең имде.

Мин — Яҡуп та — шуларға ҡаным тартҡан,
Бер улым бар ине элек, бик яратҡан,

Мин инде шул бисара — улын юғалтҡан —
Ҡайғыларҙан тамам зәғифләндем имде.

Ошо хәсрәттәрҙән һаман бәғерем яна,
Күҙҙәремдән ҡанлы йәштәр һыуҙай аға,
«Аһ» тип әйтһәм, күкрәгемдән төтөн сыға,
Тотошлай йөрәгемә ҡан һауған имде.

Етмеш йылдар, Йософом, тип илауыма,
Шул ғазаптан йөрәгем тулауына,
Өмөтләнәм алла мине аңлауына,
Йософом менән ҡауыштыр,— тиер имде.—

Күп илауҙан ике күҙем күрмәҫ булды,
Күкрәк янды, бәғерем көйҙө, көсөм һынды,
Ибне Йәмин унда ни насар эш ҡылды,
Ни сәбәптән уны әсир иттең имде?

Пәйғәмбәрҙәр һис кеше малына теймәҫ,
Билдәле ки, яҙыҡ эштәргә лә бармаҫ,
Улдары ла уғрылыҡ юлына баҫмаҫ,
Ибне Йәмин нахаҡҡа ғәйепләнгән имде.

Бынан әлек хаҡ күрһәтте яҡшылығын,
Кәмемәһен ул сифаты, һаман артһын,
Улыма тик килтермәһен яуызлығын,
Уны кире ҡайтарһын,— тип һорар имде.—

Интектермәгеҙ мине, бик ғазапланам,
Юғиһә, мин хәсрәтемдән доға ҡылам,
Нәҫелең менән михнәт эстәрендә ҡалһаң?..
Мәзлүмдәрҙең доғаһынан ҡурҡ һин имде».

Ул ғәзиздең йомошона йүгерҙеләр,
Оҙаҡламай Мысырға ла еткерҙеләр,
Уғландары ул бетеүҙе килтерҙеләр,
Ер үбеп, Йософҡа хат һонорҙар имде.

Ғәзиз Йософ ҡулына хат алды, күрҙе,
Асмаҫ элек үбеп йөҙөнә тигеҙҙе,
Унан һуң тегеләргә һорау бирҙе:
«Нишләп былай ҡыландым, әйтегеҙ имде?»

Йософ әйтер: «Һәр бер солтан ғәҙел булһа,
Изгеләрҙән уға берәй хәбәр килһә,
Хатты тотоу менән йөҙөнә тейгеҙһә,
Шулай тейеш, шулай кәрәк булыр имде».

Алыу менән Йософ хатты сыҡты уҡып,
Инде уға бар әхүәлдәр булды асыҡ,
Ғазаптарҙан бәгере ҡайнаны ташып,
Япма аҫтында йәшеренеп илар имде.

Ябраил шул ваҡыт килеп етте,
Ебәргән ине Йософҡа халиҡ үҙе:

Йә, Иософ, тиҙ генә яҙ сәләм һүҙең,
иҙерәк хатты Яҡупҡа ебәр имде».

'нан Иософ яуап бирҙе Исраилға:
Килешерме ундай эш тәңрегә?
Ҫол гел шөкөр ҡылырға тейеш мәүләгә —
Хоҙай хөкөмөнә бағыу кәрәк имде.

Йә, Исраил, әҙерәк яңылышҡанһың,
Мәүлә ыҙа ебәргәнен ят ҡылғанһың,
Ҡуңынан рәхәт бирәсәген онотҡанһың,
Хаҡ ни ҡушһа, ҡол үтәргә тейеш имде.

Ил хәлилгә утты баҡса ҡылдырғаның,
Исмәғил өсөн ҡорбан — ҡуй салдырғаның,
ргәңдә ун бер улыңды ҡалдырғаның,
Нишләп уларын яҙманың?» — тиер имде.

Уландары яуап хатын килтерҙеләр,
Шунда уҡ Исраилға ла еткерҙеләр,
Яуап хатын барыһы ла хуп күрҙеләр,
Был — пәйғәмбәр һүҙе», — тиерҙәр имде.

Бәс, Яҡуп ҡаты бойорҙо угландарга,
«Кире барығыҙ, ашығығыҙ һеҙ Мысырға,
Өмөтөмдә өҙмәй ялбарам аллаға:
Йбне Йәмин Йософ менән булыр имде».

Ағаларының кире Мысырға килеүе, Йософто таныуы, Яҡупҡа сәләм алып ҡайтыуы

Бәс, улар Мысырға кире килде,
Яҡуптан Йософҡа сәләм күндерҙе,
«Падишаһ, хәлебеҙ бик мөшкөлләнде,
Беҙҙе тот, Ибне Йәминде сығар имде.

Йософһоҙ ҡайтмаҫҡа ҡушты атабыҙ беҙгә,
Шуға ла бик мохтаж булып килдек һеҙгә,
Уның хәсрәте үтте бәғеребеҙгә».—
Хатты уҡып, Йософ уны белер имде.

Тәхетенән шунда Йософ төштө ергә,
Ҡәрҙәштәре менән ултырҙы ул бергә,
Бер яҙыу уларға һондо: «Мәгеҙ, һеҙгә,
Уҡып ҡарағыҙ»,— тип бойорор имде.

Улар Йософ ҡулынан ҡағыҙҙы алды,
Һәр береһе ҡағыҙға күҙен һалды,
Хәүеф менән бер-беренә ҡараны,
«Үҙебеҙҙең йәшерен эш»,— тиерҙәр имде.

Йософ әйтер: «Быны һис кем уҡый алмаç,
Был шәһәрҙә быны һис кем дә аңламаç,
Уҡыһа ла, һис кем мәғәнәһен аңғармаç,
Был хат һеҙҙең телдә яҙылғандыр имде».

Улар әйтте: «Беҙ ҙә быны аңламайбыҙ,
Уҡып та, мәғәнәһен әйтә алмайбыҙ,
Хатта бер яҡшы һүҙ ҙә таба алмайбыҙ,
Насар мәғәнәле хат»,— тиҙәр имде.

Яҙыуҙы элек үҙҙәре яҙған ине,
«Йософ — ҡол» тип һатҡан саҡтары ине,
«Өс төрлө ғәйебе бар» тигәндәр ине,
«Һатып алыусыға» тип яҙғандар ине.

Ошо хат Йософ ҡулына кергән ине,
Уны Йософ юғалтмайса һаҡлай ине,
Ебәктәр араһына һалып ҡуйған ине,
Яҙыуҙы улар өсөн тип һаҡлай ине.

Йософ әйтер: «Бер ҡол һатыла, тигәнһегеҙ,
Ҡолобоҙҙоң өс ғәйебе бар, тигәнһегеҙ,

Шул шарт менән яҙыуҙы яҙғанһығыҙ».—
Улар: «Беҙ яҙманыҡ» тип баш тартыр имде.

Йософ әйтер: «Бер һауыт-саҡ килтерегеҙ,
Ул сыңғырап ни әйтер, шуны тыңлағыҙ,
Ни тиһә, шуға һеҙ инанығыҙ».—
Ағалары шундуҡ риза булды имде.

Йософ бойорғас та саҡ килтерҙеләр,
Ҡыҙыл алтын тәңкә менән саҡҡа бәрҙеләр,
Ҡөҙрәт менән тауыш биргәнен белделәр:
Уларҙың барлыҡ ҡылғанын һөйләр имде.

Йософ әйтте: «Хәҙер инде инандығыҙмы,
Саҡтың ни тигәнен тыңланығыҙмы,
Йософто нишләттегеҙ — иҫләнегеҙме?
(Сараһыҙҙан тегеләр дөрөҫләр имде.)

Ул ваҡыт бит Йософто алдағанһығыҙ,
Ҡырҙа йөрөргә тиеп саҡырғанһығыҙ,
Үҙегеҙ үлтерергә уйлағанһығыҙ,
Тик Йәһүҙә быға ҡаршы булған имде.

Һөйгән улын Яҡуптан айырғанһығыҙ,
Айырылыу ғазабында яндырғанһығыҙ,

Хәҙер килеп, минең алда маҡтанаһығыҙ,
«Беҙ — аҫылдар, шәрифтәр!» — тиһегеҙ
имде.

Һеҙҙең берәр ҡулығыҙҙы киҫтерермен,
Барығыҙҙы муйынынан аҫтырырмын,
Тереләй тирегеҙҙе тунатырмын,
Йософҡа күрһәткәндәрегеҙ өсөн имде».

Бойорҙо: «Бәйләгеҙ күҙҙәрен,— тине,—
Алтын ағас ботаҡтарынса аҫығыҙ».— тине,
Ҡәрҙәштәре ҡысҡырып иларҙар инде,
Йософҡа инәлеп-ялбарырҙар имде.

Әйтерҙәр: «Һин беҙҙе, олуғ мәлик, азат ит,
Атабыҙ Исраил хаҡына хөрмәт ит,
Зинһар, бер меҫкен Яҡупҡа күрһәт шәфҡәт,
Үҙебеҙҙең ғәйепте таныныҡ имде.

Ул меҫкен беребеҙҙе юғалтты инде,
Ҡайғы ике күҙен һуҡырайтты инде».
Уны ишетеп, Йософ үҙе лә ғазапланды инде,
Барыһының ҡулдарын систерер имде.

Был хәлдәрҙән Йософтоң сабыры шашты,
Түҙмәне, йөҙөнән пәрҙәһен асты,

Тегеләрҙең барыһының күҙен систе,
Йософто күреп, ниҙер һиҙенделәр имде.

«Йософҡа һин бигерәк тә оҡшағанһың,
Йософ булһаң, ниңә беҙҙе ят күрәһең?
Әллә, ысынлап та, Йософмо икәнһең...
Валлаһи, Йософһоң бит!» — тиерҙәр имде.

Йософ әйтер: «Булһын барығыҙға асыҡ:
Мин — һеҙҙең ҡарындашығыҙ Йософ
ситдыҡ,
Бирҙе батшалыҡты миңә изге халиҡ,
Мин — Йософ, һеҙ — туғандарым»,— тиер
имде.

Быны ишетеп, барыһы һығылып төштө,
Үкенеүҙән барыһының аҡылы шашты,
Мысыр халҡына шунда уҡ барып етте,
Ошоға улар ғәжәпкә ҡалыр имде.

Йософ әйтер: «Ҡалҡытығыҙ башығыҙҙы,
Бағышланым бөтә боҙоҡ эшегеҙҙе,
Һис ҡайғырмағыҙ, ғәфү итәмен һеҙҙе,
Кисерҙем ғәйебегеҙҙе»,— тиер имде.

Ағалары баштарын күтәрҙеләр,
Һәр береһе Йософҡа ҡул бирҙеләр,

Бөтәһе лә, хәсрәтләнеп, йәш ҡойҙолар,
Быны күреп, фәрештәләр илар имде.

Йософ әйтер: «Инде шулай тәртип ҡылам,
Күлдәгемде атабыҙға биреп ебәрәм,
Ул меҫкенде шулай итеп һөйөндөрәм,
Хатағыҙҙы ул ярлыҡаһын»,— тиер имде.

Ни хәлдәр был, үҙе бер һүҙен дә әйтмәҫ,
Хатта бер-ике һүҙ ҙә яҙып тоттормаҫ,
Бүтән бер нәмә лә ебәрергә уйламаҫ —
«Ошо күлдәкте алығыҙ»,— тиер имде.

Ҡойола Йософ яланғас ҡалған ине,
Хаҡ әмере менән Ябраил килгән ине,
Ул күлдәкте ожмахтан килтергән ине,
Килтереп Йософҡа кейҙергән ине.

Аны кейҙе лә ҡотолдо мәхрүмлектән,
Ул күлдәк бүләк булды инде халиҡтан,
Ярҙам булды Йософҡа, һаҡланы һыуыҡтан.
Ошоға ишаралап ебәрер имде.

Анаһы үлгәс, Йософ йәтим ҡалды,
Яҡуп нәби бер ҡараусы һатып алды,
Уны Йософона һөт инәһе ҡылды,
Шул ҡатындың үҙ балаһын һатып имде.

Шул тиклем нык ҡайғырҙы ошо ҡатын,
Көнө-төнө тыя алмайынса күҙенең йәшен,
«Илаһым, хәлемә инеп, ярҙам итең,
Һөйөклөмдән айырҙы бит Яҡуп нәби».

Халиҡ әйтер: «Бер хөкөмөмдө бирермен,
Уны ла һөйөклөһөнән айырырмын,
Айырып улынан, бәғ(е)рен яндырырмын
Етмеш йыл илатырмын тамам имде.

Әүүәл һине улың менән ҡауыштырам,
Унан һуң Йософ менән осраштырам,
Ҡөҙрәтлемен, һүҙемде тормошҡа ашырам,
Минең вәғәҙәм үтәлмәйсә ҡалмаҫ имде».

Йософ бер ҡол һатып алды — Бәшир атлы,
(Был һүҙҙәрем тыңлау өсөн бик тә татлы)
Ҡоло иһә миһырбанлы, шәфәғәтле,
Һәр бер эште теләк менән үтәр имде.

Үҙ күлдәген Йософ шул Бәширгә һондо,
Йәнә бетеү яҙып ҡулына тотторҙо,
Бәшир, күлдәкте алып, сәфәргә йыйынды,
Йософтан Яҡупҡа барыр кәрәк имде.

Таң еле халиҡҡа ҡайғы-зар еткерҙе,
Ҡөҙрәте менән уға хаҡ рөхсәт бирҙе,

9 Заказ 554

Бәширҙән ун ике көн алдараҡ килде,
Йософ еҫен Яҡупҡа еткерер имде.

Быны тойоп, Яҡуп нәби шөкөр ҡылды,
Хәсрәттәрҙән арынды, бик шат булды,
Әйтер: «Минең Йософомдоң еҫе килде,
Таң елдәре килтерҙе»,— тип әйтер имде:

«Әкрен генә иҫ, таң еле, ни иҫәһең,
Йософомдоң еҫен миңә килтерәһең,
Йәрәхәтте уңалтырға ярҙам итәһең,
Һин туҡтама, иҫ, мине шатландыр имде.

Ҡыуандырҙы, ҡарт кешене, әй таң еле,
Йософ еҫе туҡтамаһын, һин иҫ әле!
Уны тойҙом, күңелем рәхәтләнә әле,
Төп сәбәпсеһе — Йософом»,— тип әйтер
имде.

Яҡуптың кешеләре тыңланылар,
Ҙур ғәйбәт итеп һөйләнеләр,
«Ҡайҙа, ҡайҙа Йософоң»,— тип һоранылар,
Күптәнге һаташыуы, тиерҙәр имде.

Унан аҙаҡ ун биш көндән Бәшир килде,
Бер ҡатынҡай ҡойола кер йыуа ине,

Эргәһенә ҡабаланып Бәшир килде,
«Яҡуп өйө ҡайҙа икән?» — тиер имде.

Ҡатын әйтер: «Ниңә Яҡупты һорайһың?
Ниңә улай ашығаһың, кем булаһың?
Әллә Йософ өсөнмө ҡабаланаһың...
Яҡшы хәбәр килтергәнһең — күрәм имде.

Яҡуп нәби мине һатып алған ине,
Йософона дая итеп ҡуйған ине,
Бәшир атлы кескәй улымды һатҡан ине,
Етмеш йыл ҡайғы-хәсрәт кисерәм имде.

Халиҡ үҙе миңә вәғәҙә ҡылған ине,
Башлап һине һөйөндөрәм, тигән ине...
Йософтоң яҡшы хәбәре килде инде,
Ҡайҙа минең Бәширем?» — тип илар имде.

Бәшир әйтер: «Әй ана, һин һис илама,
Хәсрәт утында йөрәгеңде яндырма,
Хаҡ вәғәҙәһе үтәлмәй тип ҡайғырма,
Хәҡиҡәт, улың Бәшир — мин булам имде».

Меҫкен Бәширҙең михнәт-хәсрәттә башы,
Үҙенән-үҙе ағалыр күҙенән йәше,
Хәсрәтенән туҡтамаҫ күҙенән йәше,
Бөртөк-бөртөк күҙенән йәш ағыр имде.

Быны ишетеп, бисара шашып ҡалды,
Меҫкен ҡатын иҫен юйып ергә ауҙы,
Аңы ҡайтҡас, улына ҡулын һуҙҙы,
Берәйһе күрһә, ғәжәпкә ҡалыр имде.

Икәүләп Яҡуптың өйөнә керҙеләр,
Һөйөнөстән ҡатын ни эшләргә белмәй,
Сәләм әйткәс тә Бәшир күлдәкте биргәй...
Йөҙөн һөрттө — ике күҙе күрер имде.

Күҙен асты ла Исраил, күрҙе уны,
«Һин кем һуң, ниндәй кешеһең?» — тип
һораны,
Бәшир әйтте: «Әүүәл мине һатҡан инең,
Айырып ғәзиз анамдан»,— тиер имде.

Аҙаҡ Яҡуп уҡыны ебәргән хатын,
Ҡайҙа икәнлеген белде ул Йософтоң,
Йософтоң Мысыр батшаһы булғанлығын,
Шөкөр итеп хаҡҡа сәждә ҡылыр имде.

Яҡуп менән Йософтоң ҡауышыуҙары

Аҙаҡ Йософ ҡәрҙәштәрен кейендерҙе,
Алтын-көмөшкә ат, ҡасыр ҡушып бирҙе,
Атаһын да килтерергә рөхсәт бирҙе:
«Бөтә нәҫел-нәсәбе килһен!» — тиер имде.

Ағалары атаһы менән ҡауыштылар,
Барыһы ла ҡайғырып күрештеләр;
«Хаталанғанбыҙ икән,— тип илаштылар,
Кисерә күр гонаһыбыҙҙы,— тиҙәр имде.—

Алдаҡ менән Йософто һинән алдыҡ,
Ҡол итеп ҡайһы йыраҡ илгә һаттыҡ!
Бөгөн килеп уның солтан икәнен белдек,
Бөтә Мысыр халҡы уның ҡоло имде».

Яҡуп әйтер: «Яҙыҡтарҙы бағышланым,
Хәҡиҡәт, хатағыҙҙы ғәфү ҡылдым,
Үҙем иһә халиҡтан рәхәтлек алдым,
Һеҙгә лә шулай булһын»,— тиер имде.

Бер дөйә алып килде тағы Ябраил,
Дөйәне ебәргән икән мәүлә-йәлил,
«Йә, Ябраил, ашыҡ, йомошто үтәгел,
Тиҙ генә Йософ менән ҡауыштыр имде».

Ярҙам менән ул дөйәгә Яҡуп менде,
Олоһо-кесеһе Ҡәнғандан алыҫ ҡалды,
Етмеш өс мең кешеһе менән юл алды,
Уғландары туҡтауһыҙ иларҙар имде.

Яҡуп, ҡулын күтәреп, доға уҡыны,
Уландары ла бергәләп «амин» тине,
Тәңре алдында доғалары ҡабул булды,
Улдары һаман да ҡайғырырҙар имде.

Ғәзиз Йософ бар ғәскәрен теҙеп ҡуйҙы,
Атаһын ҡаршыларға үҙе барҙы,
Борғо, нәғәрә тауыштары яңғырап торҙо,
Бәйге аттары ярһып кешнәр имде.

Яҡуп сәүче быны күреп шөкөр ҡылды,
Йософ, атынан төшөп, йәйәү килде,

Атаһы ла дөйәһенән төшөп килде,
Ата-уғыл илашып күрешер имде.

Килделәр туғандары, ун бер ҡәрҙәше...
Хоҙай ҡөҙрәтендә бөтә әҙәм эше,
Тормошҡа шулай ашты Йософтоң төшө,
Бөтәһе лә Йософ хеҙмәтендә ҡалыр имде.

Йософ әйтте: «Юҡҡа сыҡты шайтан көсө,
Ҡәрҙәштәрем менән осраштырҙы изге,
Бөгөнгө көн Мысыр батшаһымын үҙем,
Шөкөр ҡылып шәһәргә керерҙәр имде.

Килделәр унда Йософтоң уғландары,
Яҡуп һорашты Йософтан уларҙы,
Йософ әйтте: «Барыһы ла ейәндәрең
Зөләйханан тыуғандар»,— тип әйтер имде.

Әс, Зөләйха Яҡупҡа яҡын килде,
Хәл-әхүәлдәрен бабаһының белде,
Іҡуп нәби Зөләйхаға доға ҡылды,
Аҙаҡ Йософтан Зөләйха һорар имде:

«Рөхсәт итһәң, ҡунаҡларым Исраилды,
Һарайыма саҡырайым ул рәсүлде?»
Йософ әйтер: «Йә, Зөләйха, һин бел инде:
Пәйғәмбәрҙәр ҙур һарайға бармаҫ имде».

Зөләйха бер бәләкәй һарай һалдырҙы,
Төрлө-төрлө тәмле ниғмәттәр алдырҙы,
Яҡупты өндәне — ул килде һәм күрҙе,
«Нисек һуң былай һалдырҙың? — тиер
имде.—

Был өйҙө миңә лайыҡ төҙөткәнһең,
Минең күңел теләгәнсә эшләткәнһең,
Ҡәнғандағы өйөбөҙгә оҡшатҡанһың»...
Зөләйха «Йософ бойорҙо» тиер имде.

Яҡупты барыһы түргә саҡырҙылар,
Зөләйха һарайына инеп ултырҙылар,
Төрлө-төрлө ниғмәттәр алдылар,
Яҡуп, уны күргәс, ғәжәпкә ҡалыр имде.

Яҡуп әйтер: «Йөҙ егерме йәшем тулды,
Ғибәҙәттәр ҡылыу бөтә эшем булды,
Ашағаным гел арпа икмәге булды,
Пәйғәмбәрҙәр былдай аштар еймәҫ имде».

* * *

Раян әйтер Йософҡа: «Әй һин, Йософ,
Яҡупты беҙҙең һарайға алып килсе,
Миндәге ҡатын-ҡыҙҙар ҙа йөҙөн күрһен,
Уның менән дә әңгәмә ҡорһон имде».

Йософ әйтер: «Раян мине бик ҙурланы,
Зиндандан сығарҙы, мәмләкәтен бирҙе,
Әй бабам, уны барып күрәйек»,— тине.
Яҡуп әйтер: «Һүҙеңдә хата бар һинең имде.

Һис тә бурыслы түгелһең һин Раянға,
Һине бөтә халиҡ сығарҙы ул зиндандан,
Кешеләргә ярҙам ҡилә ул собхандан,
Һин тик бары уға бурыслыһың имде».

Йософтоң һүҙен тыңлап, Яҡуп эйәрҙе,
Раян йөҙөндә тылсымлы нурҙы күрҙе.
«Нисә йәштәһең һуң?» — тип һорауын бирҙе,
Яҡуп әйтте: «Йәшем йөҙ егерме имде».

Хәрәмдәге[65] ҡатын әйтте: «Артыҡ»,—
тине,
Яҡуп сәүче һүҙенә ышанманы,
Ошо мәлдә Яҡуп нәби доға ҡылды...
Күкрәгенә эйәге һалыныр имде.

Мәлик Раян Йософтан йәнә һораны:
«Ҡатындың эйәге ниңә һалынды?»
Йософ әйтер: «Пәйғәмбәргә инанманы,
Шуға ла ул ошо хәлгә төшөр имде».

Унан аҙаҡ Раян Яҡупҡа ялбарҙы:
«Ул меңкен ҡатын бик оло йәштә ине,

Һүҙен алып, кире һеҙҙең дингә керҙе,
Уға изге доғаларыңды ҡыл имде.

Һинең дәдәң — Ибраһимдыр, хаҡтың дуҫы,
Атаң һинең — Исхаҡ сәүче, дин табибы,
Һеҙ үҙегеҙ ҙә халиҡтың Исраилы,
Һүҙең һинең ялған булмаҫ»,— тиер имде.

Яҡуп сәүче, ҡул күтәреп, доға ҡылды,
Ҡатындың эйәге әүәлгесә булды,
Үҙенең яңылышҡанын ҡатын белде;
«Һине Исхаҡ икәнһең тип торам имде».

Ҡатын Яҡуптың кем икәнен һораны,
Яҡуп бөтә хәлдәрен уға һөйләне.
Халиҡ фарманы менән ҡарсыҡ үлде,
Бөтәһе был хәлгә ғәжәпләнер имде.

Һуңғараҡ Исраил тағы хәбәр бирҙе,
Яҡуп сәүче менән Йософ яҡын килде,
Бойорҙо йыуҙырырға, кәфенлеген һалды...
Үҙ ҡулдары менән ерләнеләр имде.

Яҡуп нәбиҙең вафат булыуы

Яҡуп нәби Мысырҙа тап ҡырҡ йыл торҙо,
Бер көн килеп, Ябраил хәбәр бирҙе,
Исраил хаҡтың сәләмен еткерҙе:
Әмер килгән Мысырҙан китергә имде.

Яҡупҡа китеү ваҡыты мәғлүм булды,
Йософто, саҡыртып алып, иғлан ҡылды,
Йософ, быны ишетеп, ҡайғыға ҡалды,
Яҡуп иһә һаубуллашып китер имде.

Бәс, Яҡуп Йософто оҙаҡ өгөтләне;
«Кәңәшемде тот һин,— тип димләне,—
Һин үҙең дә Мысырҙы ташлап кит,— тине,—
Мөъминдәр мәҡәме Мәккә түгел имде».

Яҡуп нәби Ҡәнғанға табан юл алды,
Ғәзиз Йософ илай-илай тороп ҡалды,
Вәзир, хеҙмәтселәренә хәбәр һалды:
«Яҡуп сәүче беҙҙе ташлап китер имде».

Ата-бабалар еренә Яҡуп ҡайтты,
Бик күп түгел, бер көн шул урында ятты,
Бөйөк халиҡ фәрештәләренә ҡушты,
Улар килеп, бер гүр ҡаҙып китер имде.

Яҡуп сәүче инде барыһын аңланы,
Васыят өсөн уландарын йыйып алды,
Уландарының һәмәһен дә барланы,
Донъялыҡта татыулыҡ теләр имде.

Яҡуп нәби сәләм биреп, хәл һорашты,
Фәрештәләр беренә-бере ҡарашты,
«Тәңребеҙ дуҫына әжәл яҡынлашты,
Уның өсөн ҡаҙып йөрөйбөҙ ҙә имде».

Фәрештәләр гүрҙе ҡаҙып әҙерләнеләр,
Еҫле май һибеп, ебәктәр түшәнеләр,
Гүр эсен матур итеп биҙәнеләр,
Яҡуп унда керергә бик теләр имде.

Фәрештәләр әйтер: «Әгәр керер булһаң,
Ысынлап та, был урынды һөйөр булһаң,

Шунда рәхәткә ирешергә уйлаһаң,
Исраил, ошо шәрбәтте эскел имде».

Яҡуп сәүче ҡулына һауытты тотто,
«Бисмилла» тиеп шәрбәтте бер аҙ йотто,
Айырылды тәненән ғәзиз йәне, үтте,
Ҡош кеүек ожмахҡа ҡарап осор имде.

Фәрештәләр шул уҡ сәғәт йыуындырҙы,
Ожмахтан бүҙ килтереп кейендерҙе,
Аҙаҡтан яҡындарына хәбәр бирҙе,
Бөтәһе лә күмәкләшеп илар имде.

Улдары бергә йыназаға йыйынды,
Фәрештәләр уға оҙаҡ намаҙ ҡылды,
Ул урында хәҙер дүртенсе гүр булды,
Хәлил, Сара, Исхаҡ, Яҡуп шунда имде.

Яҡуптың Ҡәнғандағы уландары,
Йософҡа ебәрҙеләр был хәбәрҙе,
Йософ, ишетеп был турала, бик ҡайғырҙы,
Хәсрәтләнеп күҙ йәштәрен ҡойор имде.

Йософ ишетте атаһының вафатын,
Уҡыны «Рабби ҡәд атайтани» аятын,
«Минә-л-мөлки вә ғәлләмтәни»,— тине,
«Мин тәъвили илә хәдиси»,— тиер имде.

Кем һәм ҡасан ғына барһа ла Иософҡа,
Һөйләйҙер Яҡуп сәүченең вафатын.
Тәүәффани мосолман, тип ул дәм тиҙәр,
Вә әлхикни бис-салихин, тиер имде.

Йософ пәйғәмбәрҙең вафат булыуы

Ябраил Йософ янына тағы килде,
«Йософ, һиңә халиҡ сәләм күндерҙе,
Хәҡиҡәт, алтмыш йыл ғүмерең ҡалды,
Шуға лайыҡ кәрәк-яраҡ әҙерлә имде.

Мысыр халыҡтарына ҡыл һин өгөт,
Ислам юлына баҫтыр, киҫ боҙоҡлоҡ,
Һин — үҙең пәйғәмбәрһең, был хәҡиҡәт,
Кафырҙарҙы ислам юлына төшөр имде».

Йософ Мысыр халыҡтарын өгөтләне,
Күбеһе был эште бик хуп күрмәне,
Мәлик Раян да хатта өнәмәне;
«Беҙҙе исламға өгөтләй»,— тиер имде.

Мәлик Раян Йософҡа кәңәш бирҙе,
«Мысыр халҡы һине һаман һөйә,— тине,
Әммә исламға риза булмаҫтар,— тине,
Быларҙы һин өндәмәгел, ҡуйғыл имде».

Йософ әйтте: «Эй мәлик Раян, үҙең аңла,
Өгөтләргә әмер бирҙе миңә алла,
Шул әмерҙе генә мин ҡылдым бәйән,
Уның әмере үтәлергә тейеш имде».

Шулай булғас, өгөтләмәй тора алмайым,
Юғиһә, мин Мысырҙа ҡала алмайым,
Кафырҙар күршеһе була алмайым,
Кафырҙан айырым тороу кәрәк имде».

Йософ нәби мөъминдәрҙе бергә йыйҙы,
Бер хуш ергә Нәһрел-ғойун[66] тип ат бирҙе,
Мысырҙан күсеп китеп, унда барҙы,
Бер шәһәрстан төҙөй башлар имде.

Ғәзиз Йософ унда байлыҡ, муллыҡ тапты,
Ул шәһәргә төлө ашамлыҡтар аҡты,
Юҡ урын көфөрлөккә, яуыҙлыҡ ҡасты,
Шәһәр эсендә именлек, татыулыҡ имде.

Раян ишетеп, ул шәһәрҙе ғәжәп ҡылды,
Шундуҡ шәһәргә барырға ла йыйынды,

Алдан Йософтан рөхсәт алырға булды,
Йософ әйтте: «Бында кафыр инмәҫ имде».

Раян, быны ишеткәс тә, мөъмин булды,
Әммә ләкин тәҡдире башҡаса ҡылды,
Шәһәргә инеп тә етмәҫтән Раян үлде...
Ҡайһы берҙәр риүәйәт сығарыр имде.

Әйтерҙәр: «Ҡайһылай оҙон ғүмер һөрҙө,
Йөҙ дүндерҙе, кафырлыҡҡа йәнә керҙе,
Ул арала Муса[67] сәүче килеп керҙе;
«Ысын фирғәүен» тип йөрөтөрҙәр имде.

Ҡайһылары әйтер: «Улы мәғсийәт[68] ҡылды,
Ике йөҙ йыл Мысырҙа мәлик булды,
Ул тағиҙың[69] улы фирғәүен ләғин булды,
«Мәғсийәт уғлы» ни тиерҙәр имде.

* * *

Йософ нәби шәһәрендә оҙаҡ торҙо,
Бер көн әжәл киләсәге мәғлүм булды,
Шунан, уғландарын йыйып, өгөт бирҙе,
Иманығыҙҙы һаҡлағыҙ, тиер имде.

Күп тә үтмәй Зөләйха ла вафат булды,
Йософ нәби ҡайғыһынан тамам бөлдө,

Башҡа өйләнмәне, яңғыҙ ғүмер һөрҙө,
Уғландары менән бергә йәшәр имде.

Унан инде Йософҡа нәүбәт килде,
Улдары, яҡындарынан айырылды,
Халиҡ менән ҡауышырға тип юл алды,
Халиҡ уға рәхмәтен яуҙырыр имде.

Бала-саға, яҡындары аһ орҙолар,
Кәфен тегеп бөтөргәс, намаҙ ҡылдылар,
Ул изгенең табутын әҙерләнеләр,
Бер хуш урынға уны күмерҙәр имде.

Ул тарафтарҙа мул булды төрлө ниғмәт,
Әҙәмигә, хайуандарға булды рәхәт...
Әммә Мысырҙа ҡытлыҡ. Был ни ғәжәп?
Халыҡтары бик ыҙалай, бөлә имде.

Мөсәлимгә Раян[70] бер кеше ебәртте,
Йософ сәүче табутын бер аҙға һоратты,
Мөсәлимде был үтенес аптыратты:
«Мин атамды нисек бирәм?» — тиер имде.

Мөсәлимгә был хәбәр ауыр булды,
Шул сәғәттә ғәскәре әҙер торҙо,
Уның менән һуғышырға ҡарар ҡылды,
Һуғышманы, яҙмышына буйһонор имде.

Һуңынан араларында солох ҡорҙо,
Туғандары Мөҫәлимгә өгөт бирҙе:
«Мәлик Раяндан атаң күп хөрмәт күрҙе,
Һуғышма, теләгенә ирештер имде».

Йософ сәүче табутын Раян алды,
Мысырҙың эргәһенәрәк дәфен ҡылды,
Шунан һуң унда рәхәтлек, киңлек булды,
Ә бында иһә ҡытлыҡ-тарлыҡ булыр имде.

Мөҫәлимгә Раян яҡшылыҡ күрһәтте,
Алып, һыу эсенә ҡуйҙырҙы табутты,
Мысыр эсенә уңыш, муллыҡ урынлашты,
Ике тарафта ла уңыш артыр имде.

Йософ нәби һыу эсендә ҡырҡ йыл торҙо,
Муса кәлимулла[71] ла Мысырға килде.
Кәлименә бөйөк халиҡ әмер бирҙе:
«Йософомдо һыу эсенән сығар имде!»

Муса Йософ табутын эҙләп ҡараны,
Таба алманы. Бер ҡатынға осраны,
Йософ нәби табутын ул таба алды,
Муса аҙаҡ һыу эсенән сығарыр имде.

Ҡасан Йософ табутының ҡайҙалығын күрҙе,
Муса кәлим һыу эсенән дә сығарҙы,

Халиҡ үҙе Мусаға рөхсәт бирҙе,
Муса Йософ табутын алып килер имде.

Килде, Яҡуп табутына нәҙер ҡылды,
Ҡапҡасын төшөрөп, эргәһендә торҙо,
Унда бағып, күп ғәжәп нәмә күрҙе,
Пайҡы хәҙрәт[72] унда шундуҡ килер имде.

Муса сәүче шулай табутты табып алды,
Һәр беренә айырым-айырым һөйләп торҙо,
Йософ сәүче ҡиссаһын һөйләп бирҙе,
Ҡыҙыл алтын менән яҙып та ҡуйыр имде.

Хәтимә

Бәс, ҡупты ғәләм, шунда ҡуҙғалды бидғәт[73]
Кафырҙары ислам таба ҡылды дәғүәт.
Әмер берлә доға ҡылды пайҡы хәҙрәт:
«Ҡисса яҡшылығы тынысландырыр имде».

Бөгөн кис менән йәһүттәр мәжмүғ булды,[74]
Сәләм улы Ғабдулла янына килде,
Ҡайһылары Мостафаға сәләм ҡылды,
Бик күп мәсьәләләр һорар имде:

«Әгәр һин мотлаҡ рәсүл булырға теләһәң,
Рисаләт дәғүәләшергә уйлаһаң,
Йософ сәүче ҡиссаһын белә ҡалһаң,
Белгәнеңде беҙгә лә һөйлә имде».

Рәсүл әйтте: «Иә, йәһүттәр, ултырығыҙ,
Йәһүтлекте күңелегеҙҙән сығарығыҙ,
Йомшаҡ телдән таҙа иман күрерһегеҙ,
Һуңынан әхүәлдәрҙе һөйләрмен имде».

Бәс, оло мәғәнә һалып, хәбәр асты,
Ишетеп, йәһүттәрҙең аҡылы шашты,
Мостафаның йомшаҡ һүҙҙәрен ишетте,
«Беҙҙән яҡшыраҡ был әйтер»,— тиерҙәр
имде.

Хаҡ ҡушҡанса, Мостафа тәүфиҡлы ине,
«Ҡиссала улар хаҡында ғибрәт бар»,— тине,
Аҡыллыраҡтары ҡыҙыҡһынып китте,
Ахмаҡтары тәкәббер генә тыңлар имде.

Әлхәмдиллаһ, тамам булды һәҙа(л) — китап.
Мәүләм ҙур ярҙам ҡылды — минән рәхмәт,
Аңлаһағыҙ, һеҙгә төрлө өгөт-хикмәт,
Был зәғиф ҡол назым менән теҙҙе имде.

Йософ сәүченең ҡиссаһын ҡылдым һаман,
Ғәрәп, фарсы телендәгесә ҡылдым тамам.
Уҡымаға, тыңламаға булһын анһат,
Уҡығандар доға-хәйер ҡылһын имде.

Йософ сәүче ҡиссаһынан аҡыл артыр,
Тыңлаусыла фәһем артыр, йәше тамыр,
Эске боҙоҡлоҡтары сәселеп сығыр,
Илаһым уға рәхмәтен күрһәтер имде.

Ғалим кеше ошо назымды һөйләһә,
Аҡыллы кеше ҡолағын ҡуйып тыңлаһа,
Икәүләшеп мин гонаһлыға доға ҡылһа,
Һорағаны уның тормошҡа ашыр имде.

Уҡығандар, тыңлағандар доға ҡылыр,
Был зәғифең доға теләр — халиҡ белер,
Гонаһлылар доға аша ярлыҡаныр,
Ярлыҡауға лайыҡлы булырҙар имде.

Гәүһәр таштың һәр береһе гәүһәр булмаҫ,
Күп кеше гәүһәрҙең ҡәҙерен аңламаҫ,
Был назымдың да ҡәҙерен ахмаҡ белмәҫ,
Аҡыллы тыңлар, аңлар, табыр имде.

Аһ дәриға! Һәр бер кеше табалманы,
Фәһеме көсһөҙ кеше лә яҙылманы.
Мин зәғифтең ошбу назымы боҙолманы,
Робағи вәзен[75] менән төҙөлдө имде.

Быны яҙҙым зәғиф бәндә — аты Ғәли,
Егерме дүрт рәкем[76] менән яҙҙым юлды,

Иә, рәхим, ярлыҡағыл ул хата ҡолдо,
Рәхмәтеңдән миһырбанлыҡ булыр имде.

Өмөт тотор был мәзлүм һин мәүләгә,
Һин кәрим, һин рәхимле оло мәүлә!
Рәхмәт ҡыл һин меҫкен Ҡол Ғәлигә,
Һуңғы нәфсемде ҡандыр — шатландыр
имде.

Хозайым, был хәжәтем һиңә мәғлүм,
Был ҡайғылының күңелен итмә мәхрүм,
Эй рахманым, рәхмәтеңдән ҡылма мәхрүм,
Һуңғы һулышымда иман бүләк ит имде.

Мәүләнең һәр саҡ ярҙамы арҡаһында,
Һәм рәжәп айының тап утыҙында,
Тарих теүәл алты йөҙ утыҙында[77],
Был зәғиф был китапты төҙөнө имде.

Тәүфиҡ, ярҙам, фәһемде халиҡтан алдым,
Алла илһам биргәненә шөкөр ҡылдым,
Был арала ошо китапты тамам ҡылдым,
Һеҙгә, беҙгә ул файҙалы, тимен имде.

Аңлатмалар

[1] *Алла* — ислам дине тәғлимәтендә алла образын тыуҙырыусы сифаттарҙың 99 атамаһы бар: ҡадир (ҡөҙрәтле, булдыҡлы), собхан (маҡтаулы, данлыҡлы), халиҡ (донъяға яралтыусы), йәлил (шөһрәтле, бөйөк), жаббар (бик көслө, ҡеүәтле), зөләлжәләл (бөйөк, ҙур), тәңре, хоҙай, мәүлә, илаһи, изге, хаҡ, оло эйә, рахман һ. б. Ҡиссала был атамалар йыш ҡына «алла» һүҙе урынына ҡулланыла.

[2] *Мөхәммәт* (570—632)— ислам диненә нигеҙ һалыусы.

[3] *Ике йәйә араһы* — дини хикәйәттәр буйынса, Мөхәммәт пәйғәмбәр, ете ҡат күккә ашып, алла менән һөйләшкәндә, уларҙың араһы — ике йәйә араһы булған, имеш.

[4] *Мәғәрә эйәһе* — Әбү Бәкер (572—634), Мөхәммәттең беренсе варисы (уларҙы хәлиф тип йөрөткәндәр). Дини эшмәкәрлеген дауам итеүсе. Дини хикәйәт һөйләгәнсә, Мөхәммәткә ҡурҡыныс янағанда, мәмерйәлә йәшереп тотҡан, имеш. (Мәғәрә — мәмерйә.)

[5] *Ғүмәр Хаттаб улы* (591—644) — Әбү Бәкерҙән һуң ҡуйылған икенсе хәлиф.

[6] *Ғосман бине Ғаффан* (575—656) — өсөнсө хәлиф, Мөхәммәттең кейәүе.

[7] *Ғәли бине Әбү Талиб* (?—661) — дүртенсе

хəлиф, Мөхəммəттең кейəүе. Дин өсөн көрəштə күрһəткəн батырлыҡтары өсөн Ғəли батыр исеме алған. Уның хаҡында бик күп хикəйəттəр һаҡланған. Ғəли исеме менəн ислам динендə «Шиит» мəҙһəбе барлыҡҡа килеү бəйлəнгəн. Зөлфəкəр — Ғəли батырҙың ҡылысы, тəржемəлə «билен өҙə сабырлыҡ» тигəнде аңлата.

[8] *Хəсəн* (625—669), Хөсəйен (626—680) — Мөхəммəттең ейəндəре, ҡыҙы Фатима менəн Ғəлиҙең улдары, ислам диненең шиит мəҙһəбендəге имамдар.

[9] *Мостафа* (һайлап алынған), əхмəт (маҡтаулы, данлыҡлы), рəсүл (илсе), алла һөйгəне — Мөхəммəт пəйғəмбəрҙе һүрəтлəүсе атамалар. Ҡисса тексында «Мөхəммəт» һүҙен йыш ҡына алмаштырып килəлəр.

[10] *Сабит улы Нөғман* (696—797) йəки Əбү Хəнифə, ислам тəғлимəтен тəү башлап яҙмаға теркəгəн дин ғалимы.

[11] *Сəүче* — боронғо төрки һүҙе, «пəйғəмбəр» мəғəнəһендə.

[12] *Яҡуп* — Ҡөрьəндə телгə алынған пəйғəмбəрҙең береһе. Имеш, Йософтоң атаһы, сығышы менəн Ибраһим пəйғəмбəрҙең нəҫеленəн, Библиялағы «Йаков» образына тап килə.

[13] *Нəби* (ғəрəп һүҙе) — алла һүҙҙəрен ишетеүсе һəм башҡаларға еткереүсе. Ҡөрьəн буйынса иң тəүге нəби — Əҙəм, унан һуң улар күп булған, Əммə Ҡөрьəндə тик 28 нəби (Нух, Ибраһим, Ғайса, Дауыт, Яҡуп, Йософ, Əйүб, Муса һ. б.) тураһында тасуирлана. Мөхəммəт — иң һуңғы нəби. Пəйғəмбəр (фарсы һүҙе) — шул уҡ мəғəнəлə.

[14] *Исхаҡ* — Ҡөрьәндә телгә алынған пәйғәмбәрҙең береһе, Ибраһим нәбиҙең улы, Библиялағы Исаак образына тап килә.

[15] *Ибраһим нәби* — Ҡөрьәндә телгә алынған пәйғәмбәрҙәрҙең береһе. Һәр пәйғәмбәрҙең үҙенә генә хас билдәләмәһе булған, Ибраһимдыҡы — хәлил Алла (алланың дуҫы). Ул тәү башлап алланың берлегенә инанырға өндәгән. Библиялағы Авраам образына тап килә.

[16] *Сәждә ҡылыу* — доға уҡығанда маңлайҙы һәм танауҙы ергә тейҙереп алыу. (табыныу)

[17] *Ябраил* — дини хикәйәттәр буйынса, алланың иң яҡын дүрт ярҙамсы фәрештәләренең береһе, алла ҡушҡанын нәбиҙәргә еткереп йөрөүсе.

[18] *Туған ҡалаһы* Мәккәлә пәйғәмбәрлеген танымай, үҙен эҙәрлекләй башлағас, Мөхәммәт 620 йылдарҙа 400 саҡрым тирәһе, алыҫлыҡта ятҡан Йасриб шәһәре кешеләре менән бәйләнешкә инә. Ул ваҡытта Йасрибта мәжүси һәм йәһүт динен тотҡан ғәрәп ҡәбиләләре, башҡа халыҡтар йәшәгән була. 622 йылда Мөхәммәт пәйғәмбәр Йасрибҡа күсеп китә һәм аҙаҡ был ҡала «Мәҙинәт ән-нәби» (Пәйғәмбәр ҡалаһы) «Мәҙинә» тип йөрөтөлә башлай. Күрәһең, ҡиссала Мөхәммәттең Йасрибҡа килгәс, йәһүттәрҙе ислам диненә күсергә өндәгәне тасуирлана. (Ислам, Энциклопедический словарь, М., 1991, с. 178.)

[19] *Жәрйан* — ниндәй ҙә булһа эштең, хәлдең ағышы, булып тороуы. Тариҡ — Ҡош юлы йондоҙлоғо, Бирйан — ҡыҙҙырылған, ҡурылған, Кабәс — Уҡсы йондоҙлоғо, Ҫабит — даими: үҙ һүҙле, һүҙенә тоғро һ. б. Ғомуд — тура торған,

бағана. Жарих — яралау; ялғанға сығарыу һ. б. Фәрғ — бүлек, киҫәк, тармаҡ.

Йондоҙ атамалары төрлө сығанаҡтарҙа төрлөсә. Мәҫәлән, Пермь ҡулъяҙмаһында — Бәйан, Тариҡ, Рийан, Зөлҡуғтар, Кабәс, Ҫабит, Ғомуд, Байыҡ, Ҡылыҡ, Сариж, Фәрғ. Ҡазан баҫмаһында (Ҡазан, 1983, 425-се б).— Мәйан, Тариҡ: Бәрйан, Ҡәнған, Кабәс, Ҫабит, Ғомуд, Хәйал, Мәлик, Сәрих, Сәпуғ.

[20] *Рисаләт* — пәйғәмбәрлеккә рөхсәт; рисаләт мишураты — пәйғәмбәрлек билдәһе.

[21] *Ҡорт* — бүре.

[22] *Исраил* — «исра — алла», йәғни алла ҡоло.

[23] *Тун* — ғөмүмән, өҫ кейеме. Иофар — хуш еҫле матдә.

[24] *Бардуғ* — күн һауыт.

[25] *Эй дәриға!* — әй ҡыҙғаныс.

[26] *Ситдыҡ* — тоғро (Йософто маҡтаған һүҙҙәрҙең береһе).

[27] *Шәриф* — затлы, лайыҡлы, оло дәрәжәле. Зариф — матур, һүҙгә оҫта.

[28] *Нәмруд* — боронғо вавилон батшаларының береһе. Имеш, Ибраһим пәйғәмбәр уны алланың берлегенә инанырға өгөтләй башлағас, асыуынан Ибраһимды утҡа ырғытҡан, әммә алла ҡөҙрәте Ибраһимды утта яндырмаған, ҡотҡарған.

[29] *Исмәғил* — Ҡөрьәндә телгә алынған заттарҙың береһе, Ибраһим нәби улы. Имеш, тоғролоғон һынау өсөн, алла Ибраһимға улын ҡорбан итергә бойора. Зәм-зәм шишмәһе лә Исмәғилдең

ергә аяғы менән төрткән урындан сыға башлаған, имеш.

[30] *Ғад* — Ғәрәбстан ярымутрауында бик борон йәшәгән ярым мифик халыҡ исеме. Хәҙерге Йәмән республикаһындағы Аден (Гаден) ҡалаһы һәм боронғо хикәйәттәрҙә «ерҙәге ожмах» итеп һүрәтләнгән Эдем ҡалаһы ошо исем менән бәйле, тип иҫәпләйҙәр. Кафыр — танымаусы, белмәүсе, динһеҙ.

[31] *Заһид* — донъя мәшәҡәттәренән ваз кисеп, яңғыҙ йәшәүсе кеше, аскет.

[32] *Анар* — гранат емеш. Кәндил — шәм.

[33] *Әле беҙ файҙаланған* Һеңрән ҡулъяҙмаһында (ошо күрһәтелгән урындан ары) 60 юл күләмендә текст яҙылған бит төшөп юғалған. Уның урынына шартлы рәүештә Пермь ҡулъяҙмаһы тип аталған сығанаҡтан 20—21 биттәге текст алынды.

[34] *Ҡояш ергә инеп бара* — «байый» мәғәнәһендә.

[35] *Хәбәши* — Эфиопия иле кешеһе.

[36] *Һеңрән ҡулъяҙмаһында* 2 бит төшөп юғалған. Ошо строфанан артабан 80 юл текст Пермь ҡулъяҙмаһынан (37—39-сы биттәр) алынды.

[37] *Пот, сәнам* — мәжүсиҙәрҙә табыныу предметы, һын, һүрәт, идол һ. б. Потхана — пот ҡуйылған табыныу бүлмәһе.

[38] *Тар билғау* — мәжүси һәм христиандар бәйләй торған махсус билбау.

[39] *Сәйет* — хаким.

[40] *Хөллә* — елән кеүек кейем.

[41] *Юныс* — Ҡөрьәндә телгә алынған пәйғәмбәрҙәрҙең береһе, бер сүрә уның исеме менән аталған. Хикәйәттәр буйынса, алланың берлегенә ышанмауы арҡаһында, төрлө мажараларға осрап, балыҡ йотоп ебәргән һәм, тәүбәгә килгәс, өс көндән һуң бер сүллеккә сығарып ырғытылған. Библиялағы Ионаға тап килә.

[42] *Сөләймән* — Ҡөрьәндә телгә алынған пәйғәмбәрҙәрҙең береһе. Имеш, Сөләймән ҡоштар һәм хайуандар телен белә, бөтә тәбиғәт көстәрен үҙенә буйһондора ала. Уның мөғжизәле көсө «алла» исеме яҙылған йөҙөгөндә була. Библиялағы Соломонға тап килә.

[43] *Ғәнбәр* — хуш еҫле матдә, амбра. «Мишек-ғәнбәр» шул уҡ мәғәнәлә.

[44] *Динар* — мосолман илдәрендә йөрөгән аҡса берәмеге.

[45] *Рәсүлиййәт* — алланың илсеһе булыу билдәләре.

[46] *Ҡарауаш* — хеҙмәтсе, ҡол ҡатын-ҡыҙ.

[47] *Ҡасыр* — ишәк.

[48] *Рум* — Византия, руми — византиялы.

[49] *«Ғәзиз»* һүҙе ике мәғәнәлә йөрөргә мөмкин: (фарсы телендә) — Мысыр батшаһының аҡса менән идара итеүсе вәзире; (ғәрәп телендә) — Мысыр батшаһы, хакимы, мәлик. Ҡиссала Ҡәнзәфәр ике төрлөсә лә атала: ғәзиз, мәлик.

Был тап килмәү авторҙың үҙе тарафынан ебәрелгәндер, тип уйларға ҡала.

[50] *Тәжир* — сауҙагәр.

[51] *Дая* — хеҙмәтсе ҡатын.

[52] *Төмән* — ун мең.

[53] *Тәфсир* — Ҡөрьәнгә шәрех, комментарий. Тәфсирсе — Ҡөрьәнде шәрехләүсе.

[54] *Дәр әл-мәхзун* — хәсрәт йорто; ҡарттар йорто; мәсет.

[55] *Тануҡ* — шаһит, күреүсе.

[56] *Көрси* — йомшаҡ ултырғыс.

[57] *Тәгбир* — төш юрау, күрәҙәселек.

[58] *Фәрсәнг* — алыҫлыҡ үлсәме, 7—8 саҡрымға тура килә.

[59] *Хәбиб* — яратҡан, һөйгән.

[60] *Аралашыу теле* — авторҙың йөкмәткене ҡатмарландырып ебәреү өсөн файҙаланған бер алымы. Был хаҡта ҡиссаның дүрт урынында әйтелә.

Текста телдәрҙең аңлатмаһы ике төрлө яҙылған: тәүге өс осраҡта бер төрлө — «ғәрәпсә». Һуңғыһы «гибри» теле тип уҡылды, шулай итеп Йософ һәм ағаларының теле — ғәрәп, ә мысырлылар, шул иҫәптән Мөҫәлим ғибри (боронғо йәһүт — иврит) телендә һөйләшә булып сыға.

[61] *Фәрит* — тиңдәшһеҙ, берҙән-бер. Ғәриб — сит илдә интегеүсе, меҫкен.

[62] *Нан* — икмәк.

[63] *Ғазраил* — аллаға яҡын торған дүрт фәрештәнең береһе. Имеш, ул кешеләрҙең яҙмышын белә, әммә ваҡытын әйтә алмай. Алла тәхете эргәһендә үҫкән ағастан үлә торған кешенең исеме яҙылған япраҡ өҙөлөп төшөү менән, 40 көн эсендә кешенең тәненән йәнен айырырға тейеш икән. Икенсе төрлө Израил тип тә йөрөтәләр.

[64] *Сур* — дини миф буйынса, заман ахыры

көнөндә Исраил пәйғәмбәр ҡысҡырта торған мөгөҙ — торба.

[65] *Хәрәм* — гарем.

[66] *Нәһрел* — ғойун — шишмә башы.

[67] *Муса* — Ҡөрьәндә телгә алынған пәйғәмбәрҙәрҙең береһе. Уның аша ергә «Тәүрат» китабы ебәрелгән, имеш. Библиялағы Моисейға тап килә.

[68] *Мәғсийәт* — гонаһ, яуыз эштәр.

[69] *Тағи* — яуыз, деспот.

[70] *Алда һөйләнелгәнсә,* Йософ шәһәренә ингән саҡта мәлик Раян вафат булғайны, тағы кире терелгән булып сыға. Башҡа риүәйәттең дауамы, тип тә, йә автор тарафынан ебәрелгән теүәлһеҙлек тип тә аңларға була.

[71] *Кәлимулла* — алла әйткәнде кешеләргә еткереүсе.

[72] *Пайҡы хәҙрәт* — хәбәр йөрөтөүсе.

[73] *Бидғәт* — рәсми дингә ҡаршы сыҡҡан тәғлимәт, тыйылған эш.

[74] *Мәжмуғ улды* — йыйылды.

[75] *Робағи вәзен* — дүрт юллыҡ шиғыр үлсәме. Рифмаһы — aaaб.

[76] *Егерме дүрт рәкем* — 24 ижек. Ҡулъяҙмаларҙа 2 строфа бер юлға һыйған (12—12 ижек).

[77] *Мосолмандарҙа* йыл иҫәбе Мөхәммәт пәйғәмбәрҙең Мәккәнән Йасриб (Мәҙинә) шәһәренә күсеү (һижрәт) ваҡытынан, 622 йылдан башлана. 630 йыл — милади 1233 йылға тура килә.

Литературно-художественное издание

Кул ГАЛИ

ПОЭМА О ЙУСУФЕ

(на башкирском языке)

Мөхәррире *Рәмил Дәүләтҡолов*
Рәссамы *Иван Файрушин*
Техник мөхәррире *Зәйтүнә Сынғыҙова*
Корректоры *Әлифә Хажиева*

ИБ № 4731

Йыйырға бирелде 23.04.93. Баҫырға ҡул ҡуйылды 13.08.93. Ҡағыҙ форматы 84×108 1/64. Мәктәп гарнитураһы. Офсет ысулы менән баҫылды. Офсет ҡағыҙы. Шартлы баҫма таб. 7,14+ +0,13 форзацы. Шартлы буяу отт. 14,94. Нәшер-иҫәп. таб. 7,95+0,18 форзацы. Тиражы 6 000 дана. Заказ 554. Хаҡы ирекле.

Башҡортостан «Китап» нәшриәте. 450001, Өфө, Левченко урамы, 4а.
Өфө полиграфия комбинаты. 450001, Октябрь проспекты, 2.

Ҡол Ғәлиҙең үлемһеҙ әҫәре — дөйөм төрки әҙәби ҡомартҡы, башҡорт, татар, өлөшсә төрөкмән, үзбәк, төрөк әҙәбиәттәре тарихында урын алған уртаҡ хазина.

Ғ. Хөсәйенов

Ҡол Ғәлиҙең үлемһеҙ әҫәре — дөйөм төрки әҙәби ҡомартҡы, башҡорт, татар, өлөшсә төрөкмән, үзбәк, төрөк әҙәбиәттәре тарихында урын алған уртаҡ хазина.

Ғ. Хөсәйенов